

Pensioenkring Holland Casino 2023

Deel-Jaarverslag

Inhoudsopgave

VERSLAG

4. Verslag Pensioenkring Holland Casino	3
4.1 Kerngegevens	4
4.2 Algemene informatie	5
4.3 Pensioen paragraaf	6
4.4 Vermogensbeheer	10
4.5 Kostentransparantie	15
4.6 Financiële positie en herstelplan (FTK)	20
4.7 Actuariële paragraaf	23
4.8 Risicoparagraaf	26
4.9 Verslag van het belanghebbendenorgaan van Pensioenkring Holland Casino	35

FINANCIËLE OPSTELLING

14. Financiële opstelling Pensioenkring Holland Casino	39
14.1 Balans per 31 december 2023	40
14.2 Staat van baten en lasten	41
14.3 Kasstroomoverzicht	42
14.4 Toelichting op de financiële opstelling van Pensioenkring Holland Casino	43
14.5 Toelichting op de balans per 31 december 2023	52
14.6 Niet in de balans opgenomen verplichtingen	75
14.7 Toelichting op de staat van baten en lasten	76
14.8 Gebeurtenissen na balansdatum	81

OVERIGE GEGEVENS

Overige gegevens	82
19.1 Resultaatbestemming	83
19.2 Actuariële verklaring Pensioenkring Holland Casino	84
19.3 Controle verklaring van onafhankelijke accountant	86
Bijlage 1: Begrippenlijst	87

4. Verslag Pensioenkring Holland Casino

4.1 Kerngegevens

	2023	2022	2021	2020	2019
Aantal deelnemers					
Actieven en arbeidsongeschikten	3.870	3.740	3.576	3.821	4.034
Gewezen deelnemers	5.146	6.138	6.013	5.665	5.647
Pensioengerechtigden	1.236	1.151	1.197	1.128	1.030
Totaal	10.252	11.029	10.786	10.614	10.711
Dekkingsgraad					
Beleidsdekkingsgraad	124,8%	123,5%	117,5%	98,3%	105,1%
Feitelijke dekkingsgraad	123,9%	118,3%	125,3%	105,5%	107,6%
Minimaal vereiste dekkingsgraad	104,2%	104,2%	104,2%	104,1%	104,1%
Vereiste dekkingsgraad	123,1%	123,1%	121,6%	121,4%	123,0%
Financiële positie (in € 1.000)					
Pensioenvermogen	1.770.594	1.581.620	2.276.482	2.067.373	1.858.308
Technische voorzieningen risico pensioenkring	1.429.454	1.336.451	1.816.311	1.959.053	1.726.348
Herverzekeringsdeel technische voorzieningen	56	69	104	170	209
Eigen vermogen	341.084	245.100	460.066	108.150	131.751
Minimaal vereist eigen vermogen	59.528	55.565	75.434	80.759	71.172
Vereist eigen vermogen	329.822	308.598	392.405	419.915	396.489
Premies en uitkeringen (in € 1.000)					
Kostendeekkende premie	24.570	35.892	37.158	42.066	32.053
Gedempte premie	20.962	19.167	18.355	26.663	24.955
Feitelijke premie *	27.708	26.153	25.855	28.049	26.734
Pensioenuitkeringen **	26.717	23.322	21.666	19.624	17.673
Toeslagen					
Deelnemers	1,43%	6,38%	0,38%	0,00%	0,00%
Gewezen deelnemers en pensioengerechtigden	1,43%	6,38%	0,38%	0,00%	0,00%
Niet toegekende toeslagen deelnemers (cumulatief)	13,67%	14,18%	14,48%	13,93%	11,97%
Niet toegekende toeslagen gewezen deelnemers en pensioengerechtigden (cumulatief)	13,67%	14,18%	14,48%	13,93%	11,97%
Beleggingsrendement					
Per jaar	12,0%	-30,9%	10,2%	11,0%	19,0%
Kostenratio's					
Pensioenuitvoeringskosten	0,08%	0,05%	0,04%	0,04%	0,05%
Vermogensbeheerkosten	0,24%	0,24%	0,30%	0,31%	0,30%
Transactiekosten	0,08%	0,08%	0,06%	0,06%	0,10%
Gemiddelde duration (in jaren)					
Actieven en arbeidsongeschikten	23,4	24,3	25,9	25,9	25,9
Gewezen deelnemers	21,4	22,0	23,8	25,0	24,9
Pensioengerechtigden	10,4	10,4	11,9	12,5	12,3
Totaal gemiddelde duration	19,4	20,1	22,3	23,1	23,1
Gemiddelde rekenrente	2,32%	2,54%	0,58%	0,20%	0,78%

* De opslag voor het weerstandsvermogen is niet meegenomen in de opstelling van de feitelijke premie.

** Vanaf 2021 worden de uitkeringen inclusief de afkopen opgenomen in de kerngegevens. In eerdere jaren was dit exclusief de afkopen. Voor de vergelijking zijn de uitkeringen voor de jaren 2019 t/m 2020 hierop aangepast.

4.2 Algemene informatie

Pensioenkring Holland Casino is vanaf 1 juli 2017 operationeel. Per die datum zijn de pensioenaanspraken en het vermogen van de voormalige Stichting Pensioenfonds Holland Casino overgedragen aan Stap Pensioenkring Holland Casino door middel van een collectieve waardeoverdracht. De werkgever Holland Casino en Stap hebben de uitvoeringsovereenkomst per 1 juli 2022 verlengd voor een nieuwe periode van vijf jaar.

De samenstelling en zittingstermijnen van het belanghebbendenorgaan zijn op het moment van vaststellen van het jaarverslag als volgt:

Naam lid belanghebbendenorgaan	Ingangsdatum zittingstermijn	Einddatum 1ste zittingstermijn	Einddatum 1ste herbenoeming	Laatste termijn eindigt op
Ed Roijers (1957), voorzitter namens de werkgevers	05-12-2019	01-07-2021	01-07-2025	01-07-2029
Willem Kooijman (1949), lid namens de werkgevers	01-07-2017	01-07-2020	01-07-2024	01-01-2028
Rob Oosterhout (1954), lid namens de werkgevers	01-07-2019	01-07-2023	01-07-2027	01-07-2031
Hessel Hollema (1952), lid namens de pensioengerechtigden	01-03-2019	01-07-2021	01-07-2025	01-07-2029
Carola Coelema (1968), lid namens de deelnemers	01-08-2017	01-08-2020	01-08-2024	01-08-2028
Annemie Plat (1988), lid namens de deelnemers	21-07-2023	01-08-2025	01-08-2029	01-08-2033

In 2023 is de samenstelling van het belanghebbendenorgaan uitgebreid met een nieuw lid. Met ingang van 21 juli 2023 is Annemie Plat benoemd als lid van het belanghebbendenorgaan namens de deelnemers.

Het belanghebbendenorgaan van Pensioenkring Holland Casino heeft in 2023 twee keer een overleg gehad met het bestuur. In mei 2023 stond het overleg in het teken van het jaarverslag 2022 en het tweede overleg heeft in december 2023 plaatsgevonden. Daarin zijn diverse onderwerpen zoals het beleggingsplan 2024, het jaarplan 2024, de toeslagverlening per 31 december 2023, het communicatiejaarplan 2024 en het pensioenreglement 2024 behandeld. Naast de vergaderingen met het bestuur, heeft het belanghebbendenorgaan ook zeven eigen vergaderingen gehad waarbij een delegatie van het bestuursbureau aanwezig was.

4.3 Pensioen paragraaf

Kenmerken regeling

De belangrijkste kenmerken van de regeling luiden als volgt:

Pensioenregeling	De pensioenregeling is een zogeheten Collective Defined Contribution (CDC) regeling. Het is een voorwaardelijke middelloonregeling met voorwaardelijke toeslagen. Wanneer de premie in enig jaar niet toereikend is om de beoogde regeling te financieren, dan wordt het opbouwpercentage van de voorwaardelijke middelloonregeling in het betreffende jaar aangepast. De pensioenregeling heeft het karakter van een uitkeringsovereenkomst.
Pensioenleeftijd	Leeftijd 67 jaar
Toetredingsleeftijd	Leeftijd 21 jaar
Pensioengevend salaris	100% van het bruto pensioeninkomen zoals omschreven in de cao van Holland Casino. Het maximum pensioengevend salaris voor het ouderdomspensioen, partnerpensioen en wezenpensioen zal nooit hoger zijn dan fiscaal toelaatbaar en bedraagt (in 2023) maximaal € 128.810 op jaarbasis, bij een voltijds dienstverband en wordt aangepast aan de fiscale maximering.
Franchise	€ 16.341 (2023). De franchise wordt jaarlijks door het bestuur procentueel verhoogd met de maatstaf voor het toeslagpercentage.
Pensioengrondslag	De pensioengrondslag bedraagt het pensioengevend salaris minus de franchise. De pensioengrondslag wordt vermenigvuldigd met de parttimefactor.
Opbouwpercentage ouderdomspensioen	Het beoogd opbouwpercentage is 1,4% (2023). Het feitelijk opbouwpercentage is 1,4% (2023).
Partnerpensioen	Vanaf 1 januari 2021 is het partnerpensioen verzekerd op risicobasis. Het opgebouwde partnerpensioen tot 1 januari 2021 blijft ongewijzigd. De risicodekking bedraagt voor een actieve deelnemer 1,25% voor elk deelnemersjaar (vanaf 1 januari 2021), van de pensioengrondslag in het betreffende jaar. Voor de bepaling van het aantal deelnemersjaren wordt aangenomen dat de deelnemer tot de pensioendatum in dienst blijft.
Wezenpensioen	Per kind tot uiterlijk 18 jaar 14% van het opgebouwde ouderdomspensioen verhoogd met 0,20% van de pensioengrondslag op de overlijdensdatum voor ieder deelnemersjaar dat de werknemer tussen de overlijdensdatum en de pensioendatum zou kunnen behalen.
Premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid	Bij arbeidsongeschiktheid wordt de pensioenopbouw geheel of gedeeltelijk voortgezet, afhankelijk van de mate van arbeidsongeschiktheid.
Arbeidsongeschiktheids-pensioen	70% van het salaris boven maximum WIA-loon, afhankelijk van de mate van arbeidsongeschiktheid.

Ontwikkelingen in aantallen deelnemers

In onderstaande tabel is een mutatieoverzicht opgenomen met de ontwikkelingen in het deelnemersbestand.

Deelnemers	Actief	Ingegaan OP/NP	Ingegaan WzP	Gewezen *	Totaal
Per 31 december 2022	3.740	1.057	94	6.138	11.029
Bij	497	118	1	422	1.038
Af	367	26	8	1.414	1.815
Per 31 december 2023	3.870	1.149	87	5.146	10.252

* De afname van gewezen deelnemers is voor 1.348 gewezen deelnemers ontstaan door waardeoverdracht klein pensioen.

Financieringsbeleid

Sociale partners komen de premiehoogte en premieperiode overeen. Voor 2023 bedraagt de premie 24% van de pensioengrondslagsom.

Feitelijke premie

De feitelijke jaarpremie is voor 2023 vastgesteld op 24% van de pensioengrondslagsom. De premie wordt jaarlijks door het bestuur getoetst om vast te stellen of het beoogd opbouwpercentage kan worden verstrekt. Indien de feitelijke premie lager is dan de gedempte premie, dan wordt het opbouwpercentage zodanig verlaagd dat de feitelijke premie hoger is dan de gedempte premie.

Gedempte premie

Om conform de Pensioenwet te toetsen in hoeverre de feitelijke premie voldoet aan de wettelijke eisen, hanteert de pensioenkring een gedempte premie. De gedempte premie wordt vastgesteld op basis van onder andere de volgende uitgangspunten en wordt uitgedrukt in een percentage van de pensioengrondslagsom.

Basispremie	Actuariële koopsom voor het in het jaar op te bouwen pensioen vermeerderd met de risicopremies voor het partnerpensioen en wezenpensioen, premievrijstelling en arbeidsongeschiktheidspensioen.
Rekenrente	De berekening van de gedempte premie is gebaseerd op een verwacht rendement op basis van het huidige strategisch beleggingsbeleid. Hierbij geldt dat het rendement op vastrentende waarden gelijk is aan de rentetermijnstructuur van 31 december 2018. Het rendement op vastrentende waarden staat voor de periode van 1 januari 2019 tot 1 januari 2024 vast. Voor de risicopremies (meetkundig) zijn de hoogtes gelijk gesteld aan de maximale rendementsparameters zoals vastgesteld in artikel 23a van het Besluit FTK en geldend per 1 januari 2020. De curve is verlaagd in verband met inflatie op basis van een ingroepad zoals deze door De Nederlandsche Bank is gepubliceerd. Tot 1 januari 2021 gold een minimale grens van 95% ten aanzien van de premiedekkingsgraad. Voor 2019 en 2020 heeft dit ertoe geleid dat er een afslag op de rendementscurve werd toegepast. Met ingang van 1 januari 2021 is de minimale grens van 95% ten aanzien van de premiedekkingsgraad komen te vervallen.

Solvabiliteit	De solvabiliteitsopslag is gelijk aan nul, tenzij de verlaging van de rekenrente door rekening te houden met de inflatie leidt tot een lagere opslag op de premie dan een solvabiliteitsopslag ter hoogte van het vereist eigen vermogen.
Sterftekansen	Ontleend aan de Prognosetafel AG2022, zoals gepubliceerd door het Koninklijk Actuariel Genootschap. Bij gebruik van de prognosetafel wordt rekening gehouden met leeftijdsafhankelijke correctiefactoren op de sterftekansen conform het Demographic Horizons™ Model (Aon).

Kostendekkende premie

Naast de gedempte premie wordt jaarlijks ook de kostendekkende premie bepaald. De kostendekkende premie wordt op dezelfde grondslagen berekend als de gedempte premie, met uitzondering van de rekenrente en de solvabiliteitsopslag. Bij de kostendekkende premie wordt de actuele rentetermijnstructuur gebruikt zoals deze door DNB gepubliceerd wordt per 31 december van het voorafgaande jaar.

VEB-regeling

Pensioenkring Holland Casino kent binnen het pensioenreglement een regeling voor vrijwillige eigen bijdragen (VEB-regeling). De VEB-regeling kent een nominaliteitsgarantie waarbij het pensioenkapitaal ten minste gelijk is aan het nominale bedrag van de voor de deelnemer aan het pensioenkapitaal toegevoegde vrijwillige eigen bijdragen. In de voorziening wordt rekening gehouden met deze nominaliteitsgarantie. De beleggingen die aangehouden worden ten behoeve van de VEB-regeling, worden binnen de totale beleggingsportefeuille belegd. De voorziening voor deze regeling is opgenomen in de totale technische voorzieningen.

Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen voor Pensioenkring Holland Casino bedraagt 0,2% van het beheerde pensioenvermogen. Dit weerstandsvermogen is het vermogen dat Stap volgens het bepaalde bij of krachtens de Pensioenwet ten minste moet aanhouden als vermogen om de bedrijfsrisico's te dekken. Het weerstandsvermogen maakt geen deel uit van het vermogen van Pensioenkring Holland Casino.

Voor het weerstandsvermogen geldt een wettelijk voorgeschreven minimum en maximum. Doorlopend wordt getoetst of het aanwezige weerstandsvermogen hieraan voldoet. Daarbij vastgestelde overschotten en tekorten van het weerstandsvermogen die het gevolg zijn van het behaalde positieve of negatieve rendement op het vermogen van Pensioenkring Holland Casino, komen ten goede aan respectievelijk ten laste van het behaalde bruto rendement op het vermogen van de pensioenkring.

Klachten

Stap vindt het belangrijk om te luisteren naar de deelnemers van de pensioenkring en daar ook naar te handelen. Daarmee volgt Stap de geactualiseerde versie (11 september 2023) van de Gedragslijn Goed omgaan met Klachten (gedragslijn). In deze gedragslijn hebben leden van de Pensioenfederatie vastgelegd wat het basisniveau is voor de wijze waarop de pensioenfondssensector wil omgaan met klachten. Stap sluit hiermee aan bij de verwachtingen van de deelnemers en is goed voorbereid op de verwachte toestroom van vragen en klachten door de stelselwijziging. De geactualiseerde versie van de gedragslijn sluit aan bij de Wet toekomst pensioenen. Daarin is een bredere definitie opgenomen van een klacht: elke uiting van ontevredenheid van een persoon gericht aan de pensioenuitvoerder. Met als vanzelfsprekend gevolg dat het aantal klachten toeneemt.

De klachtenregeling van Stap is in lijn gebracht met de nieuwe wetgeving en de gedragslijn. Met ingang van 1 januari 2024 verwijzen we in de klachtenregeling door naar de nieuw opgerichte Geschillen Instantie Pensioenfondsen (GIP).

In onderstaand schema staan de aantallen klachten en geëscaleerde klachten over 2023 voor een aantal vaste rubrieken zoals beschreven in de gedragslijn. In 2023 is één klacht afgehandeld en deze is naar tevredenheid van de deelnemer afgewikkeld. Onderverdeeld naar rubriek (AFM classificatie) geeft dat het volgende beeld.

Onderwerp	Aantal klachten	Geëscaleerde klachten
Afgehandelde klachten 2023 per onderwerp:		
- service en klantgerichtheid	0	0
- behandelingsduur	0	0
- informatieverstrekking	0	0
- deelnemersportaal	0	0
- keuzebegeleiding	0	0
- pensioenberekening en -betaling	1	0
- registratie werknemersgegevens/datakwaliteit	0	0
- toepassing wet- en regelgeving: algemeen	0	0
- toepassing wet- en regelgeving: invaren, transitie	0	0
- financiële situatie	0	0
- duurzaamheid	0	0
- overig	0	0
Totaal	1	0

Op dit moment is TKP bezig met de inrichting van een periodieke meting van de klanttevredenheid over de behandeling van klachten. Deze wordt in de loop van 2024 operationeel. Ook zal dan op een stelselmatige wijze gekeken worden naar mogelijke verbeteringen die Stap kan doorvoeren op basis van de ontvangen klantsignalen.

4.4 Vermogensbeheer

Beleggingsmix

In onderstaande tabel zijn de actuele en strategische beleggingsmix per ultimo 2023 en 2022 opgenomen.

	2023			2022		
	in € miljoen	Actuele mix in %	Strategische mix in %	in € miljoen	Actuele mix in %	Strategische mix in %
Aandelen	809,7	45,9	48,5	705,0	44,7	48,5
Opkomende markten	138,5	7,8	8,5	129,6	8,2	8,5
Wereldwijd	671,1	38,0	40,0	575,4	36,5	40,0
Private Equity	9,7	0,5	0,0	13,2	0,8	0,0
Vastgoed	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0
Niet-beursgenoteerd	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0
Vastrentende waarden (inclusief liquiditeiten en overlay) *	828,8	53,6	51,5	760,2	54,4	51,5
Bedrijfsobligaties wereld (exclusief financials)	106,4	6,0	6,3	112,0	7,1	7,5
Bedrijfsobligaties Europa	101,9	5,8	6,3	117,2	7,4	7,5
Hypotheken Nederland	339,8	19,2	20,0	332,1	21,1	20,0
Green Bonds wereld	39,0	2,2	2,5			
Staatsleningen opkomende markten	70,9	4,0	4,0	61,2	3,9	4,0
Discretionaire inflatie- gerelateerde staatsobligaties	146,0	8,3	8,5	137,7	8,7	8,5
Discretionaire portefeuille nominale staatsobligaties	24,7	1,4	4,0	0,0	0,0	4,0
Liquiditeiten	460,5	26,1		457,9	29,0	
Overlay	-343,4	-19,5		-359,9	-22,8	
Interest Rate Swap	-355,1	-20,1		-376,9	-23,9	
Futures	0,9	0,1		-1,5	-0,1	
FX Forward	10,8	0,6		18,5	1,2	
Totaal **/**	1.765,2	100,0	100,0	1.576,5	100,0	100,0

* % inclusief liquiditeiten en overlay.
 ** Vanwege afrondingen kunnen sommaties van de getoonde cijfers afwijken van de totalen.
 *** Dit betreft de eindstand van de beleggingen inclusief de negatieve derivaten.

In december 2023 is het beleggingsplan 2024 vastgesteld. Het beleggingsplan 2024 heeft als ingangsdatum 1 januari 2024.

Ten opzichte van het beleggingsplan 2023 zijn de volgende wijzigingen in de portefeuille aangebracht.

- Met het oog op de mogelijke transitie naar Wtp wordt binnen de gecombineerde portefeuille van kas, staatsobligaties en inflatie-gerelateerde obligaties een voorkeur aangebracht voor nominale staatsobligaties ten opzichte van inflatie-gerelateerde obligaties. Dit betekent dat in eerste instantie inflatie-gerelateerde obligaties worden verkocht indien liquiditeit gegenereerd moet worden en dat in eerste instantie nominale staatsobligaties worden aangekocht op het moment dat er een overschot liquiditeit herbelegd moet worden.

Resultaten beleggingen

In onderstaande tabel worden de beleggingsresultaten van 2023 weergegeven.

Cijfers in %	Pensioenkring *	Benchmark	Relatief	Bijdrage aan totaal rendement
Aandelen	18,7	17,9	0,7	7,9
Aandelen opkomende markten (MM Global Emerging Markets Fund)	8,5	6,1	2,2	0,7
Aandelen wereldwijd (MM World Equity Index SRI Fund)	21,1	20,8	0,3	7,2
Private Equity	3,9	3,9	0,0	0,0
Vastgoed	-27,9	-27,9	0,0	-0,0
Niet-beursgenoteerd vastgoed (CBRE - Retail Property Fund France Belgium)	-27,9	-27,9	0,0	-0,0
Vastrentende waarden	4,5	5,7	-1,1	2,1
Bedrijfsobligaties Europa (MM Euro Credit ESG Fund)	7,8	6,8	0,9	0,4
Bedrijfsobligaties Europa (MM Credit Index Fund)	1,3	1,6	-0,3	0,2
Bedrijfsobligaties wereld (exclusief financials) (MM Global Credit Ex Financials Fund - Unhedged)	5,6	5,6	0,1	0,4
Hypotheek Nederland (MM Dutch Mortgage Fund)	2,3	5,7	-3,2	0,4
Green Bonds wereld (MM Global Green Bond Fund)	3,5	5,1	-1,6	0,1
Staatsleningen opkomende markten (MM Global Emerging Market Debt Fund)	10,8	7,7	2,9	0,4
Discretionaire portefeuille nominale staatsobligaties	2,1	2,1	0,0	0,0
Discretionaire inflatie-gerelateerde staatsobligaties	3,1	3,1	0,0	0,3
Liquiditeiten				1,1
Totaal exclusief overlay	9,1	9,3	-0,2	11,1
Totaal overlay				0,9
Interest Rate Swap				0,2
Futures				0,5
FX Forward				0,3
Totaal inclusief overlay	12,0			12,0

* De getoonde rendementen zijn door de pensioenkring behaald, via participaties in de genoemde beleggingsfondsen.

Toelichting resultaten beleggingen 2023

In deze paragraaf wordt ingegaan op de behaalde rendementen van de pensioenkring (1). De belangrijkste bijdragen aan het rendement en de meest opvallende relatieve en absolute rendementen worden hierna toegelicht.

(1) Voor de meeste beleggingscategorieën wordt passief belegd. Doordat de benchmark geen rekening houdt met transactiekosten is het rendement van de passief beheerde fondsen, als gevolg van de transactiekosten, meestal iets lager dan de gehanteerde benchmark.

Toelichting resultaten aandelen

Door de sterke stijging van de aandelenmarkt droeg de categorie aandelen met 7,9%-punt positief bij aan het totaal rendement. Het MM World Equity Index SRI Fund had met 7,2%-punt de grootste positieve bijdrage aan deze beleggingscategorie.

Ontwikkeling aandelen opkomende markten

Het MM Global Emerging Markets Fund belegt wereldwijd in aandelen van ondernemingen uit ontwikkelde en opkomende markten. Het merendeel van de managers in het beleggingsfonds maken gebruik van bottom-up aandelenselectie. Het beleggingsfonds behaalde in 2023 een rendement dat hoger was dan het rendement van de benchmark. Het afgelopen jaar kenmerkte zich door onverwachte gebeurtenissen op het macro economische en het geopolitieke vlak. De hoge volatiliteit van de rente en de sterke stijging van de rente hadden periodiek een grote invloed op de wereldwijde aandelenmarkten. Desalniettemin was het rendement van de belangrijkste opkomende markten over het jaar positief en wisten ook de meeste managers in het beleggingsfonds de benchmark voor te blijven. De managers zaten per saldo onderwogen in China wat een positieve bijdrage heeft geleverd. Daarnaast leverde goede aandelenselectie in een aantal landen, zoals in Mexico, Brazilië en Taiwan een positieve bijdrage.

Ontwikkeling aandelen ontwikkelde markten

Het MM World Equity Index SRI Fund kent een passieve beleggingsstijl waardoor het rendement in lijn is met het rendement van de benchmark. Het terugvorderen van dividendbelasting droeg dit jaar positief bij en als gevolg hiervan behaalde het beleggingsfonds een positief relatief rendement.

Toelichting resultaten private equity

Beleggingen in private equity hebben door hun beperkte aandeel in de totale portefeuille niet significant aan het rendement bijgedragen. Pensioenkring Holland Casino belegt in private equity via drie verschillende Unigestion fondsen. Dit zijn zogenaamde fund of funds. Dat betekent dat deze Unigestion fondsen beleggen in private equity fondsen, in dit geval Europese. EuroChoice III bevindt zich in de liquidatiefase en heeft een waarde van nul in de boeken. De onderliggende investeringen in EuroChoice IV zijn ook bijna allemaal afgebouwd. EuroChoice V is in de distributiefase. De rendementen bij deze fondsen zijn positief en er wordt gestaag geld uitgekeerd.

Toelichting resultaten vastgoed

In april 2023 ontving de pensioenkring een laatste uitkering van CBRE Retail Property Fund France Belgium. Het ging om een bedrag van 51.705. Dit is het pro rata deel van de totale liquidatie-uitkering van 2.585.240 dat behoort bij het eigendomsbelang van 2% dat de pensioenkring in het fonds had. Het negatieve jaarrendement kan worden verklaard doordat (beperkte) kosten zijn gerelateerd aan een relatief klein investeringsbedrag.

Op 11 mei 2023 ontving de pensioenkring het bericht van CBRE dat het CBRE Retail Property Fund France Belgium geliquideerd is.

Toelichting resultaten vastrentende waarden

Vastrentende waarden droegen 2,1%-punt bij aan het totaal rendement. Het MM Global Emerging Market Debt Fund leverde met 0,4%-punt de grootste positieve bijdrage aan deze beleggingscategorie.

Ontwikkeling bedrijfsobligaties Europa

Begin 2023 zijn de beleggingen in het MM Credit Index Fund omgezet naar beleggingen in het actief beheerde MM Euro Credit ESG Fund. Het beleggingsfonds heeft beter gerendeerd dan de benchmark en presteerde ook beter dan de lange termijn doelstelling, terwijl het risicoprofiel van het beleggingsfonds laag is. Het beleggingsfonds profiteerde vooral van de selectie van obligaties binnen de sectoren. Vooral posities in financiële waarden en nutsbedrijven droegen positief bij.

Het MM Credit Index Fund kent een passieve beleggingsstijl waardoor het rendement normaliter in lijn is met het rendement van de benchmark. In tegenstelling tot de benchmark maakt het beleggingsfonds kosten bij de transacties om het beleggingsfonds in lijn te houden met de benchmark waardoor het

beleggingsfonds over het algemeen wat achterblijft bij de benchmark. Beperkte afwijkingen van het rendement ten opzichte van de benchmark worden veroorzaakt door liquiditeit, de uitsluitingenlijst en de timing van aan- en verkopen voor herijking.

Ontwikkeling bedrijfsobligaties wereld (exclusief financials)

Het MM Global Credit Ex Financials Fund – Unhedged kent een passieve beleggingsstijl. Het beleggingsfonds kan, in tegenstelling tot de benchmark naar BBB afgewaardeerde obligaties aanhouden om transactiekosten te beperken. Eind 2023 is 7% belegd in obligaties met een rating van BBB+ of BBB. Het aanhouden van deze obligaties had een licht positief effect op het rendement. Transactiekosten hadden een licht negatief effect.

Ontwikkeling Nederlandse hypotheeklen

Het rendement van de belegging in het MM Dutch Mortgage Fund wordt op de lange termijn vergeleken met het rendement van Nederlandse staatsobligaties, omdat een goede benchmark voor Nederlandse hypotheeklen ontbreekt. Het rendement was in 2023 fors lager dan dat van Nederlandse staatsobligaties. Sinds de start van het beleggingsfonds (oktober 2013) is er echter sprake van een geannualiseerd relatief rendement van 2%, terwijl de doelstelling ligt op het behalen van minimaal 1%. De risicopremie van hypotheeklen liep op van 1,6% naar een niveau net boven de 2% voor een 20-jaars hypotheek met NHG. De kredietopslag van 2% ligt dicht bij het gemiddelde over de afgelopen jaren.

De huizenmarkt in Nederland was redelijk stabiel in 2023. Het beleggingsfonds is relatief goed beschermd tegen mindere economische periodes door de relatief lage loan-to-value (minder dan 60%). Betalingsachterstanden op hypotheeklen zijn nog steeds zeer laag ondanks de gestegen prijzen voor energie.

Ontwikkeling Green Bonds

In januari 2023 is de pensioenkring gestart met beleggen in het MM Global Green Bond Fund. Het beleggingsfonds belegt uitsluitend in erkende green bonds volgens strenge maatstaven. De opbrengst van deze obligaties wordt geheel gebruikt voor projecten met een aanwijsbaar positieve impact op het milieu op het gebied van schone energie, energiebesparing, waterbeheer en milieuvriendelijke transportmiddelen en gebouwen.

Het negatieve relatieve rendement van het MM Global Green Bond Fund kan vooral verklaard worden door de timing van de transacties en transactiekosten. De transacties die in de eerste maand van 2023 hebben plaatsgevonden om tot het fonds toe te treden gingen gepaard met 20 basispunten toetredingskosten en dit heeft een negatief effect gehad op het rendement. Het rendement wordt gebaseerd op 'einde dag' standen, waardoor de kosten van toetreding in het rendement terecht komen op de marktwaarde van de vorige dag. Dit verschijnsel treedt met name op bij het toetreden in meerdere stappen waarbij er een sterke relatieve toename van vermogen zichtbaar is, en heeft in januari 2023 voor een extra negatief relatief rendement gezorgd. Dit is het hele jaar meegenomen binnen het ytd relatief rendement.

Ontwikkeling staatsobligaties opkomende landen

De sterke daling van de risicopremies zorgde voor positieve absolute rendementen. Het rendement van het actief beheerde MM Global Emerging Market Debt Fund, dat belegt in staatsleningen van opkomende markten, behaalde in 2023 een duidelijk beter rendement dan de benchmark. Het beleggingsfonds nam meer risico dan de benchmark, en dit werd in het afgelopen jaar beloond daar de risicopremies van vooral de landen met een high yield rating sterk daalden. Het beleggingsfonds had meer dan de benchmark belegd in landen als El Salvador, Argentinië, Sri Lanka, en Zambia. Al deze posities droegen positief bij aan het relatieve rendement.

Ontwikkeling (inflatie-gerelateerde) discretionaire staatsobligaties

In de verslagperiode behaalden zowel de portefeuille met discretionaire nominale staatsobligaties als de portefeuille met discretionaire inflatie-gerelateerde staatsobligaties een positief rendement. Europese

staatsobligaties lieten een stijging zien als gevolg van een dalende rente, met name in december. Waar de rente in de eerste 11 maanden nog gestaag opliep, in lijn met het verkrappende beleid van de ECB, stond de maand december volledig in het teken van verwachtingen omtrent renteverlagingen voor het komend jaar en nam de rente hiervoor alvast een afslag op. Een belangrijke reden voor deze dalende rente was het einde van de reeks renteverhogingen van de centrale bank, als ook de verzwakkende economische indicatoren. De inflatie-component van inflatie-gerelateerde staatsobligaties bracht wel een negatieve performance mee, aangezien de inflatie dankzij alle renteverhogingen flink daalde gedurende het jaar. De reële rente daalde, ondanks de dalende inflatie, minder hard dan de nominale rente. Hierdoor ontstond een rendementsverschil van ongeveer 4%-punt tussen de twee soorten staatsobligaties, in het voordeel van de nominale staatsobligaties. Dit was het jaar hiervoor nog andersom met 21%-punt.

Ontwikkelingen liquiditeiten

De liquiditeiten worden in een drietal geldmarktfondsen belegd. Voor het Morgan Stanley Euro Liquidity Fund, het Fidelity Institutional Liquidity Fund en het BlackRock ICS Euro Liquidity Fund, was het de primaire focus om te kunnen voorzien in liquiditeit vanwege de aanhoudende onzekerheden in de financiële markten. Om dit te bewerkstelligen hield men vast aan een relatief hoge allocatie naar dagelijks opvraagbare deposito's en posities met een looptijd van maximaal één week. Om te profiteren van de oplopende rente werd gedurende het jaar meer belegd in posities met een relatief korte looptijd. Het behaalde rendement was positief.

Toelichting resultaten overlay

De overlay, bestaande uit renteswaps en valutaforwards, heeft voornamelijk als doel om de dekking van de pensioenkring te beschermen tegen financiële risico's en droeg in 2023 0,9%-punt bij aan het rendement. Marktrenten zijn in 2023 tot en met december gedaald. Deze daling van de rente had een positief effect op de afdekking van het renterisico, die daardoor een positieve bijdrage had aan het totale beleggingsresultaat.

Attributie analyse

De attributie geeft een nadere verklaring van de behaalde out-performance over een bepaalde periode. Dit wordt verklaard door twee elementen:

- allocatie: out-performance behaald door meer/minder te beleggen (alloceren) in categorieën die het relatief beter/slechter doen ten opzichte van het totaal;
- selectie: out-performance behaald door binnen de beleggingscategorie bepaalde beleggingen te kiezen die een out-performance behalen ten opzichte van hun respectievelijke benchmark.

Attributie beleggingscategorieën eind 2023		
Cijfers in %	Allocatie effect	Selectie effect
Aandelen	-0,0	0,2
Vastgoed	-0,0	0,0
Private Equity	0,0	-0,0
Vastrentende waarden	0,0	-0,5
Liquiditeiten	0,0	-0,0
Totaal *	0,0	-0,2

** Als gevolg van afrondingen is het mogelijk dat de optelling van de verschillende effecten niet overeenkomt met het eerder getoonde relatieve rendement.*

Het negatieve relatieve rendement wordt met name veroorzaakt door het selectie effect. Het MM Dutch Mortgage Fund zorgde voor de grootste negatieve bijdrage aan het selectie effect, namelijk met -0,6%-punt.

4.5 Kostentransparantie

Het onderstaande overzicht is opgesteld conform de Aanbeveling Uitvoeringskosten van de Pensioenfederatie. Mede op basis van deze aanbevelingen is een deel (30% van de exploitatiekosten) van de uitvoeringskosten voor pensioenbeheer gealloceerd naar de kosten voor vermogensbeheer. Genoemde bedragen zijn vermeld in € 1.000, tenzij anders is aangegeven.

Soort kosten	2023 €	2022 €	2023 % *	2022 % *
Uitvoeringskosten pensioenbeheer	1.237	1061	0,08	0,05
Kosten vermogensbeheer	3.919	4.328	0,24	0,24
Transactiekosten	1.314	1.420	0,08	0,08
Totaal **	6.470	6.809	0,40	0,36

* Percentage van het gemiddeld belegd vermogen.

** Vanwege afrondingen kunnen sommaties van de getoonde cijfers afwijken van de totalen.

De hierboven vermelde kosten zijn uitgedrukt in een percentage van het gemiddeld belegd vermogen in het betreffende jaar en worden in de volgende paragrafen nader uitgesplitst en toegelicht.

Uitvoeringskosten pensioenbeheer

Deze kosten betreffen de kosten voor pensioenbeheer en de exploitatie van Stap. De wijziging van het weerstandsvermogen wordt hierbij buiten beschouwing gelaten.

Soort kosten	2023 €	2022 €	2023 % *	2022 % *
Administratiekostenvergoeding	727	695	0,05	0,04
Administratiekostenvergoeding meerwerk	59	45	0,00	0,00
Exploitatiekosten	600	384	0,04	0,02
Overige kosten	30	51	0,00	0,00
Allocatie naar kosten vermogensbeheer	-179	-114	-0,01	-0,01
Totaal **	1.237	1.061	0,08	0,05

* Percentage van het gemiddeld belegd vermogen.

** Vanwege afrondingen kunnen sommaties van de getoonde cijfers afwijken van de totalen.

De administratiekosten vergoeding is in 2023 toegenomen als gevolg van de jaarlijkse indexatie. Deze bedroeg in 1,75% voor 2023. De administratiekostenvergoeding meerwerk bestaat in 2023 uit een vergoeding voor advisering over de Wtp (53) en overige aanvullende dienstverlening (6).

De exploitatiekosten zijn toegenomen in 2023. Deze kosten zijn in 2023 onder meer toegenomen door de voorbereidende werkzaamheden voor de Wtp en een toename van de kosten voor het toezicht door DNB.

De exploitatiekosten betreffen kosten die vanuit de pensioenkring worden betaald aan Stap voor governance (600). Deze kosten bestaan uit een vaste vergoeding voor Stap, kosten voor de werkzaamheden door de externe accountant en de certificerend actuaire, kosten voor de actuariële functie, kosten voor het toezicht door AFM en DNB, kosten voor de Pensioenfederatie en Eumedion, kosten die samenhangen met voorbereidende werkzaamheden voor de Wtp en kosten van het belanghebbendenorgaan. Een deel (30%) van de exploitatiekosten wordt toegerekend aan de kosten vermogensbeheer.

Onder overige kosten zijn bankkosten en kosten voor communicatie-uitingen opgenomen. De overige kosten zijn in 2023 afgenomen doordat er minder kosten gemaakt zijn voor communicatie-uitingen.

Kosten per deelnemer

De uitvoeringskosten pensioenbeheer per actieve deelnemer/pensioengerechtigde zijn in de volgende tabel weergegeven.

	2023	2022
Uitvoeringskosten pensioenbeheer		
Totale uitvoeringskosten pensioenbeheer (in € 1.000)	1.237	1.061
Uitvoeringskosten pensioenbeheer per actieve deelnemer/pensioengerechtigde (in €) *	242	218
* Deze kosten zijn vastgesteld conform de Aanbeveling Uitvoeringskosten van de Pensioenfederatie en exclusief de kosten vermogensbeheer.		

De kosten per deelnemer zijn ten opzichte van 2022 met 11% gestegen door de toename van de totale uitvoeringskosten. Deze toename is voornamelijk ontstaan door de voorbereidende werkzaamheden voor de Wtp en een toename van de kosten voor het toezicht door DNB.

Voor de kosten per actieve deelnemer/pensioengerechtigde is geen benchmark opgenomen, omdat de meerwaarde van het laten uitvoeren van een benchmark niet opweegt tegen de vergoeding die daarvoor gevraagd wordt. Daarnaast worden de kosten per deelnemer tot de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel beïnvloed door de eenmalige kosten die hiervoor in de uitvoeringskosten pensioenbeheer zijn opgenomen.

Kosten vermogensbeheer

Het bedrag van 3.919 betreft alle door de pensioenkring betaalde kosten vermogensbeheer (direct en indirect).

	2023	2022
	€	€
Kosten vermogensbeheer		
Directe kosten vermogensbeheer	1.862	1.881
Indirecte kosten vermogensbeheer (ten laste van beleggingsresultaat)	2.057	2.447
Totale kosten van vermogensbeheer	3.919	4.328

De directe kosten vermogensbeheer bestaan uit de volgende posten:

- dienstverlening integraal balansbeheerder;
 - *beheervergoeding*: dit is een vaste beheervergoeding voor het operationeel vermogensbeheer per tijdspanne die onafhankelijk is van de prestatie;
 - *vergoeding advies, administratie en rapportage*: dit is de vergoeding voor de integrale dienstverlening conform de uitbestedingsovereenkomst;
- overige directe kosten: dit betreft onder andere bankkosten en custody-kosten;
- allocatie van de exploitatiekosten van Stap die betrekking hebben op vermogensbeheer.

De hoogte van de directe kosten vermogensbeheer (1.862) wijkt af van de weergave in de financiële opstelling (1.972). Een deel van deze directe kosten vermogensbeheer betreffen transactiekosten (6) en deze zijn hierna in het bestuursverslag in de paragraaf "Transactiekosten" verantwoord. Daarnaast wordt een deel van de overige kosten (104) bij de vermogensbeheerder en in het bestuursverslag onder indirecte kosten verantwoord. De verschillen tussen de financiële opstelling en het bestuursverslag betreffen verschuivingen in de weergave en hebben geen invloed op het totaal aan kosten vermogensbeheer. De daling van de indirecte kosten vermogensbeheer is voornamelijk veroorzaakt door de gedaalde prestatieafhankelijke vergoedingen binnen de aandelenbeleggingen.

De indirecte kosten vermogensbeheer bestaan uit kosten die worden gemaakt binnen de onderliggende beleggingsfondsen. Deze bestaan uit de volgende posten:

- *beheervergoeding externe managers*: dit is een (basis) vergoeding per tijdsperiode die onafhankelijk is van de prestatie.
- *performance fee externe managers*: dit is een prestatieafhankelijke vergoeding voor het verslaan van de benchmark door een externe manager.
- *overige kosten*: dit betreft onder andere de vergoeding van de bewaarbank, administratiekosten, accountantskosten en juridische kosten.

De kosten vermogensbeheer worden gerapporteerd in euro's en als percentage van het gemiddelde van het totaal belegd vermogen. De volgende tabel geeft dit per beleggingscategorie weer. Het aandeel aan geschatte kosten is beperkt. De schattingen zijn gebaseerd op opgaven van externe managers van kosten in onderliggende beleggingsstructuren.

Categorie beleggingen	2023 €	2022 €	2023 % *	2022 % *
Aandelen	893	1.255	0,05	0,07
Private Equity	137	214	0,01	0,01
Vastgoed	0	2	0,00	0,00
Vastrentende waarden	1.878	1.861	0,12	0,10
Overig	833	883	0,05	0,05
Totaal	3.740	4.214	0,23	0,23
Allocatie vanuit pensioenbeheer	179	114	0,01	0,01
Totaal **	3.919	4.328	0,24	0,24

* Percentage van het gemiddeld belegd vermogen.

** Vanwege afrondingen kunnen sommaties van de getoonde cijfers afwijken van de totalen.

De kosten vermogensbeheer zijn als percentage van het gemiddeld belegd vermogen in 2023 hetzelfde als in 2022 (0,24%). De stijging van de kosten voor vastrentende waarden is meer dan tenietgedaan door de daling van de overige kosten binnen met name de aandelenportefeuille. Deze daling is vooral veroorzaakt doordat er sprake was van lagere 'lopende kosten' binnen het MM World Equity Index SRI Fund. De stijging van de vastrentende vermogensbeheerkosten kan worden verklaard doordat de samenstelling van de portefeuille met vastrentende waarden begin 2023 is gewijzigd.

Transactiekosten

Deze kosten betreffen de toe- en uittredingsvergoedingen van de beleggingsfondsen, de transactiekosten van discretionaire portefeuilles en de derivatentransacties. Deze kosten zijn in het gerapporteerde rendement verwerkt.

Transactiekosten in beleggingsfondsen zijn wel onderdeel van het rendement, maar worden niet apart gespecificeerd. De transactiekosten zijn als volgt bepaald:

- aandelen: op basis van directe transactiekosten zoals commissie en belastingen en indirecte geschatte kosten zoals spread en marktimpact. Indien deze kosten niet aanwezig zijn worden deze vastgesteld op basis van schattingen;
- vastrentende waarden en derivaten: van vastrentende waarden zijn de transactiekosten slechts bij benadering vast te stellen. Deze kosten zijn niet zichtbaar bij aan- en verkopen, maar zijn een impliciet onderdeel van de spread tussen bied- en laatkoersen. Binnen deze fondsen worden de transactiekosten geschat op basis van de gemiddelde spread gedurende het jaar en de som van aan- en verkopen;

De (geschatte) transactiekosten, waaronder ook de kosten voor toe- en uittreding vallen, worden gerapporteerd in euro's en als een percentage van het gemiddelde van het totaal belegd vermogen.

Categorie beleggingen	2023 €	2022 €	2023 % *	2022 % *
Aandelen	381	899	0,02	0,05
Vastrentende waarden	917	237	0,06	0,01
Derivaten	15	284	0,00	0,02
Totaal **	1.314	1.420	0,08	0,08

* Percentage van het gemiddeld belegd vermogen.

** Vanwege afrondingen kunnen sommaties van de getoonde cijfers afwijken van de totalen.

In bovenstaande kosten is een bedrag van 237 (2022: 535) begrepen voor toe- en uittredingskosten van de pensioenkring. Het restant betreft werkelijke en geschatte transactiekosten van de beleggingen.

De transactiekosten zijn in 2023 gelijk aan die van vorig jaar (2022: 0,08%). Echter, tussen de verschillende categorieën zijn wel verschillen te zien ten opzichte van vorig jaar. Waar in 2022 de transactiekosten binnen de aandelenportefeuille relatief hoog waren door de wijziging in de samenstelling van deze portefeuille, zijn in 2023 de transactiekosten van de vastrentende waarden portefeuille juist relatief hoog. Dit kan worden verklaard doordat de samenstelling van de vastrentende waarden portefeuille begin 2023 gewijzigd is, door de omzetting van beleggingen in het MM Credit Index Fund naar het actief beheerde MM Euro Credit ESG Fund, en een deelallocatie naar Green Bonds. Hierdoor zijn de toe- en uittredingskosten binnen de portefeuille met vastrentende waarden gestegen ten opzichte van vorig jaar.

Daarnaast zijn de transactiekosten van derivaten gedaald ten opzichte van vorig jaar, omdat er minder bijsturingstransacties hebben plaatsgevonden.

Beleggingskosten en relatie rendement, risico en kosten

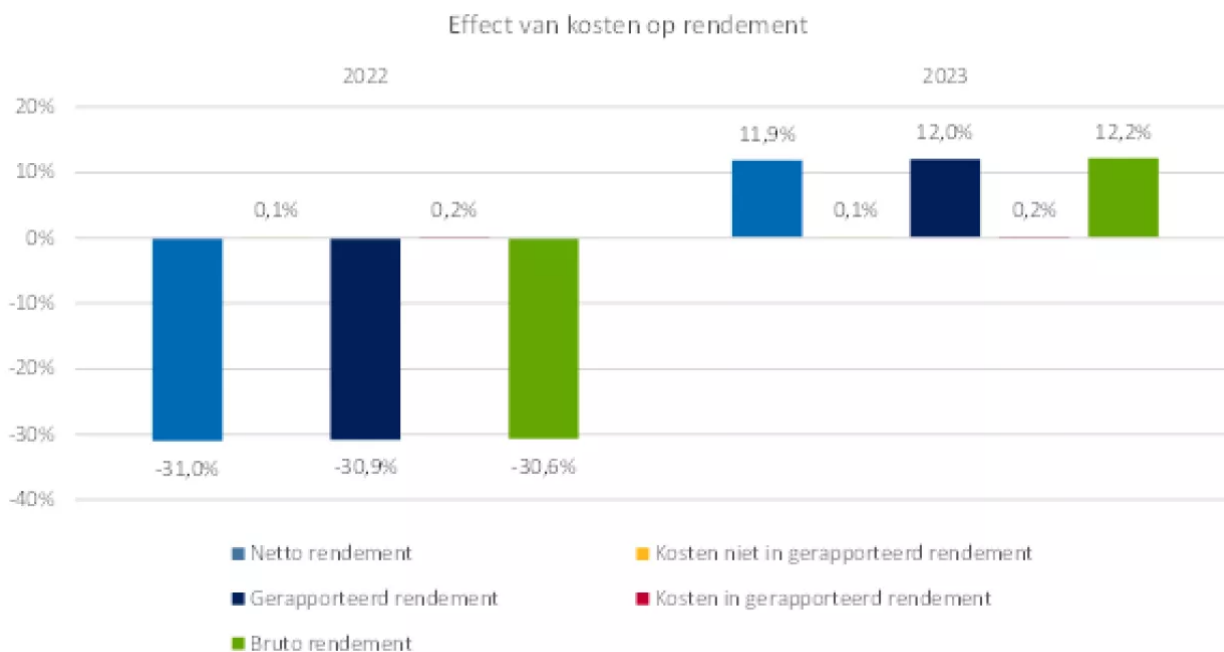
De totale kosten vermogensbeheer in 2023 bedroegen 0,24% van het gemiddeld belegd vermogen. Van deze totale kosten bestaat 0,00%-punt (afgerond; 2022: -0,01%-punt) uit prestatieafhankelijke vergoedingen. Een deel van de beleggingsportefeuille wordt namelijk actief beheerd, met als uitgangspunt dat actief beheer voor de geselecteerde beleggingscategorieën op termijn een hoger rendement oplevert.

Hier stond een gerealiseerd relatief rendement op de actieve beleggingen van 0,31%-punt ten opzichte van de benchmarks tegenover. Deze percentages zijn berekend op basis van de gemiddelde standen in 2023 en op basis van de totale portefeuille. In absolute getallen heeft het actief beheer een opbrengst opgeleverd van 5.050 ten opzichte van 11 aan kosten.

Op totaalniveau is het actief risico in de beleggingsportefeuille beperkt. De ex-ante tracking error bedraagt eind 2023 0,3% op jaarbasis. Een tracking error van 0,3% geeft aan dat de kans dat het rendement van de portefeuille met maximaal 0,3% afwijkt van het rendement van de benchmark ongeveer 66,7% is. En er is ongeveer 5% kans dat de portefeuille met meer dan 0,6% (twee maal de tracking error) afwijkt van de benchmark.

Om het effect van de kosten in relatie tot het totale rendement van de pensioenkring te duiden, geeft onderstaande grafiek weer welke kosten onderdeel uitmaken van het gerapporteerde rendement van de pensioenkring en welke kosten hier buiten vallen. Ter vergelijking worden hierbij de cijfers over het voorgaande boekjaar getoond.

Om het effect van de kosten in relatie tot het totale rendement van de pensioenkring te duiden, geeft onderstaande grafiek weer welke kosten onderdeel uitmaken van het gerapporteerde rendement van de pensioenkring en welke kosten hier buitenvallen. Ter vergelijking worden hierbij de cijfers over het voorgaande boekjaar getoond.

Toelichting grafiek:

Netto rendement	Rendement na kosten binnen en buiten de beleggingen.
Kosten niet in gerapporteerd rendement	Kosten die buiten de beleggingsportefeuille om betaald zijn.
Gerapporteerd rendement	Gerapporteerd rendement van de beleggingen
Kosten in gerapporteerd rendement	Kosten binnen de beleggingen (vermogensbeheer en transactiekosten).
Bruto rendement	Rendement zonder het effect van kosten.

Uitvoeringskosten en oordeel bestuur

Het bestuur van Stap vindt kostenbeheersing belangrijk. Daarom streeft het bestuur naar een acceptabel kostenniveau in verhouding tot de kwaliteit van de uitvoering en besteedt het bestuur aandacht aan de beheersing van de uitvoeringskosten voor pensioenbeheer en vermogensbeheer.

Jaarlijks wordt voor de pensioenkring een begroting opgesteld. De realisatie van de uitvoeringskosten wordt door het bestuursbureau gemonitord via de maand- en kwartaalrapportages van pensioenbeheer en vermogensbeheer. Op basis van de kwartaalrapportages en via een evaluatie van de uitbestedingsovereenkomsten wordt tevens de kwaliteit van de uitvoering gemonitord.

Het bestuur heeft de uitvoeringskosten beoordeeld en vastgesteld dat deze verklaarbaar en acceptabel zijn in het licht van de gemaakte afspraken.

4.6 Financiële positie en herstelplan (FTK)

Dekkingsgraden

In 2023 is de rentetermijnstructuur (RTS) gedaald, waardoor de technische voorzieningen (TV) van de pensioenkring zijn gestegen. De invoering van de nieuwe UFR (Ultimate Forward Rate) per 1 januari 2023 zorgde tevens voor een verhogend effect op de TV. De toeslagverlening die eind 2023 is toegekend, zorgde tevens voor een daling van de feitelijke dekkingsgraad. Het positieve beleggingsrendement van 12,0% temperde deze ontwikkeling. Uiteindelijk is de feitelijke dekkingsgraad in 2023 gestegen van 118,3% naar 123,9%.

De beleidsdekkingsgraad is in 2023 gestegen van 123,5% naar 124,8% en is hoger dan de dekkingsgraad behorend bij het vereist vermogen van 123,1%. Daarmee is ultimo 2023 sprake van een toereikende solvabiliteit. Eind 2023 bedraagt de dekkingsgraad op basis van marktrente 127,2%. De dekkingsgraad op basis van marktrente wordt bepaald door het pensioenvermogen te delen door de TV op marktwaarde.

Dekkingsgraad- en renteniveaus		
Cijfers in %	2023	2022
Beleidsdekkingsgraad	124,8	123,5
Feitelijke dekkingsgraad	123,9	118,3
Dekkingsgraad op basis van marktrente	127,2	117,9
Reële dekkingsgraad	91,0	92,4
Minimaal vereiste dekkingsgraad	104,2	104,2
Vereiste dekkingsgraad	123,1	123,1
Rekenrente vaststelling TV	2,32	2,54

Herstelplan

De pensioenkring hoefde in 2023 geen herstelplan meer in te dienen, omdat de beleidsdekkingsgraad (123,5%) per 31 december 2022 hoger lag dan de dekkingsgraad die hoort bij het vereist vermogen (123,1%) per 31 december 2022. Daardoor had Pensioenkring Holland Casino eind 2022 geen reservetekort.

De situatie is eind 2023 ongewijzigd, omdat de beleidsdekkingsgraad per 31 december 2023 (124,8%) hoger ligt dan de vereiste dekkingsgraad per 31 december 2023 (123,1%).

Minimaal vereist vermogen

Indien de beleidsdekkingsgraad gedurende vijf achtereenvolgende jaren (6 peilmomenten) lager is dan het vermogen dat hoort bij het minimaal vereist vermogen, dienen de pensioenaanspraken en -rechten te worden gekort. Dit betreft de korting op basis van de Maatregel minimaal vereist eigen vermogen (de zogenoemde MVEV-korting). Het korten is hierbij onvoorwaardelijk, maar mag worden gespreid over (maximaal) 10 jaar.

Ultimo 2023 is de beleidsdekkingsgraad (124,8%) hoger dan de dekkingsgraad behorend bij het minimaal vereist vermogen (104,2%). De MVEV-korting is per 31 december 2023 voor Pensioenkring Holland Casino daarom niet aan de orde.

Toekomst Bestendig Indexeren (TBI)

Vanuit het wettelijk kader is toekomstbestendigheid het uitgangspunt voor toeslagverlening. Dit houdt onder meer in dat het beschikbare vermogen boven een beleidsdekkingsgraad van 110,0% bepalend is om een bepaalde toeslag levenslang toe te kunnen kennen. De levenslange toeslag wordt bepaald op grond van het verwachte gemiddelde toekomstige consumentenprijsindexcijfer voor alle huishoudens (afgeleid). De grens voor Toekomst Bestendig Indexeren (TBI-grens) is de grens waarop de pensioenkring op basis van toekomstbestendige toeslagverlening de volledige toeslag kan toekennen. Deze grens was voor Pensioenkring Holland Casino per 30 september 2023 gelijk aan 154,5%.

Toeslagbeleid

Het toeslagbeleid van Pensioenkring Holland Casino is voorwaardelijk. De toeslag op de pensioenaanspraken en -rechten op pensioen van de deelnemers, gewezen deelnemers, pensioengerechtigden wordt gebaseerd op:

- de wijziging van het consumentenprijsindexcijfer voor alle huishoudens (afgeleid). Dit wordt bepaald aan de hand van de wijziging van de index over de maand oktober voorafgaande aan de verlening en de maand oktober van het daaraan voorafgaande jaar.
- de algemene loonsverhoging bij de werkgever in het voorgaande kalenderjaar.

De maatstaf voor het toeslagpercentage is vastgesteld op de som van de helft van de twee uitgangspunten.

Per 31 december 2023 is een toeslag van 1,43% (2022: 6,38%) verleend aan zowel de actieven als de gewezen deelnemers en pensioengerechtigden van Pensioenkring Holland Casino. De gemiste toeslag bedraagt voor beide groepen deelnemers 0,00% per 31 december 2023 (2022: 3,45%).

Richtlijnen voor toeslagen

Voor het toeslagbeleid van Pensioenkring Holland Casino worden de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- Het toeslagbeleid is voorwaardelijk en is afhankelijk van het behaalde beleggingsrendement op lange termijn. Dit komt tot uitdrukking in de hoogte van de beleidsdekkingsgraad van de pensioenkring. Met behaald beleggingsrendement wordt bedoeld het beleggingsrendement dat resteert na de toevoeging aan de technische voorzieningen van het benodigde rendement en de wijziging van de rentetermijnstructuur.
- Dit rendement wordt jaarlijks verwerkt via het eigen vermogen van de pensioenkring. De te verlenen toeslag is daarmee in feite afhankelijk van de beleidsdekkingsgraad (BDG) op enig moment.
- Toeslagen worden gegeven op grond van een toekomstbestendige toeslagverlening. Dit houdt in beginsel het volgende in:
 - Bij een BDG die lager is dan 110% worden er geen toeslagen verleend;
 - Bij een BDG boven de TBI-grens kan de volledige toeslag worden gegeven;
 - Bij een BDG tussen de 110% en de TBI-grens kan een toeslag worden gegeven die naar verwachting in de toekomst te realiseren is (ongeveer naar rato).
- De BDG wordt bepaald door het gemiddelde van de feitelijke dekkingsgraden te nemen over de afgelopen 12 maanden. De BDG per 30 september is leidend voor de bepaling van de toeslag.
- De TBI-grens wordt jaarlijks bepaald door het vermogen vast te stellen wat nodig is boven een BDG van 110% om een levenslange samengestelde toeslag van de CPI te geven.
- Inhaaltoeslagen kunnen gegeven worden indien de BDG hoger is dan de TBI-grens en het vereist vermogen.
- Het bestuur heeft de discretionaire bevoegdheid om binnen de wettelijke grenzen van de berekende toeslag af te wijken.

Inhaaltoeslag

Wanneer de BDG boven de TBI-grens uitkomt, mag 20% van het vermogen boven deze grens gebruikt worden voor het ongedaan maken van kortingen en of het inhalen van gemiste toeslagen. Het inhalen van een eventuele indexatieachterstand en herstel van kortingen zal als volgt worden toegepast:

- volledige toeslagverlening;
- herstel van kortingen;
- inhaal van indexatieachterstand (verjaringstermijn 10 jaar).

4.7 Actuariële paragraaf

Het verloop van de technische voorzieningen werd voor een groot deel bepaald door de bewegingen van marktrenten, beleggingsrendementen en verleende toeslagen.

In onderstaande tabel staat een analyse van het actuariële resultaat. Hierbij worden de actuariële uitgangspunten van de pensioenkring vergeleken met de werkelijke actuariële ontwikkelingen over het verslagjaar. De bedragen wijken af van de bedragen in de financiële opstelling, die boekhoudkundig zijn bepaald.

(bedragen x € 1.000)		
Categorie resultaat	2023	2022
Resultaat op beleggingen	149.268	-685.784
Resultaat op wijziging RTS	-45.182	610.481
Resultaat op premie	7.982	-2.207
Resultaat op waardeoverdrachten	259	1
Resultaat op kosten	0	1
Resultaat op uitkeringen	-31	-7
Resultaat op kanssystemen	1.412	855
Resultaat op toeslagverlening	-19.011	-112.316
Resultaat op overige (incidentele) mutaties technische voorzieningen	1.216	-26.022
Resultaat op andere oorzaken	71	32
Totaal saldo van baten en lasten	95.984	-214.966

Toelichting actuariële resultaat

In 2023 zijn de volgende belangrijke effecten in het actuariële resultaat te onderscheiden. Genoemde bedragen zijn vermeld in € 1.000, tenzij anders is aangegeven.

Beleggingen

Onder beleggingsrendementen worden verstaan:

- alle directe en indirecte beleggingsopbrengsten inclusief kosten van het vermogensbeheer;
- de benodigde intresttoevoeging aan de technische voorzieningen. Deze wordt vastgesteld aan de hand van de eerstejaars 'spot rate' uit de door DNB gepubliceerde RTS per jaar aan de start van de analyseperiode.

Het resultaat op beleggingen in het boekjaar bedraagt 149.268. Op dit resultaat is uitgebreid ingegaan in het hoofdstuk 'Vermogensbeheer'. Het rendement op beleggingen draagt in 2023 positief bij aan de ontwikkeling van de dekkingsgraad.

Wijziging rentetermijnstructuur (RTS)

De RTS ultimo 2023 ligt gemiddeld genomen onder de RTS ultimo 2022. Wanneer beide curves worden uitgedrukt in één gemiddeld rentepercentage is de rente in 2023 met circa 0,22%-punt gedaald. Dit heeft geleid tot een stijging van de technische voorzieningen en dus tot een negatief resultaat. Het resultaat hiervan bedraagt -45.182.

DNB heeft eind 2022 aangegeven dat de nieuwe UFR-methode zoals geadviseerd in de Commissie Parameters 2022, per 1 januari 2023 wordt ingevoerd. Het totale effect van de wijziging van de rente bedraagt -45.182. Hiervan wordt -50.095 veroorzaakt door de reguliere wijziging van de (markt)rente en 4.913 door de aanpassing van de UFR-methodiek.

Kanssystemen

Aan het vaststellen van de technische voorzieningen liggen kanssystemen ten grondslag. De belangrijkste zijn sterfte en arbeidsongeschiktheid. Het resultaat op kanssystemen bedraagt 1.412.

Toeslagverlening

In het boekjaar is een toeslag verleend van 1,43% aan de actieve, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden van Pensioenkring Holland Casino. Het resultaat op toeslagverlening in het boekjaar bedraagt -19.011.

Overige (incidentele) mutaties technische voorzieningen

Het resultaat op overige (incidentele) mutaties technische voorzieningen bedraagt 1.216. Dit resultaat wordt onder andere veroorzaakt door een aanpassing van het opbouwpercentage bij arbeidsongeschiktheid van 1,40% naar 1,738% met een effect van -171 op de coming service. Daarnaast is de kostenvoorziening geactualiseerd waardoor het resultaat met 1.387 toenam.

Kostendekkende premie

De kostendekkende premie bestaat uit een actuariel benodigde premie voor de pensioenopbouw, de risicodekkingen voor overlijden en arbeidsongeschiktheid, de solvabiliteitsopslag en opslag voor toekomstige uitvoeringskosten en premie VEB 2023.

In de volgende tabel is een overzicht van de kostendekkende premie opgenomen. De kostendekkende premie is berekend op basis van de rentetermijnstructuur. De gedempte premie is gebaseerd op de rendementscurve die is vastgesteld met het verwacht rendement op basis van het strategisch beleggingsbeleid en daarna gecorrigeerd is voor inflatie. Deze curve geldt voor de periode van 1 januari 2019 tot 1 januari 2024. De solvabiliteitsopslag is gelijk aan het vereist vermogen gebaseerd op het strategische beleggingsbeleid. Als peildatum voor het vereist vermogen geldt het jaareinde van het jaar voorafgaand aan het gerapporteerde verslagjaar.

Premie voor risico pensioenkring		Premie RTS	Premie gedempt	Premie feitelijk
(bedragen x € 1.000)				
Actuarieel benodigde premie voor inkoop onvoorwaardelijke onderdelen van de regeling	regulier	17.186	10.022	20.187
	risicopremie overlijden	2.122	453	576
Opslag voor toekomstige uitvoeringskosten		381	227	430
De risicopremie voor WIA-excedent en premievrijstelling bij invaliditeit		0	1.054	1.054
Solvabiliteitsopslag		4.460	2.663	5.040
Premie VEB 2023		5	5	5
Toetswaarde premie		24.154	14.424	27.292
Overige premie				
Premiemarge		0	0	0
Opslag uitvoeringskosten		416	416	416
Actuarieel benodigde premie voor inkoop voorwaardelijke onderdelen van de regeling		0	6.122	0
Totaal		24.570	20.962	27.708

De pensioenkring voldoet aan de eis dat de feitelijke premie minimaal gelijk moet zijn aan de gedempte premie.

Vereist vermogen

Het vereist vermogen is gebaseerd op het strategisch beleggingsbeleid en is vastgesteld op 123,1%. Indien het vereist vermogen bepaald zou zijn op basis van de actuele portefeuille zou deze uitkomen op 122,8%.

4.8 Risicoparagraaf

Bij het bepalen van het beleid en het nemen van belangrijke besluiten maakt het bestuur een afweging tussen risico, rendement en beheersing van de risico's. Daarbij heeft het bestuur bovendien grenzen (risicobereidheid) gedefinieerd aan de omvang van de risico's. Het beleid is vastgelegd in de ABTN van de pensioenkring. In 2023 zijn geen wijzigingen aangebracht in de risicobereidheid van de pensioenkring.

Integraal risicomanagement

In het hoofdstuk integraal risicomanagement van Stap is de beschrijving van het integraal risicomanagement op instellingsniveau opgenomen. Deze beschrijving is van toepassing op alle pensioenkringen.

Doelstellingen en risicobereidheid

Op het niveau van de pensioenkringen zijn specifieke doelstellingen voor de pensioenkringen bepaald. Hierbij is een verdeling gemaakt naar financiële en niet-financiële doelstellingen. Om deze doelstellingen te behalen is per pensioenkring de risicobereidheid bepaald. In onderstaande tabel wordt de risicobereidheid voor de doelstellingen op het niveau van de pensioenkring weergegeven. Voor de risicobereidheid bij de doelstellingen op het niveau van Stap wordt verwezen naar het hoofdstuk integraal risicomanagement.

Doelstelling niveau pensioenkring	Risicobereidheid Pensioenkring Holland Casino
Financiële doelstellingen	
Verantwoorde pensioenopbouw binnen de pensioenkring.	De minimale premiedekkingsgraad van Pensioenkring Holland Casino voldoet aan de afspraken die zijn gemaakt met de sociale partners (opdrachtaanvaarding).
Behoud nominale aanspraken binnen de pensioenkring.	Risicobereidheid op korte termijn: Risicobereidheid op korte termijn wordt uitgedrukt in termen van vereist eigen vermogen (VEV). Deze kan tussen de 20% en 26% liggen. Het VEV wordt hierbij berekend op de door DNB voorgeschreven methode.
Streven naar waardevast houden van pensioenrechten. Specifiek voor Pensioenkring Holland Casino is dit vertaald naar: een voorwaardelijke toeslagambitie van de som van de helft van de procentuele jaarstijging van het consumentenprijsindexcijfer (CPI) alle huishoudens (afgeleid) per 30 september en de helft van het percentage van de algemene loonsverhoging bij de werkgever in het afgelopen jaar.	Risicobereidheid op korte termijn: Risicobereidheid op korte termijn wordt uitgedrukt in termen van VEV. Deze kan tussen de 20% en 26% liggen. Het VEV wordt hierbij berekend op de door DNB voorgeschreven methode. Risicobereidheid op lange termijn: Passend binnen de gestelde grenzen uit de aanvangshaalbaarheidstoets. Gebaseerd op de voorgeschreven uitgangspunten en parameters van de haalbaarheidstoets (hierna: "HBT") is een drietal beleidskaders geformuleerd: • Vanuit de financiële positie waarbij aan het VEV wordt voldaan, is de ondergrens op fondsniveau van het verwacht pensioenresultaat (mediaan) uit de HBT gelijk aan 90%; • Vanuit de actuele financiële positie is de ondergrens op fondsniveau van het verwacht pensioenresultaat (mediaan) uit de HBT gelijk aan 86%; • Vanuit de actuele financiële positie is de afwijking van het pensioenresultaat in het slechtweerscenario (5e percentiel) ten opzichte van het verwacht pensioenresultaat (mediaan) maximaal 42%.

Doelstelling niveau pensioenkring	Risicobereidheid Pensioenkring Holland Casino
Niet-financiële doelstellingen	
Adequate communicatie.	De risicobereidheid is risicoavers. Uitgangspunt is dat alle deelnemers en werkgever juist, volledig en tijdig geïnformeerd worden.
Specifiek voor Pensioenkring Holland Casino is dit vertaald naar: 1. Een proactieve en inzichtelijke deelnemerscommunicatie zodat deelnemers bewust zijn van hun pensioeninkomen en in staat zijn naar eigen inzicht keuzes te maken over hun pensioen. 2. Kennis en inzicht verschaffen aan de werkgever voor een passende arbeidsvoorwaarde pensioen.	

Financieel crisisplan

Voor de pensioenkring is een financieel crisisplan opgesteld. In dit financieel crisisplan zijn maatregelen beschreven die het bestuur kan inzetten wanneer op korte termijn de financiële positie van de pensioenkring zich bevindt op of snel beweegt richting kritische waarden, waardoor het realiseren van de doelstellingen van de pensioenkring in gevaar komt. Het financieel crisisplan vormt hiermee een handleiding voor het bestuur voor de wijze waarop het zal handelen. Het financieel crisisplan is onderdeel van de ABTN en wordt jaarlijks getoetst en waar nodig aangepast aan de actualiteit.

Risico-inschatting en -beheersing

Zoals in het hoofdstuk integraal risicomanagement is benoemd identificeert en beoordeelt het bestuur van Stap de risico's van Stap en de pensioenkringen op een gestructureerde wijze met een RSA. De geïdentificeerde risico's worden door het bestuur kwalitatief beoordeeld voor de kans dat deze risico's zich manifesteren, alsmede voor de impact die deze risico's hebben op het behalen van de doelstellingen. Hierbij wordt onderscheid gemaakt naar het bruto risico, het netto risico en de risico reactie. Zo wordt er inzicht verkregen in de risico's die Stap loopt, welke beheersmaatregelen zijn genomen en de effectiviteit daarvan, evenals in de beheersmaatregelen die nog genomen moeten worden of gewenst zijn.

Voor boekjaar 2023 is de RSA eind 2023 uitgevoerd op het niveau van Stap en op het niveau van de pensioenkringen. De RSA betreft alle risico's die Stap onderscheidt. Daaronder zijn de Systematische Integriteitsrisicoanalyse (SIRA) en het risico self assessment voor ICT (RSA ICT) als bijzondere aandachtsgebieden begrepen.

Risico's met mogelijke impact op financiële positie pensioenkring

Elke pensioenkring heeft te maken met financiële risico's om haar doelstellingen behalen. Het bestuur is van mening dat door het inzetten van effectieve beheersmaatregelen de impact op een ongunstige gebeurtenis wordt verkleind. Hieronder wordt voor de belangrijkste financiële risico's toegelicht wat de impact van deze mogelijk ongunstige gebeurtenissen is op de financiële positie van de pensioenkring.

Solvabiliteitsrisico

Het belangrijkste risico van de pensioenkring is het solvabiliteitsrisico. Dit is het risico dat de pensioenkring op lange termijn de pensioenverplichtingen niet kan nakomen. Om het solvabiliteitsrisico te beheersen dient de pensioenkring over voldoende buffers in het vermogen te beschikken. De vereiste buffers voor het vereist eigen vermogen worden vastgesteld met de door DNB voorgeschreven solvabiliteitstoets. Ook wordt door middel van een ALM-studie inzicht verkregen in de toekomstige ontwikkeling van de solvabiliteit. In een ALM-studie wordt namelijk het premiebeleid, het toeslagbeleid en het beleggingsbeleid integraal getoetst.

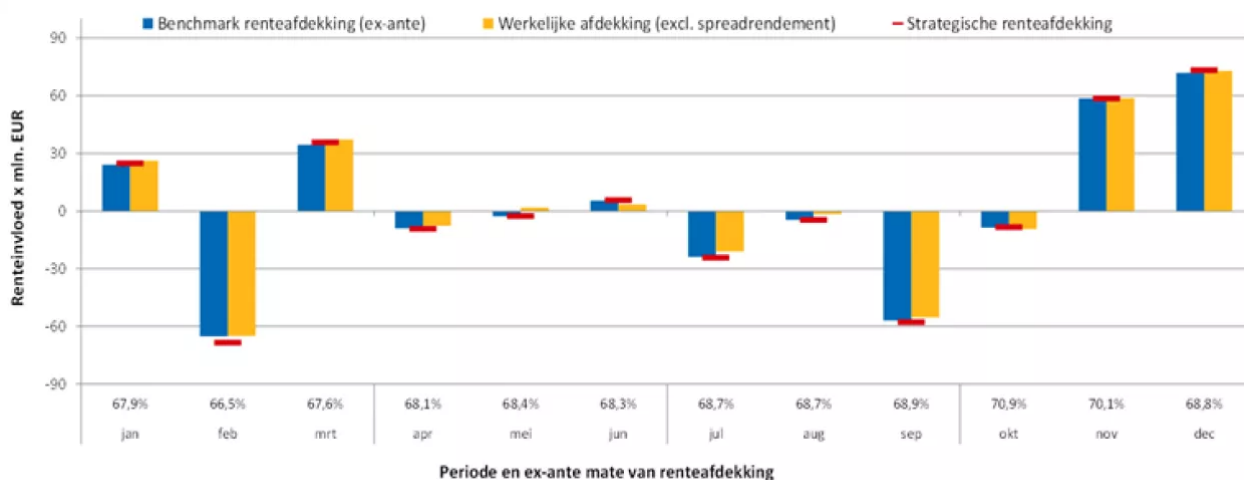
Matching/Renterisico

De pensioenkring loopt renterisico over de verplichtingen, omdat de verplichtingen in waarde veranderen door mutaties in de markrente. De waarde van de pensioenverplichtingen is gelijk aan de hoeveelheid geld die nu gereserveerd zou moeten worden om bij de gegeven rente precies te kunnen voldoen aan alle toekomstige uitkeringen. Hoe lager de rente, hoe minder het geld naar verwachting zal groeien en hoe meer geld er nu gereserveerd moet worden om de uitkering in de toekomst te kunnen verrichten. Omdat de uitkeringen zo ver in de toekomst liggen, heeft de rente een zeer grote invloed op de waarde van de pensioenverplichtingen. Om het renterisico af te dekken maakt de pensioenkring gebruik van vastrentende waarden en renteswaps. Wanneer de rente daalt, zullen de verplichtingen toenemen, maar daar staat een waarde stijging van de afdekkingsportefeuille tegenover. Hiermee wordt het renterisico dat de pensioenkring loopt (deels) afgedekt.

Pensioenkring Holland Casino dekt strategisch 70% van het renterisico van de nominale verplichtingen af. Rondom de strategische mate van afdekking van het renterisico wordt een bandbreedte van 3%-punt boven en onder dit gewicht gehanteerd. Binnen deze marges kan de mate van afdekking van het renterisico vrij bewegen zonder aanvullende maatregelen te nemen. Wanneer de mate van afdekking van het renterisico zich buiten deze marges bevindt vindt bijsturing plaats.

Naast het risico dat het algehele renteniveau daalt, bestaat ook het risico dat de beleggingen de waarde mutatie van de verplichtingen niet kunnen opvangen vanwege rentemutaties die per looptijd verschillend zijn (curverisico). Rentes met korte looptijden (0 tot 5 jaar) kunnen namelijk anders bewegen dan rentes met langere looptijden (bijvoorbeeld 30 jaar). Om dit risico te beheersen maakt de pensioenkring gebruik van bandbreedtes per looptijdbucket. Per looptijdbucket wordt gemonitord of de afdekking van het renterisico zich binnen de vooraf gestelde bandbreedtes bevindt. Wanneer de gestelde bandbreedte wordt overschreden vindt bijsturing plaats.

De volgende figuur toont de gerealiseerde afdekking van het renterisico ten opzichte van de strategische afdekking van het renterisico en de ex-ante mate van afdekking van het renterisico, zoals op de laatste dag van de voorgaande maand is vastgesteld. Zichtbaar is dat gedurende 2023 zowel de benchmark voor de afdekking van het renterisico als de werkelijke afdekking van het renterisico zich dicht bij strategische mate van afdekking van het renterisico bevonden. Indien de benchmark voor de afdekking van het renterisico zich buiten de bandbreedte bevindt, worden transacties uitgevoerd om de afdekking van het renterisico bij te sturen naar de strategische mate van de afdekking van het renterisico.

Toelichting grafiek:

- De blauwe balken tonen de ex-ante mate van afdekking van het renterisico (benchmark afdekking) zoals op maandeinde van de voorgaande maand is vastgesteld. In feite is dit de verwachte afdekking van het renterisico gedurende de daarop volgende maand. De benchmark afdekking van het renterisico wordt bepaald aan de hand van de actuele rentegevoeligheid van renteswaps en beleggingen die een onderdeel zijn van de matching portefeuille en de actuele rentegevoeligheid van de verplichtingen. Deze waarde is weergegeven in de horizontale as.
- De rode horizontale strepen tonen de strategisch gewenste mate van afdekking van het renterisico. De strategische mate van afdekking van het renterisico is afhankelijk van de huidige rentestand. Periodiek wordt gemonitord of de benchmark afdekking van het renterisico zich binnen de bandbreedtes rondom de strategische mate van afdekking van het renterisico bevindt.
- De gele balken tonen de waardeontwikkeling van de vastrentende waarden en renteswaps als gevolg van de rentemutatie (exclusief het spreadrendement).
- De afdekking van het renterisico wordt maandelijks berekend door de rentegevoeligheid van de beleggingen te delen door de rentegevoeligheid van de verplichtingen.

Gedurende 2023 is de strategische renterisico-afdekking onveranderd 70,0% gebleven.

Marktrisiko

Marktrisiko is het risico als gevolg van het blootstaan aan wijzigingen in marktprijzen van verhandelbare financiële instrumenten. Voor de pensioenkring heeft dit risico betrekking op de zakelijke waarden. Het risico voor de vastrentende waarden valt onder het krediet- en renterisico. De zakelijke waarden bestaan uit aandelenbeleggingen. Bij aandelenbeleggingen vinden de beleggingen wereldwijd plaats. Door de spreiding binnen de portefeuille (diversificatie) wordt het prijsrisico gedempt en dat is daarmee één van de belangrijkste mitigerende beheersmaatregelen.

Daarnaast is de periodieke ALM-studie een belangrijke beheersmaatregel om vast te stellen of gekozen portefeuille met allocatie naar zakelijke waarden voldoet aan de gewenste afweging van risico versus rendement.

Scenario's dekkingsgraad voor markt- en renterisico per eind 2023

De volgende tabel geeft de gevoeligheid van de dekkingsgraad (op basis van de rentetermijnstructuur inclusief UFR) weer voor het rente- en aandelenrisico waarbij beide risico's zich gecombineerd voordoen. De actuele portefeuille geldt als uitgangspunt. Dat wil zeggen dat de actuele mate van afdekking van het renterisico wordt gehanteerd. Er wordt verondersteld dat beide risico's zich manifesteren als een instantane schok, dus als een schok ineens zonder tussenstappen. De afdekking van het renterisico blijft dan ook in de

gehele schok hetzelfde en wordt dus niet gedurende de schok aangepast conform de rentestaffel. Verder wordt verondersteld dat de andere beleggingen onveranderd blijven. De aandelenkoersen variëren hierbij tussen de -20% en +20%. De rente varieert tussen -1,5% en +1,5% ten opzichte van het renteniveau op het einde van de maand.

Rente	-1,50%	-1,00%	-0,50%	0,00%	0,50%	1,00%	1,50%
Aandelen							
20%	117,5	123,4	129,4	135,7	142,2	148,9	155,9
10%	113,2	118,5	124,1	129,8	135,7	141,9	148,1
0%	108,8	113,7	118,7	123,9	129,3	134,8	140,4
-10%	104,4	108,8	113,3	118,0	122,8	127,7	132,7
-20%	100,0	104,0	108,0	112,1	116,3	120,6	125,0

Gedurende 2023 hebben zich de volgende gebeurtenissen voor dit risico voorgedaan:

- Naast het renterisico vormde het risico van zakelijke waarden in 2023 het grootste risico voor de pensioenkring. Een schok (volgens de in de standaardtoets van DNB gedefinieerde negatieve gebeurtenis), die zich met een kans van 2,5% geïsoleerd kan voordoen, leidt tot een significant effect op de dekkinggraad op basis van de UFR. Van de geïsoleerde schokken vormt het zakelijke waarden risico het grootste risico voor de dekkinggraad.
- De centrale banken verhoogden in 2023 de rente om de inflatie omlaag te brengen. Ondanks het verkrappende beleid van de centrale banken hebben de categorieën binnen de zakelijke waarden goed gepresteerd, onder andere als gevolg van beter dan verwachte macro-economische omstandigheden en ontwikkelingen op het vlak van AI. Afgelopen jaar eindigden de aandelenmarkten in de plus. De rente liet een stijgende trend zien tot oktober 2023, waarna de rente weer begon te dalen.

Valutarisico

De verplichtingen van de pensioenkring luiden in euro's. Binnen de beleggingsportefeuille wordt wereldwijd belegd. Hierdoor ontstaat valutarisico. Valutarisico is het risico dat de beleggingsportefeuille in waarde daalt als gevolg van het zwakker worden van vreemde valuta ten opzichte van de euro. Afhankelijk van de beleggingscategorie is de valuta van notering niet per definitie een goede indicatie voor het daadwerkelijke valutarisico. Voor obligaties geldt normaliter dat de valuta van notering een goede indicatie is van het daadwerkelijke valutarisico omdat de te verwachten kasstromen vaststaan in de valuta van notering. Dit pleit voor het afdekken van vreemde valuta voor obligaties.

Binnen obligaties opkomende markten mag maximaal voor 20% in lokale valuta worden belegd. Beleggingen in lokale valuta worden voor de afdekking van het valutarisico beschouwd als USD beleggingen en worden dan ook conform het beleid voor de USD voor 100% afgedekt. Aandelen zijn aan meerdere directe en indirecte valutarisico's onderhevig en de valuta van notering is steeds meer slechts een rapportagevaluta. Dit geldt vooral voor multinationals. Het internationale karakter van ondernemingsactiviteiten pleit voor het slechts deels afdekken van het valutarisico van aandelen. Daarom wordt binnen de categorie aandelen de exposure naar USD, GBP en JPY voor 50% afgedekt.

De pensioenkring dekt valutarisico af door middel van een overlay. De bandbreedtes rondom de strategische afdekkingpercentages bedragen +/- 10%.

Het afdekken van valutarisico brengt verschillende kosten met zich mee. Deze zijn grofweg in vier categorieën onder te verdelen:

- Het renteverskil tussen de twee valuta. Indien de risicovrije rente in vreemde valuta hoger is, worden de kosten voor het afdekken ook hoger;
- Een cross currency basisspread, die het gevolg is van liquiditeit en vraag/aanbod;
- Transactiekosten voor het afsluiten/tegensluiten van de benodigde derivaten;
- Operationele kosten voor het mogelijk maken en beheer van valutarisico-afdekking.

Een belangrijke kostencomponent in de afdekking van het valutarisico is het renteverskil tussen de rente in het land van de betreffende valuta en de rente in de Eurozone. Hoe groter dit verschil, hoe hoger de kosten. Omdat de theorie die stelt dat de wisselkoers dit renteverskil goed zal maken in praktijk niet volledig opgaat, kan dit renteverskil als een verwachte kostenpost of opbrengst bestempeld worden.

Kredietrisico

Kredietrisico is het risico dat tegenpartijen van de pensioenkring hun verplichtingen niet of niet volledig nakomen. De pensioenkring loopt tegenpartijrisico op de tegenpartijen voor derivaten en heeft het tegenpartijrisico voor derivaten deels gemitigeerd door gebruik te maken van central clearing en uitwisselen van onderpand.

Daarnaast loopt de pensioenkring kredietrisico op de beleggingen in vastrentende waarden. Door te beleggen in breed gespreide portefeuilles wordt het specifieke risico van individuele debiteuren beheerst. De risico's van deze categorieën voor de balans van de pensioenkring zijn meegewogen in de ALM-studie. Ter compensatie van de exposure naar kredietrisico wordt naar verwachting een risicopremie verdiend.

Liquiditeitsrisico open pensioenkring

Pensioenkringen kennen drie bronnen van liquiditeitsbehoefte: pensioenuitkeringen, onderpand voor derivaten en efficiënt portefeuillebeheer. Het primaire belang is om aan de financiële verplichtingen (pensioenuitkeringen en onderpand derivaten) te voldoen. De pensioenkring is een open pensioenkring met premie-inkomsten. Dit betekent dat de uitkeringen vanuit de premie-inkomsten en aanvullend vanuit de kasstromen van de vastrentende waarden en het belegd vermogen gefinancierd dienen te worden.

De beleggingsportefeuille van de pensioenkring is voor het grootste deel belegd in liquide beleggingscategorieën, die snel verkocht kunnen worden. Daarnaast worden kasbuffers aangehouden voor de uitvoering van operationele activiteiten en het beheer van onderpand uit hoofde van het gebruik van derivaten. Eén keer per jaar, in het kader van de beleggingsplancyclus, wordt voor de pensioenkring een liquiditeitstoets uitgevoerd. Binnen de liquiditeitstoets wordt gekeken in hoeverre de portefeuille past binnen de grenzen van het liquiditeitsbudget.

Verzekeringstechnisch risico

Het verzekeringstechnisch risico heeft betrekking op alle verzekeringstechnische grondslagen die voor de pensioenkring een risico vormen. Het belangrijkste verzekeringstechnisch risico voor de pensioenkring is het langlevensrisico. Dit betreft het risico dat deelnemers langer leven dan verondersteld bij de vaststelling van de technische voorzieningen. Bij de vaststelling van het verzekeringstechnisch risico als onderdeel van het vereist eigen vermogen wordt voor het sterfterisico onderscheid gemaakt tussen procesrisico, trendsterfteonzekerheid en negatieve stochastische afwijkingen.

ESG-risico

ESG-risico's zijn risico's die verband houden met milieu, sociale verhoudingen en ondernemingsbestuur. De risico's vloeien voort uit de invloed die de activiteiten van een onderneming hebben op de omgeving (bijvoorbeeld land, water, lucht en ecosystemen), de maatschappij en de manier waarop ondernemingen beheerd zijn. Materialisatie van deze risico's kan, naast reputatie schade, materiële invloed hebben op de waarde van een onderneming.

De mate waarin de pensioenkring is blootgesteld aan de ESG-risico's en de beheersing daarvan is afhankelijk van de samenstelling van de beleggingsportefeuille. In beginsel wordt een combinatie van meerdere instrumenten ingezet om deze risico's te beperken, dan wel te mitigeren: stemmen, screening en dialoog, uitsluitingen en ESG-integratie. Het MVB-beleid van Stap bevat richtlijnen met betrekking tot ESG-risicobeheersing op portefeuilleniveau. Daarnaast is MVB een vast onderdeel van de investment cases, die gehanteerd worden voor het vaststellen van het strategisch beleid per beleggingscategorie.

Toelichting niet-financiële risico's

De niet financiële risico's zijn voor Stap op instellingsniveau uitgewerkt in het hoofdstuk integraal risicomanagement. Op het niveau van de pensioenkringen zijn de volgende belangrijkste niet-financiële risico's onderkend.

Omgevingsrisico

De pensioenkringen van Stap zijn, net als de hele pensioensector, onderhevig aan diverse ontwikkelingen, zoals de rente- en inflatieontwikkelingen, de volatiliteit op de financiële markten, de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel, de overgang naar een CO₂ neutrale samenleving en overige nieuwe (Europese) wet- en regelgeving. Als omgevingsrisico is dan ook het risico van het niet tijdig of adequaat inspelen op van buiten Stap komende veranderingen op het gebied van reputatie en ondernemingsklimaat geïdentificeerd.

Met de oprichting en inrichting van Stap is reeds beoogd in te spelen op (toekomstige) ontwikkelingen in de pensioensector. Door het, in afstemming met de strategische partners, voortdurend monitoren van de ontwikkelingen in de pensioensector en financiële markten en het hierop inspelen in de uitvoering van het beleid, acht Stap het netto risico voldoende beheerst. Het bestuur zorgt daarbij voor een adequate en tijdige communicatie naar de deelnemers, belanghebbendenorganen en andere stakeholders van Stap.

Uitbestedingsrisico

Onder het uitbestedingsrisico voor de pensioenkringen verstaat Stap het risico dat de continuïteit, integriteit en/of kwaliteit van de aan derden uitbestede werkzaamheden of door derden ter beschikking gestelde apparatuur en personeel wordt geschaad.

Voor de beheersing van het uitbestedingsrisico heeft Stap onder andere de volgende beheersmaatregelen getroffen:

- Stap beschikt over marktconforme uitbestedingsovereenkomsten met al haar uitbestedingspartners, die voldoen aan de wettelijke regels op het gebied van uitbesteding.
- De afspraken omtrent de uitbestede werkzaamheden en informatieverschaffing zijn contractueel vastgelegd in een Service Level Agreement met bijbehorende kritische performance-indicatoren.
- Stap ontvangt en beoordeelt periodieke rapportages van haar strategische uitbestedingspartners (maand-, kwartaal-, SLA- en risicorapportages), die in de bestuursadviescommissies en bestuursvergaderingen worden besproken.
- Stap vormt een oordeel over de kwaliteit van de interne beheersing bij de uitbestedingspartijen en over de maatregelen die de uitbestedingspartijen nemen om de kwaliteit te verbeteren op basis van extern gecertificeerde ISAE 3402-type II-verklaringen en aanvullende assurance verklaringen.
- Stap voert periodiek strategisch overleg met de uitbestedingspartners en monitort, mede met het oog op de transitie naar de Wet toekomst pensioenen, het verandermanagement van de uitbestedingspartners. Specifiek voor de implementatie van de Wet toekomst pensioenen ontvangt Stap van TKP per kwartaal zowel een voortgangsrapportage als een risicorapportage.

IT-risico

De beschikbaarheid en beveiliging van IT-systemen wordt onderkend als een belangrijk risico. Door het niet beschikbaar zijn van (belangrijke) IT-systemen en/of de IT-omgeving bestaat het risico van operationele verstoringen. Daarnaast bestaat het risico bij niet adequate IT-beveiliging, dat informatie toegankelijk wordt voor niet geautoriseerde gebruikers en/of dat niet geautoriseerde gebruikers het functioneren van de IT-systemen verstoren of veranderen. Dit risico beperkt zich niet tot de IT-omgeving van Stap, maar omvat tevens de IT-omgeving van de uitbestedingspartners. De genoemde IT-risico's kunnen daarom van invloed zijn op de dienstverlening aan de deelnemers.

Voor de beheersing van het IT-risico heeft Stap onder andere de volgende beheersmaatregelen getroffen:

- Het ICT-beleid, het Informatiebeveiligingsbeleid en het privacy beleid van Stap worden periodiek geëvalueerd en geactualiseerd en er worden maatregelen getroffen ter beheersing van het risico. Het ICT-beleid en het informatiebeveiligingsbeleid zijn gerelateerd aan het Uitbestedingsbeleid en hierin zijn adviezen van de externe partij Quint verwerkt.
- Gedurende het jaar monitort Stap of de beheersing van het IT-risico bij de uitbestedingspartners overeenkomt met het beleid aan de hand van onder meer de SLA- en risicorapportages. Daarnaast rapporteren de uitbestedingspartners over de voor het IT-risico getroffen maatregelen en de interne beheersing via de ISAE 3402 type II-rapportages.
- Op basis van de ISAE 3402 type II-rapportages en aanvullende assuranceverklaringen vormt Stap zich een oordeel over de kwaliteit van de interne beheersing voor het IT-risico bij de uitbestedingspartners en over de maatregelen die de uitbestedingspartners nemen om de kwaliteit te verbeteren.
- Daarnaast wordt periodiek een RSA ICT uitgevoerd. Daarbij wordt onder andere gebruikgemaakt van het COBIT-raamwerk van de uitbestedingspartners. Belangrijke aandachtsgebieden zijn onder meer cyberrisico's en datakwaliteit.
- Zowel TKP als Aegon Asset Management hebben in 2023 gerapporteerd dat zij (blijvend) voldoen aan de DNB good practice op het gebied van informatiebeveiliging.

Stap onderkent het toenemende risico op cyberaanvallen gezien de hoge mate van digitalisering van de bedrijfsvoering en de afhankelijkheid hiervan. De analyse van de verhoogde gevoeligheid voor cybercrime maakt deel uit van de RSA ICT en de SIRA. Om dit risico te mitigeren, heeft Stap het ICT- en informatiebeveiligings-beleid geïmplementeerd en maatregelen getroffen. Zo laat de uitvoeringsorganisatie periodiek penetratietesten uitvoeren en worden (mogelijke) beveiligingsproblemen direct opgevolgd. Zowel bij de uitbestedingspartners als bij Stap hebben in 2023 geen incidenten, gerichte aanvallen (zoals DDoS) of andere verstoringen van de dienstverlening plaatsgevonden. Alle maatregelen in het kader van informatiebeveiliging zijn in werking en worden continu gemonitord. En met het oog op de thuiswerksituatie zijn er extra activiteiten op het gebied van bewustzijn uitgevoerd om medewerkers blijvend alert te houden.

In het kader van het nieuwe pensioenstelsel onderkent Stap het risico dat de IT-systemen hiervoor tijdig aangepast dienen te worden. TKP informeert Stap periodiek over de voortgang van de wijzigingen die doorgevoerd moeten worden in de (administratieve) systemen als gevolg van de Wet toekomst pensioenen en de herijking van haar veranderportfolio. Stap heeft binnen de governance nadrukkelijk aandacht voor het TKP programma Wet toekomst pensioenen.

Juridisch risico

Stap opereert als financiële instelling in een omgeving die de sterk gereguleerd is en de komende jaren flink verandert. De pensioensector heeft te maken met aangepaste wetgeving, zoals de Wet toekomst pensioenen. Daarnaast is sprake van toenemende vereisten op het gebied van maatschappelijk verantwoord beleggen. Tevens heeft de Europese Commissie (EC) regelgeving ingevoerd om de digitale weerbaarheid te vergroten en is begin 2024 een voorlopig akkoord bereikt over een pakket wetgevingsvoorstellen om de financieel-economische criminaliteit effectiever tegen te gaan.

Voor het vergroten van de digitale weerbaarheid van de sector heeft de Europese Commissie (EC) begin 2023 een verordening ingevoerd: de digital operational resilience act (DORA). DORA stelt eisen aan financiële organisaties ten aanzien van IT-risicomanagement, IT-incidenten, het periodiek testen van de digitale weerbaarheid en de beheersing van risico's bij uitbesteding aan (kritieke) derden. Daarbij wordt rekening gehouden met de grootte, het risicoprofiel en het systeembelang van de individuele organisaties. DORA wordt met ingang van 17 januari 2025 van kracht.

Ook werkt de EC aan een nieuw kader voor de bestrijding van het witwassen van geld en de financiering van terrorisme. Het doel hiervan is een gelijk speelveld te creëren tussen EU-jurisdicties voor het toezicht, gericht op het voorkomen van financieel-economische criminaliteit. Om te zorgen dat dit kader beter werkt,

wil de EU een specifieke antiwitwasautoriteit oprichten. Ondertussen zet Nederland in op meer mogelijkheden voor instellingen om onderling informatie uit te wisselen. Kennisdeling vergroot het zicht op financieel-economische criminaliteit.

Bovenstaande ontwikkelingen leiden tot een verhoogd risico dat Stap niet voldoet aan wet- en regelgeving. Ter beheersing van dit juridisch risico maakt Stap gebruik van de binnen het bestuur, het bestuursbureau en bij de uitbestedingspartners aanwezige (juridische) kennis en kunde en bereidt Stap zich samen met de uitbestedingspartners op voor op de gewijzigde wetgeving. Daarnaast heeft Stap een externe Compliance Officer aangesteld en wordt waar nodig juridische expertise ingehuurd.

Ontwikkelingen in 2024

Wijziging opnameleeftijd pensioenregeling

Met ingang van 1 januari 2024 is voor werknemers de opnameleeftijd in de pensioenregeling gewijzigd in 18 jaar. Tot nu toe was de opnameleeftijd 21 jaar. Deze wijziging komt voort uit de Wet toekomst pensioenen. Voor jongeren betekent dit dat ze langer pensioen op kunnen bouwen.

Vorbereiding transitie Wet toekomst pensioenen

Holland Casino heeft op 12 december 2023 een transitieplan voor de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel ingediend bij Stap. In 2024 is vervolgens het besluitvormingstraject bij Stap in gang gezet en hebben bestuur, raad van toezicht en het belanghebbendenorgaan van de pensioenkring een positief besluit genomen over de uitvoering van de solidaire pensioenregeling en het invaren van de opgebouwde pensioenaanspraken en -rechten naar deze nieuwe pensioenregeling. De transitie zal in 2025 plaatsvinden en het implementatieplan wordt voor de zomer van 2024 bij DNB ingediend.

4.9 Verslag van het belanghebbendenorgaan van Pensioenkring Holland Casino

Belanghebbendenorgaan Pensioenkring Holland Casino

Het belanghebbendenorgaan van Pensioenkring Holland Casino is per 1 juli 2017 ingesteld. Dat is de datum waarop Pensioenkring Holland Casino van start is gegaan.

Samenstelling belanghebbendenorgaan Pensioenkring Holland Casino

Het belanghebbendenorgaan bestaat uit zes leden en deze leden vertegenwoordigen de geledingen van de werkgever, (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden. De samenstelling van het belanghebbendenorgaan is op het moment van vaststellen van het jaarverslag als volgt:

- Ed Roijers (voorzitter) – namens de werkgever
- Willem Kooijman – namens de werkgever
- Rob Oosterhout – namens de werkgever
- Hessel Hollema – namens de pensioengerechtigden
- Carola Coeleman – namens de deelnemers
- Annemie Plat – namens de deelnemers

Eind vorig jaar stond er een vacature open voor een lid namens de deelnemers. Vanuit de Ondernemingsraad van Holland Casino is Annemie Plat als nieuwe kandidaat voorgedragen. Op 21 juli 2023 is zij als lid toegetreden.

Taken en bevoegdheden

De taken en bevoegdheden van het belanghebbendenorgaan worden bepaald door het wettelijke kader, de Code Pensioenfondsen, de statuten en de reglementen van Stap.

Vergaderingen van het belanghebbendenorgaan in 2023

Het belanghebbendenorgaan heeft in 2023 twee vergaderingen gehad met het bestuur. De eerste vergadering met het bestuur vond plaats in mei. Deze vergadering stond in het teken van het deeljaarverslag 2022 met de financiële opstelling van Pensioenkring Holland Casino. De tweede vergadering vond plaats in november. In deze vergadering zijn onderwerpen zoals het beleggingsplan 2024, de pensioenopbouw en premie voor 2024, het pensioenreglement 2024, de toeslagverlening, het communicatiejaarplan en het jaarplan 2024 van de pensioenkring behandeld. In december 2023 heeft het belanghebbendenorgaan een overleg gehad met de raad van toezicht.

Het belanghebbendenorgaan heeft in 2023 zes eigen vergaderingen gehad. Bij deze vergaderingen is een delegatie van het bestuursbureau aanwezig geweest. In deze vergaderingen zijn de onderwerpen behandeld die in de vergaderingen met het bestuur op de agenda stonden. Verder zijn onder meer de volgende onderwerpen behandeld:

- Wet toekomst pensioenen
- haalbaarheidstoets
- rapportages over Pensioenkring Holland Casino
- keuzebegeleiding door het aanbieden van videogesprekken
- zelfevaluatie van het belanghebbendenorgaan
- communicatiecampagnes najaar 2023

Het belanghebbendenorgaan heeft in juni overleg met de werkgever gehad en ook twee verdiepingssessies in oktober en december waarin dieper werd ingegaan op de Wtp transitie.

Informatie-uitwisseling

Het belanghebbendenorgaan ontvangt informatie en rapportages over de pensioenkring van het bestuursbureau via een eigen digitale vergaderomgeving. Dit betreft onder andere maand- en kwartaalrapportages en per kwartaal een risicomanagementrapportage. Daarnaast ontvangt het belanghebbendenorgaan tenminste maandelijks een nieuwsbrief over de actualiteiten. Deze frequentie wordt verhoogd wanneer hiertoe aanleiding is. Daarnaast hebben de leden van belanghebbendenorgaan toegang tot SPO-Perform.

Stap heeft in 2023 twee themadagen (in januari en september) voor leden van belanghebbendenorganen georganiseerd. Tijdens de themadagen zijn onderwerpen behandeld zoals het invaren, de jaarlijkse bewustwordingssessie over compliance en het nabestaandenpensioen in het nieuwe stelsel. Een aantal leden van het belanghebbendenorgaan van Pensioenkring Holland Casino heeft de themadag in september bijgewoond.

Verslag over 2023

Het belanghebbendenorgaan heeft in 2023 goedkeuring verleend aan:

- het beleggingsplan 2024
- het jaarplan 2024 van de pensioenkring
- toepassen van de AMvB voor extra indexatie

Het belanghebbendenorgaan heeft in 2023 advies gegeven over:

- het deel-jaarverslag 2022 met de financiële opstelling van de pensioenkring over 2022;
- de ABTN 2023 van de pensioenkring
- het pensioenreglement 2024 van de pensioenkring
- het communicatiejaarplan 2024 van de pensioenkring

In de eigen vergaderingen van het belanghebbendenorgaan zijn de maand- en kwartaalrapportages en de risicorapportage over de pensioenkring behandeld. Het belanghebbendenorgaan heeft in de eigen vergaderingen verdiepende vragen gesteld naar aanleiding van deze rapportages. Deze zijn door het bestuursbureau beantwoord.

Zelfevaluatie

Het belanghebbendenorgaan heeft in maart 2023 met behulp van een vragenlijst een zelfevaluatie over 2023 uitgevoerd en vastgesteld.

Bevindingen

De bevindingen hebben betrekking op het verslagjaar 2023. Het belanghebbendenorgaan heeft de volgende bevindingen.

Het belanghebbendenorgaan zag zich als kerntaak in het jaar geplaatst voor een moeilijke opdracht: zich voorbereiden op de besluitvorming rond de Wtp transitie. De rol van het belanghebbendenorgaan in de transitie bleek een zoekproces, de complexiteit en tijdsdruk vormden een uitdaging. Er werd gefocust op evenwichtigheid en toetsing daaraan voor onze informatiebehoefte. Het bestuur en het bestuursbureau voorzagen het belanghebbendenorgaan van voldoende informatie en het belanghebbendenorgaan voelde zich daardoor goed in staat gesteld om het proces van afwegingen te doorlopen. De goede verhouding met het bestuur en de raad van toezicht hielpen zeer bij het voeren van ingewikkelde discussies. Er is dan ook vertrouwen dat Stap tijdig in staat is een gecontroleerde overgang naar de Wtp te bewerkstelligen.

Financieel

Ondanks de toeslagverlening van 1,43% per eind december is 2023 uiteindelijk afgesloten met een hogere actuele dekkingsgraad dan het aan het begin van het jaar. Het belanghebbendenorgaan vond deze uitkomst teleurstellend in een jaar met hoge inflatie, maar kon niet anders dan accepteren dat specifieke spelregels tot deze uitkomst leidden. Wel was er tevredenheid over de ontwikkeling in de dekkingsgraad.

Beleggingen

Het totale beleggingsrendement in 2023 bedroeg 12,0%. De categorie aandelen droeg 7,9%-punt bij aan het totaalrendement en de categorie vastrentende waarden 2,1%-punt. Verder leverde de overlay nog een bijdrage van 0,9%-punt.

Toeslagverlening

De financiële situatie van de pensioenkring was per 30 september 2023 goed genoeg voor een gedeeltelijke toeslag. De pensioenen werden op 31 december 2023 verhoogd met 0,54%. Naast de reguliere toeslag van 0,54% is gebruik gemaakt van de AMvB voor extra indexatie voor een toeslag van 0,89%.

Verslaglegging en verantwoording

Het belanghebbendenorgaan is van mening dat de verslaglegging en het afleggen van verantwoording goed en professioneel geregeld zijn. De maandelijkse verslaglegging en de kwartaalrapportages stellen het belanghebbendenorgaan voldoende in staat het bestuur en de uitvoerders te beoordelen.

De transitie naar de Wtp stelt grote eisen aan een zorgvuldige aanpak. Het belanghebbendenorgaan heeft de indruk dat Stap de processen goed onder controle heeft en verwacht dat alle voorbereidingen tijdig zullen zijn afgerond. Het overleg met de sociale partners loopt naar behoren. De verwachting is dat Pensioenkring Holland Casino binnen Stap de eerste zal zijn die daadwerkelijk zal overgaan naar de Wtp. Er is dan ook vertrouwen dat Stap in staat is een gecontroleerde overgang naar de Wtp te bewerkstelligen.

Het totale oordeel

Op grond van het voorgaande komt het belanghebbendenorgaan tot het volgende totale oordeel.

Het belanghebbendenorgaan adviseert op grond van het voorgaande positief ten aanzien het deeljaarsverslag 2023 met de financiële opstelling van Pensioenkring Holland Casino en spreekt tevens zijn waardering uit naar het bestuur van Stap over de wijze waarop het bestuur zich heeft ingezet om Pensioenkring Holland Casino tijdig en zorgvuldig te betrekken bij en te informeren over het te voeren beleid.

Houten, 13 mei 2024

Belanghebbendenorgaan Pensioenkring Holland Casino

Ed Roijers (voorzitter)

Willem Kooiman

Rob Oosterhout

Hessel Hollema

Carola Coeleman

Annemie Plat

Reactie bestuur

Met waardering voor de betrokkenheid van de leden van het belanghebbendenorgaan heeft het bestuur kennis genomen van het verslag van het belanghebbendenorgaan van Pensioenkring Holland Casino en het positieve oordeel over het in 2023 gevoerde beleid.

Het bestuur bedankt het belanghebbendenorgaan van Pensioenkring Holland Casino voor de verrichte werkzaamheden en kijkt er naar uit de constructieve samenwerking met het belanghebbendenorgaan in de toekomst voort te zetten.

14. Financiële opstelling Pensioenkring Holland Casino

14.1 Balans per 31 december 2023

(na resultaatbestemming)

(bedragen x € 1.000)		31-12-2023	31-12-2022
ACTIVA			
Beleggingen voor risico Pensioenkring Holland Casino	1		
Vastgoedbeleggingen		0	72
Aandelen		809.659	704.973
Vastrentende waarden		828.763	760.217
Derivaten		17.210	18.981
Overige beleggingen		470.205	471.108
		2.125.837	1.955.351
Herverzekeringsdeel technische voorzieningen	2	56	69
Vorderingen en overlopende activa	3	4.658	4.539
Overige activa	4	2.279	2.111
TOTAAL ACTIVA		2.132.830	1.962.070
PASSIVA			
Algemene reserve Pensioenkring Holland Casino	5	341.084	245.100
Technische voorzieningen			
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico Pensioenkring Holland Casino	6	1.429.510	1.336.520
Derivaten	7	360.624	378.891
Overige schulden en overlopende passiva	8	1.612	1.559
TOTAAL PASSIVA		2.132.830	1.962.070

(-) De bij de posten vermelde nummers verwijzen naar de toelichting op de balans.

14.2 Staat van baten en lasten

(bedragen x € 1.000)		2023	2022
BATEN			
Premiebijdragen voor risico Pensioenkring Holland Casino	9	27.763	26.205
Beleggingsresultaten risico Pensioenkring Holland Casino	10	192.612	-694.905
Baten uit herverzekering	11	-13	-34
Overige baten	12	84	38
TOTAAL BATEN		220.446	-668.696
LASTEN			
Pensioenuitkeringen	13	26.717	23.322
Pensioenuitvoeringskosten	14	1.237	1.061
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico Pensioenkring Holland Casino	15		
Pensioenopbouw		19.310	28.086
Toeslagverlening		19.011	112.316
Wijziging pensioenregeling		0	0
Rentetoevoeging		43.577	-8.956
Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten		-27.664	-24.180
Wijziging marktrente		45.182	-610.481
Wijziging actuariële grondslagen		171	21.251
Wijziging uit hoofde overdracht van rechten		-3.785	-1.812
Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen		-2.799	3.916
		93.003	-479.860
Mutatie herverzekeringsdeel technische voorzieningen	16	-13	-34
Saldo herverzekering	17	-22	-36
Saldo overdrachten van rechten	18	3.526	1.811
Overige lasten	19	14	6
TOTAAL LASTEN		124.462	-453.730
Saldo van baten en lasten		95.984	-214.966
<i>Bestemming van het saldo van baten en lasten</i>			
Algemene reserve Pensioenkring Holland Casino		95.984	-214.966
Totaal saldo van baten en lasten		95.984	-214.966

(-) De bij de posten vermelde nummers verwijzen naar de toelichting op de staat van baten en lasten.

14.3 Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de directe methode.

(bedragen x € 1.000)	2023	2022
KASSTROOM UIT PENSIOENACTIVITEITEN		
Ontvangsten		
Ontvangen premiebijdragen voor risico Pensioenkring Holland Casino	27.637	25.965
Ontvangen in verband met overdracht van rechten	2.234	2.187
Ontvangen uitkeringen van herverzekeraars	22	36
Ontvangst inzake weerstandsvermogen	0	1.245
Overig ontvangsten	84	38
	29.977	29.471
Uitgaven		
Betaalde pensioenuitkeringen	-26.649	-23.298
Betaald in verband met overdracht van rechten	-5.760	-4.577
Betaalde pensioenuitvoeringskosten	-1.067	-1.027
Afdracht inzake weerstandsvermogen	24	0
Overig uitgaven	-14	-6
	-33.466	-28.908
Totaal kasstroom uit pensioenactiviteiten	-3.489	563
KASSTROOM UIT BELEGGINGSACTIVITEITEN		
Ontvangsten		
Directe beleggingsopbrengsten voor risico Pensioenkring Holland Casino	22.971	-4.464
Verkopen en aflossingen van beleggingen voor risico Pensioenkring Holland Casino	615.735	1.396.658
	638.706	1.392.194
Uitgaven		
Aankopen beleggingen voor risico Pensioenkring Holland Casino	-682.256	-1.109.020
Betaalde kosten van vermogensbeheer	-2.447	-2.602
	-684.703	-1.111.622
Totaal kasstroom uit beleggingsactiviteiten	-45.997	280.572
Netto kasstroom	-49.486	281.135
Koers-/omrekenverschillen	140	1.230
Mutatie liquide middelen	-49.346	282.365
Liquide middelen per 1 januari	404.750	122.385
Liquide middelen per 31 december	355.404	404.750
Mutatie liquide middelen	-49.346	282.365
Waarvan:		
Voor risico pensioenkring (4)	2.279	2.111
Binnen de beleggingsportefeuille	353.125	402.639
Liquide middelen per 31 december	355.404	404.750
Liquide middelen binnen de beleggingsportefeuille:		
- Cash collateral	332.677	371.235
- Liquide middelen bij de vermogensbeheerder	20.448	31.404
Totaal (1)	353.125	402.639

(-) De bij de posten vermelde nummers verwijzen naar de toelichting op de balans.

14.4 Toelichting op de financiële opstelling van Pensioenkring Holland Casino

Algemeen

Activiteiten

Pensioenkring Holland Casino is een pensioenkring met een eigen afgescheiden positie binnen Stichting Algemeen Pensioenfonds Stap (Stap). Pensioenkring Holland Casino is op 1 juli 2017 opgericht. Pensioenkring Holland Casino is ontstaan na een collectieve waardeoverdracht vanuit Stichting Pensioenfonds Holland Casino.

Het doel van Pensioenkring Holland Casino is het nu en in de toekomst verstrekken van uitkeringen aan pensioengerechtigden en nabestaanden ter zake van ouderdom en overlijden. Tevens verstrekt Pensioenkring Holland Casino uitkeringen aan arbeidsongeschikte deelnemers. De Belastingdienst hanteert voor een algemeen pensioenfonds (inclusief de pensioenkringen) één fiscaal nummer. Daarom treedt Stap voor bepaalde geldstromen, zoals uitkeringen, als kassier voor Pensioenkring Holland Casino op. Pensioenkring Holland Casino geeft invulling aan de uitvoering van de pensioenregeling van de aangesloten ondernemingen.

Overeenstemmingsverklaring

De financiële opstelling is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen zoals deze zijn opgenomen in Titel 9 Boek 2 BW en met inachtneming van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving. Het bestuur heeft op 5 juni 2024 deze financiële opstelling vastgesteld.

Referenties

In de balans en de staat van baten en lasten zijn referenties opgenomen waarmee wordt verwezen naar de toelichting.

Grondslagen

Algemene grondslagen

Alle bedragen in de financiële opstelling van Pensioenkring Holland Casino zijn vermeld in € 1.000, tenzij anders is aangegeven. De gehanteerde grondslagen van waardering en van resultaatbepaling zijn ongewijzigd gebleven ten opzichte van het voorgaande jaar, met uitzondering van de toegepaste stelsel- en schattingswijzigingen zoals opgenomen in de desbetreffende paragrafen.

Continuïteitsveronderstelling

De financiële opstelling van Pensioenkring Holland Casino is opgesteld met inachtneming van de continuïteitsveronderstelling. Voor de toelichting op de continuïteit wordt verwezen naar de toelichting op het eigen vermogen.

Opname van een actief of een verplichting

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar Pensioenkring Holland Casino zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Verantwoording van baten en lasten

Baten worden in de staat van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Indien een transactie ertoe leidt dat nagenoeg alle of alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot een actief of een verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen. Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde.

De baten en lasten worden toegerekend aan de periode waarop zij betrekking hebben.

Saldering van een actief en een verplichting

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd als nettobedrag in de balans opgenomen indien sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen en bovendien de intentie bestaat om de posten op deze wijze af te wikkelen. De met de gesaldeerd opgenomen financiële activa en financiële verplichtingen samenhangende rentebaten en rentelasten worden eveneens gesaldeerd opgenomen.

Vreemde valuta

Functionele valuta

De financiële opstelling van Pensioenkring Holland Casino is opgesteld in euro's, zijnde de functionele en presentatievaluta van Pensioenkring Holland Casino.

Transacties, vorderingen en schulden

Transacties in vreemde valuta gedurende de verslagperiode zijn in de financiële opstelling van Pensioenkring Holland Casino verwerkt tegen de koers op transactiedatum. Activa en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend naar euro's tegen de koers per balansdatum. De uit de afwikkeling en omrekening voortvloeiende koersverschillen komen ten gunste of ten laste van de staat van baten en lasten.

De koersen van de belangrijkste valuta in euro's zijn:

	31-12-2023	Gemiddeld 2023	31-12-2022	Gemiddeld 2022
USD	0,9053	0,9249	0,9370	0,9495
GBP	1,1540	1,1498	1,1271	1,1726
JPY	0,0064	0,0066	0,0071	0,0072

Schattingswijziging

De opstelling van de financiële opstelling in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW vereist dat het bestuur oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten.

De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld.

Indien het voor het geven van het in artikel 2:362 lid 1 BW vereiste inzicht noodzakelijk is, is de aard van deze oordelen en schattingen inclusief de bijbehorende veronderstellingen opgenomen bij de toelichting op de desbetreffende posten in de financiële opstelling. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien, en in toekomstige perioden waarvoor de herziening gevolgen heeft.

In 2023 is het opbouwpercentage bij arbeidsongeschiktheid gewijzigd van 1,40% naar 1,738%. Dit heeft een effect van 171 op de coming service waardoor de TV toenam. Het effect van deze wijziging op de dekkingsgraad is 0,0%-punt.

Dekkingsgraden

De feitelijke dekkingsgraad van Pensioenkring Holland Casino wordt berekend door op balansdatum het pensioenvermogen te delen door de totale technische voorzieningen zoals opgenomen in de balans.

De reële dekkingsgraad wordt berekend als de dekkingsgraad gedeeld door de grens voor Toekomst Bestendig Indexeren (TBI-grens) per 30 september 2023. De TBI-grens per 30 september van een jaar is bepalend voor het besluit of de volledige toeslag op basis van Toekomst Bestendig Indexeren kan worden toegekend.

De beleidsdekkingsgraad is gebaseerd op het rekenkundig gemiddelde van de dekkingsgraden over de laatste 12 maanden. Bij de bepaling van de beleidsdekkingsgraad wordt steeds gebruik gemaakt van de meest actuele inschatting van de betreffende dekkingsgraden.

Grondslagen voor waardering van activa en passiva

Beleggingen voor risico Pensioenkring Holland Casino

Algemeen

De beleggingen worden gewaardeerd tegen actuele waarde. Onder waardering tegen actuele waarde wordt verstaan: het bedrag waarvoor een actief kan worden verhandeld of een passief kan worden afgewikkeld tussen ter zake goed geïnformeerde partijen, die tot een transactie bereid en onafhankelijk van elkaar zijn.

De waardering van participaties in beleggingsinstellingen geschiedt tegen actuele waarde. Voor beursgenoteerde beleggingsinstellingen is dit de marktnotering per balansdatum. De waardering in niet-beursgenoteerde beleggingsinstellingen geschiedt tegen de netto vermogenswaarde per balansdatum, die is gebaseerd op de actuele waarde.

Slechts indien de actuele waarde van een belegging niet betrouwbaar kan worden vastgesteld vindt waardering plaats op basis van geamortiseerde kostprijs.

Verwerking van waardeveranderingen van beleggingen

Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen.

Aandelen

Beursgenoteerde aandelen en participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd tegen actuele waarde, zijnde de marktnotering per balansdatum. De waardering van niet-beursgenoteerde beleggingsinstellingen geschiedt tegen de netto vermogenswaarde per balansdatum, die is gebaseerd op de actuele waarde.

Vastrentende waarden

Beursgenoteerde vastrentende waarden en participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd tegen marktwaarde, zijnde de beurswaarde per balansdatum.

Indien vastrentende waarden of participaties in beleggingsinstellingen niet-beursgenoteerd zijn, vindt waardebepaling plaats op basis van de geschatte toekomstige netto kasstromen (rente en aflossingen) die uit de beleggingen zullen voortvloeien, contant gemaakt tegen de ultimo boekjaar geldende marktrente en rekening houdend met het risicoprofiel (kredietrisico; oninbaarheid) en de looptijden.

De beleggingen in het MM Dutch Mortgage Fund worden gekwalificeerd als beleggingen waarvan de waarde is vastgesteld op basis van een waarderingsmodel. De bepaling van de waarde van de hypothecaire vorderingen binnen de onderliggende hypotheekfondsen geschiedt door de toekomstige contractuele kasstromen te verdisconteren en rekening houdend met vervroegde aflossingen.

De lopende interest op vastrentende waarden wordt gepresenteerd als onderdeel van de marktwaarde van de vastrentende waarden.

Vastgoedbeleggingen

Niet beursgenoteerde (indirecte) vastgoedbeleggingen worden gewaardeerd tegen de per balansdatum geldende taxatiewaarde. De marktwaarde van niet-beursgenoteerde (indirecte) vastgoedbeleggingen is gebaseerd op het aandeel dat Pensioenkring Holland Casino heeft in het eigen vermogen van de niet-beursgenoteerde vastgoedbelegging per balansdatum.

Derivaten

Derivaten worden gewaardeerd op marktwaarde, te weten de relevante marktnoteringen of, als die niet beschikbaar zijn, de waarde die wordt bepaald met behulp van marktconforme en toetsbare waarderingsmodellen.

Indien een derivatenpositie negatief is wordt het bedrag onder de schulden verantwoord.

Overige beleggingen

Overige beleggingen worden gewaardeerd op marktwaarde. De actuele waarde van niet-beursgenoteerde participaties in beleggingsinstellingen is gebaseerd op het aandeel dat Pensioenkring Holland Casino heeft in het eigen vermogen van de betreffende beleggingsinstellingen per balansdatum.

Onder de overige beleggingen worden tevens vorderingen en schulden voor de beleggingen gepresenteerd.

Herverzekeringsdeel technische voorzieningen

Bij de waardering worden de bij een verzekeraar verzekerde pensioenuitkeringen contant gemaakt met de rentetermijnstructuren de actuariële grondslagen van Pensioenkring Holland Casino.

Conform RJ 610 paragraaf 224 is de latente vordering op de verzekeraar gelijkgesteld aan het herverzekeringsdeel technische voorzieningen. De kredietwaardigheid van de verzekeraar is dusdanig dat het bestuur van mening is dat een eventueel kredietrisico niet significant is en daardoor afwaardering voor het kredietrisico niet benodigd is.

Vorderingen en overlopende activa

Vorderingen en overlopende activa worden bij eerste verwerking gewaardeerd op reële waarde. Na eerste verwerking worden vorderingen gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten) onder aftrek van eventuele bijzondere waardeverminderingen, indien sprake is van oninbaarheid.

Overige activa

Liquide middelen worden tegen nominale waarde gewaardeerd. Onder de liquide middelen zijn opgenomen die kas- en banktegoeden die onmiddellijk opeisbaar zijn dan wel een looptijd korter dan twaalf maanden hebben. De liquide middelen in verband met beleggingstransacties behoren niet tot de overige activa.

Algemene reserve Pensioenkring Holland Casino

De algemene reserve van Pensioenkring Holland Casino wordt bepaald door het bedrag dat resteert nadat alle actiefposten en posten van het vreemd vermogen, inclusief de voorziening pensioenverplichtingen voor risico van Pensioenkring Holland Casino en overige technische voorzieningen, volgens de van toepassing zijnde waarderingsgrondslagen in de balans zijn opgenomen.

Technische voorzieningen

Voorziening pensioenverplichtingen voor risico Pensioenkring Holland Casino

De voorziening pensioenverplichtingen voor risico van Pensioenkring Holland Casino wordt gewaardeerd op actuele waarde (marktwaarde). De actuele waarde wordt bepaald op basis van de contante waarde van de beste inschatting van toekomstige kasstromen die samenhangen met de op balansdatum onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen.

Onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen zijn de opgebouwde nominale aanspraken en de onvoorwaardelijke (toezeggingen tot) toeslagen. De contante waarde wordt bepaald met gebruikmaking van de marktrente, waarvoor de actuele rentetermijnstructuur zoals gepubliceerd door DNB wordt gebruikt.

Bij de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen is uitgegaan van het op de balansdatum geldende pensioenreglement en van de over de verstreken deelnemersjaren verworven aanspraken. Jaarlijks wordt door het bestuur besloten of toeslagen op de opgebouwde pensioenaanspraken worden verleend. Alle per balansdatum bestaande besluiten tot toeslagverlening (ook voor besluiten na balansdatum voor zover sprake is van ex-ante- condities) zijn in de berekening begrepen. Er wordt geen rekening gehouden met toekomstige salarisontwikkelingen.

Bij de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen wordt rekening gehouden met premievrije pensioenopbouw in verband met invaliditeit op basis van de contante waarde van premies waarvoor vrijstelling is verleend wegens arbeidsongeschiktheid.

De berekeningen voor de voorziening pensioenverplichtingen zijn uitgevoerd op basis van de volgende actuariële grondslagen en veronderstellingen:

- De voorziening pensioenverplichting wordt berekend als de contante waarde van de op de balansdatum opgebouwde pensioenen inclusief de eventueel op 31 december toe te kennen verhoging in verband met toeslagverlening, voor zover hiertoe besloten is voor 31 december.

- Voor arbeidsongeschikte deelnemers wordt de TV voor het arbeidsongeschikte deel berekend als de contante waarde van de op de pensioendatum in uitzicht gestelde pensioenen bij een tot die datum voortgezette pensioenopbouw. Hierbij wordt rekening gehouden met een revalidatiekans van 20%. In de voorziening voor het ingegaan (excedent-) arbeidsongeschiktheidspensioen wordt eveneens rekening gehouden met een revalidatiekans van 20%.
- Voor mannen en vrouwen is gebruik gemaakt van de in 2022 door het Koninklijk Actuarieel Genootschap gepubliceerde Prognosetafel AG2022 (2022: idem). Om rekening te houden met het gegeven dat de populatie van de pensioenkring af kan wijken van de totale populatie waarop de prognosetafel is gebaseerd, worden leeftijdsafhankelijke correctiefactoren op de sterftekans toegepast. Deze correctiefactoren zijn in 2023 vastgesteld met het Demographic Horizons™ model van Aon (Aon ervaringssterfte 2022, 2022: idem).
- De reservering voor het partnerpensioen wordt voor pensioendatum bepaald op basis van partnerfrequenties (2022: idem). Na pensioendatum wordt uitgegaan van een bepaalde partner.
- Voor latent wezenpensioen wordt 1,5% van de voorziening pensioenverplichtingen voor het latent nabestaandepensioen van actieve, premievrije en arbeidsongeschikte deelnemers gereserveerd (2022: idem).
- Het leeftijdsverschil tussen vrouw en man wordt gesteld op 2 jaar, het leeftijdsverschil tussen man en vrouw op 3 jaar (2022: idem).
- De leeftijd per berekeningsdatum wordt vastgesteld in maanden nauwkeurig waarbij de geboortedatum gelijk wordt gesteld aan de 1e dag van de maand volgend op de geboortemaand.
- Ter dekking van toekomstige administratiekosten en excassokosten is een separate kostenvoorziening gevormd.
- Als rekenrente voor de voorziening pensioenverplichtingen wordt de rentetermijnstructuur per 31 december van het betreffende boekjaar, zoals die door DNB is gepubliceerd, gehanteerd.

Herverzekeringsdeel technische voorzieningen

Bij de waardering worden de verzekerde pensioenuitkeringen contant gemaakt met de rentetermijnstructuur en de actuariële grondslagen van Pensioenkring Holland Casino. Conform RJ 610 paragraaf 224 is de latente vordering op de herverzekeraar gelijkgesteld aan het herverzekeringsdeel technische voorzieningen.

Overige schulden en overlopende passiva

Overige schulden en overlopende passiva worden bij eerste verwerking gewaardeerd op reële waarde. Na eerste verwerking worden schulden gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten).

Kortlopende schulden hebben een looptijd korter dan één jaar.

Grondslagen voor bepaling van het resultaat

Algemeen

De in de staat van baten en lasten opgenomen posten zijn in belangrijke mate gerelateerd aan de in de balans gehanteerde waarderingsgrondslagen voor beleggingen en de technische voorzieningen. Zowel gerealiseerde als ongerealiseerde resultaten worden rechtstreeks verantwoord in het resultaat van het betreffende boekjaar.

Premiebijdragen voor risico Pensioenkring Holland Casino (van werkgevers en werknemers)

Onder premiebijdragen van werkgevers en werknemers wordt verstaan de aan derden in rekening gebrachte c.q. te brengen bedragen voor de in het verslagjaar verzekerde pensioenen onder aftrek van kortingen. Premies zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben. Extra stortingen en opslagen op de premie zijn eveneens als premiebijdragen verantwoord.

Beleggingsresultaten risico Pensioenkring Holland Casino

Indirecte beleggingsopbrengsten

Onder de indirecte beleggingsopbrengsten worden verstaan de gerealiseerde en ongerealiseerde waardewijzigingen en valutaresultaten. In de financiële opstelling van Pensioenkring Holland Casino wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen. (In)directe beleggingsresultaten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Directe beleggingsopbrengsten

Onder de directe beleggingsopbrengsten worden in dit verband rentebaten en -lasten, dividenden, huuropbrengsten en soortgelijke opbrengsten verstaan.

Dividend wordt verantwoord op het moment van betaalbaarstelling.

Kosten vermogensbeheer

Onder kosten vermogensbeheer worden de kosten voor fiduciair beheer verstaan. Deze kosten worden verantwoord op basis van de opgave van de vermogensbeheerder.

Verrekening van kosten

Met de directe en indirecte beleggingsopbrengsten zijn verrekend de aan de opbrengsten gerelateerde transactiekosten, provisies, valutaverschillen en dergelijke. Deze kosten worden verantwoord op basis van de opgave van de vermogensbeheerder.

Mutatie weerstandsvermogen

De mutatie weerstandsvermogen betreft het afgedragen bedrag aan Stap. In geval van een storting wordt deze als last verantwoord en in geval van vordering als bate. De financiering van het weerstandsvermogen vindt plaats door:

- Een opslag van 0,2% op de pensioenpremie;
- Een opslag van 0,2% op de koopsom bij een collectieve waardeoverdracht, danwel vanuit de vrijval van de kostenvoorziening;
- Een afslag van 0,2% op het bruto beleggingsrendement bij autonome groei van het belegd vermogen;
- Een onttrekking ter grootte van 0,2% van de wettelijke overdrachtswaarde bij inkomende individuele waardeoverdrachten;
- Saldering van het rendement op het belegde weerstandsvermogen ten gunste of ten laste van het bruto beleggingsrendement;
- Een onttrekking als gevolg van een uitgaande collectieve waardeoverdracht.

Pensioenuitkeringen

De pensioenuitkeringen betreffen de aan deelnemers uitgekeerde bedragen inclusief afkopen. De pensioenuitkeringen zijn berekend op actuariële grondslagen en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

Pensioenuitvoeringskosten

De pensioenuitvoeringskosten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben. Stap berekent kosten door aan Pensioenkring Holland Casino. Het gaat daarbij om de volgende componenten:

- Uitvoeringskosten pensioenbeheer: administratiekostenvergoeding voor de pensioenadministratie bij TKP en meerwerk-activiteiten die conform afspraak worden doorbelast.
- Exploitatiekosten Stap: een percentage van het belegd vermogen, die op maandbasis in rekening wordt gebracht en kosten gemaakt door derde partijen die conform gemaakte afspraken worden doorbelast.
- Overige pensioenuitvoeringskosten die conform afspraak door de pensioenkring danwel een aangesloten werkgever worden betaald.

Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico Pensioenkring Holland Casino

Pensioenopbouw

Bij de pensioenopbouw zijn aanspraken en rechten over het boekjaar gewaardeerd naar het niveau dat zij op balansdatum hebben.

Toeslagverlening

Pensioenkring Holland Casino streeft ernaar de opgebouwde pensioenrechten van de actieve deelnemers jaarlijks aan te passen aan de som van 50% van de loonontwikkeling volgens de cao en 50% van de ontwikkeling van de prijsindex. De toeslagverlening heeft een voorwaardelijk karakter. Dit betekent dat er geen recht op toeslagen bestaat en dat het niet zeker is of en in hoeverre in de toekomst toeslagverlening kan plaatsvinden. Een eventuele achterstand in de toeslagverlening kan in principe worden ingehaald.

Pensioenkring Holland Casino streeft ernaar de ingegane pensioenen en de premievrije pensioenaanspraken (gewezen deelnemers) jaarlijks aan te passen door middel van de som van de helft van de procentuele jaarstijging van het consumentenprijsindexcijfer (CPI) alle bestedingen (afgeleid) per 30 september en de helft van het percentage van de algemene loonsverhoging bij de werkgever in het afgelopen jaar. Ook deze toeslagverlening heeft een voorwaardelijk karakter. Dit betekent dat geen recht op toeslagen bestaat en dat het niet zeker is of en in hoeverre in de toekomst toeslagverlening kan plaatsvinden.

Vanaf een beleidsdekkingsgraad van boven de toekomstbestendige toeslaggrens mag 20% van het vermogen boven deze grens gebruikt worden voor het ongedaan maken van kortingen en of het inhalen van gemiste toeslagen. Het inhalen van een eventuele indexatieachterstand en herstel van kortingen zal als volgt worden toegepast:

- volledige toeslagverlening;
- herstel van kortingen;
- inhaal van indexatieachterstand.

De verjaringstermijn van niet verleende toeslagen is 10 jaar.

Rentetoevoeging

De pensioenverplichtingen zijn opgerent met 3,264% (2022: -0,486%) op basis van de éénjaarsrente van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur per 31 december 2022 (2022: de éénjaarsrente van de DNB-curve van 31 december 2021).

Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten

Vooraf wordt een actuariële berekening gemaakt van de toekomstige pensioenuitvoeringskosten (met name excassokosten) en pensioenuitkeringen die in de voorziening pensioenverplichtingen worden opgenomen. Deze post betreft de vrijval voor de financiering van de kosten en uitkeringen van het verslagjaar.

Wijziging marktrente

Jaarlijks wordt per 31 december de marktwaarde van de technische voorzieningen herrekend door toepassing van de actuele rentetermijnstructuur. Het effect van de verandering van de rentetermijnstructuur wordt verantwoord onder de regel wijziging marktrente.

Wijzigingen actuariële grondslagen

Jaarlijks worden de actuariële grondslagen en/of methoden beoordeeld en mogelijk herzien voor de berekening van de actuele waarde van de pensioenverplichtingen. Hierbij wordt gebruik gemaakt van interne en externe actuariële deskundigheid. Dit betreft onder meer de vergelijking van veronderstellingen voor sterfte, langlevens en arbeidsongeschiktheid met werkelijke waarnemingen, zowel voor de gehele bevolking als voor de populatie van Pensioenkring Holland Casino.

De vaststelling van de toereikendheid van de voorziening pensioenverplichtingen is een inherent onzeker proces, waarbij gebruik wordt gemaakt van schattingen en oordelen door het bestuur. Het effect van deze wijzigingen wordt verantwoord in het resultaat op het moment dat de actuariële uitgangspunten worden herzien.

Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten

Een resultaat op overdrachten kan ontstaan doordat de vrijval van de voorziening plaatsvindt tegen tarieven van Pensioenkring Holland Casino, terwijl het bedrag dat wordt overgedragen gebaseerd is op de wettelijke factoren voor waardeoverdrachten. De tarieven van Pensioenkring Holland Casino wijken af van de wettelijke tarieven.

Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen

De overige mutaties ontstaan door mutaties in de aanspraken door overlijden, arbeidsongeschiktheid en pensioneren.

Saldo herverzekeringen

De inkomende en uitgaande geldstromen worden gesaldeerd opgenomen en verantwoord in de periode waarop de herverzekering betrekking heeft.

Saldo overdrachten van rechten

De post saldo overdrachten van rechten bevat het saldo van bedragen uit hoofde van overgenomen dan wel overgedragen pensioenverplichtingen.

Overige baten en lasten

Overige baten en lasten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is volgens de directe methode opgesteld. Alle ontvangsten en uitgaven worden hierbij als zodanig gepresenteerd. Onderscheid wordt gemaakt tussen kasstromen uit pensioenactiviteiten en beleggingsactiviteiten.

De geldmiddelen in het kasstroomoverzicht bestaan uit de liquide middelen onder de overige activa en de liquide middelen en de op korte termijn zeer liquide activa onder de overige beleggingen. De op korte termijn zeer liquide activa zijn die beleggingen die zonder beperkingen en zonder materieel risico van waardeverminderingen als gevolg van de transactie kunnen worden omgezet in geldmiddelen.

14.5 Toelichting op de balans per 31 december 2023

ACTIVA

1. Beleggingen voor risico Pensioenkring Holland Casino

(bedragen x € 1.000)	31-12-2023	31-12-2022
Vastgoedbeleggingen	0	72
Aandelen	809.659	704.973
Vastrentende waarden	828.763	760.217
Derivaten	17.210	18.981
Overige beleggingen	470.205	471.108
Totaal	2.125.837	1.955.351

(bedragen x € 1.000)	Vastgoed-beleggingen	Aandelen	Vastrentende waarden	Derivaten	Overige beleggingen	Totaal
Stand per 1 januari 2023	72	704.973	760.217	-359.910	471.108	1.576.460
Aankopen	0	182.013	353.841	0	146.402	682.256
Verkopen	-52	-202.364	-319.487	-28.833	-65.000	-615.736
Herwaardering	-20	125.037	34.193	45.329	-1.526	203.012
Overige mutaties	0	0	0	0	-80.779	-80.779
Stand per 31 december 2023	0	809.659	828.763	-343.414	470.205	1.765.213
Schuldpositie derivaten (credit)						360.624
Totaal						2.125.837

In 2023 heeft de fondsbeheerder de structuur van een aantal beleggingsfondsen vereenvoudigd. Voor de pensioenkring betekende dit dat beleggingen in bepaalde 'feeder' fondsen verkocht werden en dat voor dezelfde waarde werd belegd in het 'master' fonds. De pensioenkring behield daarmee dezelfde onderliggende beleggingen. De hier uit voortvloeiende transacties zijn in bovenstaande overzicht mee genomen als verkoop respectievelijk aankoop (voor aandelen betrof dit 135,5 miljoen, voor vastrentende waarden 157,0 miljoen).

De aangehouden beleggingen voor de regeling vrijwillige eigen bijdrage (VEB-regeling) van 161(2022: 274) zijn onderdeel van de totale beleggingsportefeuille.

De overige mutaties onder de overige beleggingen bestaan uit toe- en afname van liquide middelen binnen de beleggingsportefeuille en de mutaties binnen de vorderingen en schulden voor de beleggingen, die onder de overige beleggingen worden gepresenteerd.

Het economisch risico ligt bij Pensioenkring Holland Casino. Het juridisch eigendom is ondergebracht bij Stap.

(bedragen x € 1.000)	Vastgoed-beleggingen	Aandelen	Vastrentende waarden	Derivaten	Overige beleggingen	Totaal
Stand per 1 januari 2022	73	1.184.369	960.338	-10.219	137.708	2.272.269
Aankopen	0	987.169	6.141	-1.289	117.000	1.109.021
Verkopen	0	-1.298.616	-76.785	55.614	-183.306	-1.503.093
Herwaardering	-1	-167.949	-129.477	-404.016	-3.185	-704.628
Overige mutaties	0	0	0	0	402.891	402.891
Stand per 31 december 2022	72	704.973	760.217	-359.910	471.108	1.576.460
Schuldpositie derivaten (credit)						378.891
Totaal						1.955.351

In 2022 zijn de mutaties in liquide middelen en vorderingen als onderdeel van de Overige beleggingen onterecht gepresenteerd als aankopen in plaats van overige mutaties. Daarom is ervoor gekozen om de fout aan te passen in de huidige jaarrekening. Dit heeft geleid tot de volgende aanpassing van de vergelijkende cijfers: afname in de aankopen van 402.521 en toename van de overige mutaties van 402.521. Deze correctie heeft geen invloed op de financiële positie, de resultaten en/of de kasstromen van Pensioenkring Holland Casino.

Vastgoed beleggingen

(bedragen x € 1.000)	31-12-2023	31-12-2022
Indirecte vastgoedbeleggingen, zijn de participaties in beleggingsinstellingen die beleggen in vastgoed	0	72
Totaal	0	72

Dit betrof in 2022 participaties in een beleggingsinstelling die winkelpanden in zijn portefeuille heeft. Ultimo 2023 zijn er geen posities in vastgoedbeleggingen meer.

Ultimo boekjaar zijn er geen posities binnen de betreffende beleggingscategorie met een belang groter dan 5%.

Aandelen

(bedragen x € 1.000)	31-12-2023	31-12-2022
Beursgenoteerde en niet beursgenoteerde beleggingsinstellingen die beleggen in aandelen	809.659	704.973
Totaal	809.659	704.973

Pensioenkring Holland Casino belegt niet in de werkgever.

Ultimo boekjaar zijn er geen posities binnen de betreffende beleggingscategorie met een belang groter dan 5%.

Vastrentende waarden

(bedragen x € 1.000)	31-12-2023	31-12-2022
Obligatiefondsen	170.743	137.730
Niet-beursgenoteerde beleggingsinstellingen die beleggen in vastrentende waarden	318.264	290.411
Hypotheekfondsen	339.756	332.076
Totaal	828.763	760.217

De waarde in de Hypotheekfondsen betreft beleggingen in het MM Dutch Mortgage Fund.

Ultimo boekjaar bedragen de volgende posities meer dan 5% van de betreffende beleggingscategorie:

(bedragen x € 1.000)	31-12-2023		31-12-2022	
Duitse staatsobligaties	164.651	19,9%	138.602	18,2%
Totaal	164.651	19,9%	138.602	18,2%

De waarde van de beleggingen in MM Dutch Mortgage Fund bedraagt 339.756 en is meer dan 5% van de totale beleggingscategorie. De uiteindelijke beleggingen zijn verspreid over veelvoudige debiteuren.

Derivaten

(bedragen x € 1.000)	31-12-2023	31-12-2022
Valutaderivaten	10.790	18.474
Rentederivaten	-355.125	-376.927
Overige derivaten	921	-1.457
Totaal	-343.414	-359.910

In de bovenstaande weergave zijn zowel de positieve als negatieve derivaten meegenomen. Een toelichting voor de derivatenpositie is opgenomen in de paragraaf Risicobeheer.

Overige beleggingen

(bedragen x € 1.000)	31-12-2023	31-12-2022
Money Market funds	123.615	40.316
Cash Collateral	332.677	371.235
Private equity	9.682	13.245
Schulden inzake beleggingen	-19.958	-2.025
Vorderingen inzake beleggingen	3.741	16.933
Liquide middelen bij de vermogensbeheerder	20.448	31.404
Totaal	470.205	471.108

De waarde van de het collateral is afgenomen, omdat er een positief resultaat behaald is op de rentederivaten, waardoor de klant minder cash collateral hoeft aan te leveren aan de tegenpartij.

De vorderingen en schulden voor beleggingen zijn kortlopend.

Ultimo boekjaar bedragen de volgende posten meer dan 5% van de betreffende beleggingscategorie:

(bedragen x € 1.000)	31-12-2023		31-12-2022	
Fidelity Institutional Liquidity Fund PLC	42.394	9,0%	8.878	1,9%
Morgan Stanley Liquidity Funds	39.462	8,4%	31.438	6,7%
BlackRock ICS Euro Liquidity Fund	41.760	8,9%	0	0,0%
Totaal	123.616	26,3%	40.316	8,6%

Securities lending

Pensioenkring Holland Casino participeert niet in securities lending programma's.

Schattingen en oordelen

Zoals vermeld in de toelichting zijn de beleggingen van Pensioenkring Holland Casino gewaardeerd tegen actuele waarde per balansdatum en is het over het algemeen mogelijk en gebruikelijk om de actuele waarde binnen een aanvaardbare bandbreedte van schattingen vast te stellen. Voor sommige andere financiële instrumenten, zoals beleggingsvorderingen en -schulden, geldt dat de boekwaarde de actuele waarde benadert als gevolg van het kortetermijnkarakter van de vorderingen en schulden. De boekwaarde van alle activa en de financiële verplichtingen op balansdatum benadert de actuele waarde.

Voor de meerderheid van de financiële instrumenten van Pensioenkring Holland Casino kan gebruik worden gemaakt van afgeleide marktnoteringen. Echter, voor de onderliggende beleggingen binnen het MM Dutch Mortgage Fund wordt gebruik gemaakt van waardering door middel van gebruikmaking van waarderingsmodellen en -technieken, inclusief verwijzing naar de huidige reële waarde van vergelijkbare instrumenten. De tabel is gebaseerd op de levelindeling van het beleggingsfonds waarin wordt belegd. Op basis van de boekwaarde kan het volgende onderscheid worden gemaakt:

Op basis van de boekwaarde kan het volgende onderscheid worden gemaakt:

(bedragen x € 1.000)	Genoteerde marktprijzen	Afgeleide markt- noteringen	Waarderings- modellen	Overig	Totaal
Vastgoedbeleggingen	0	0	0	0	0
Aandelen	0	809.659	0	0	809.659
Vastrentende waarden	170.743	318.264	339.756	0	828.763
Derivaten	922	-344.336	0	0	-343.414
Overige beleggingen	0	123.615	9.682	336.908	470.205
Stand per 31 december 2023	171.665	907.202	349.438	336.908	1.765.213

De posities uit hoofde van de derivaten betreffen zowel positieve als negatieve posities. Een toelichting voor de derivatenposities is opgenomen in de paragraaf Risicobeheer.

(bedragen x € 1.000)	Genoteerde marktprijzen	Afgeleide markt- noteringen	Waarderings- modellen	Overig	Totaal
Vastgoedbeleggingen	0	72	0	0	72
Aandelen	0	704.973	0	0	704.973
Vastrentende waarden	137.729	290.412	332.076	0	760.217
Derivaten	-1.457	-358.453	0	0	-359.910
Overige beleggingen	0	40.316	13.245	417.547	471.108
Stand per 31 december 2022	136.272	677.320	345.321	417.547	1.576.460

2. Herverzekeringsdeel technische voorzieningen

(bedragen x € 1.000)	31-12-2023	31-12-2022
Herverzekeringsdeel technische voorzieningen	56	69
Totaal	56	69

Er zijn twee gesloten herverzekeringscontracten op basis waarvan Pensioenkring Holland Casino periodiek uitkeringen ontvangt. Het betreft een uitkering van nabestaandenpensioen door Nationale Nederlanden en uitkeringen voor aanvullend arbeidsongeschiktheidspensioen en premievrijstelling pensioenopbouw door Zwitserleven. Ultimo 2023 bestaat het aandeel herverzekeraar nog uit uitkeringen voor 18 deelnemers (2022: 19 deelnemers). De contante waarde van de toekomstige uitkeringen van de herverzekeraar is op de balans opgenomen als herverzekeringsdeel technische voorzieningen.

De kredietwaardigheid van Nationale Nederlanden en Zwitserleven is dusdanig dat het bestuur van mening is dat een eventueel kredietrisico niet significant is en daardoor afwaardering voor het kredietrisico niet benodigd is.

3. Vorderingen en overlopende activa

(bedragen x € 1.000)	31-12-2023	31-12-2022
Vorderingen op de werkgever	4.634	4.508
Overige vorderingen en overlopende activa	24	31
Totaal	4.658	4.539

De Vorderingen op de werkgever bestaan voornamelijk uit de premiebijschatting van november en december 2023. De premies over deze maanden zijn respectievelijk in januari en februari aan de werkgever gefactureerd.

De overige vorderingen bestaan uit nog te ontvangen interest.

Alle vorderingen hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar.

4. Overige activa

(bedragen x € 1.000)	31-12-2023	31-12-2022
Liquide middelen	2.279	2.111
Totaal	2.279	2.111

Pensioenkring Holland Casino heeft twee bankrekeningen, waarvan één met name wordt gebruikt voor de financiële verrekening met Stap. Stap betaalt de pensioenuitkeringen aan de pensioengerechtigden van Pensioenkring Holland Casino en betaalt een deel van de pensioenuitvoeringskosten aan crediteuren. De tweede bankrekening wordt gebruikt voor de verwerking van waardeoverdrachten klein pensioen. De liquide middelen bij banken staan ter vrije beschikking van Pensioenkring Holland Casino.

De liquide middelen komen economisch toe aan Pensioenkring Holland Casino. Het juridisch eigendom ligt bij Stap.

PASSIVA

5. Algemene reserve Pensioenkring Holland Casino

(bedragen x € 1.000)	2023	2022
Stand per 1 januari	245.100	460.066
Uit bestemmingssaldo van baten en lasten	95.984	-214.966
Stand per 31 december	341.084	245.100

Dekkingsgraad, vermogenspositie en herstelplan

(bedragen x € 1.000)	31-12-2023	31-12-2022
Feitelijke dekkingsgraad	123,9%	118,3%
Reële dekkingsgraad	91,0%	92,4%
Beleidsdekkingsgraad	124,8%	123,5%

De feitelijke dekkingsgraad van Pensioenkring Holland Casino wordt berekend door op de balansdatum het pensioenvermogen te delen door de totale technische voorzieningen zoals opgenomen in de balans.

De reële dekkingsgraad wordt berekend door de beleidsdekkingsgraad te delen door de grens voor Toekomst Bestendig Indexeren (TBI-grens) per 30 september 2023. De TBI-grens per 30 september van een jaar is bepalend voor het besluit of de volledige toeslag op basis van Toekomst Bestendig Indexeren kan worden toegekend.

De beleidsdekkingsgraad is gebaseerd op het rekenkundig gemiddelde van de dekkingsgraden over de laatste 12 maanden. Bij de bepaling van de beleidsdekkingsgraad wordt steeds gebruik gemaakt van de meest actuele inschatting van de betreffende dekkingsgraden.

Voor het bepalen van het vereist eigen vermogen (de solvabiliteitstoets) maakt Pensioenkring Holland Casino gebruik van het standaard model. Het bestuur acht het gebruik van het standaardmodel passend voor de risico's van Pensioenkring Holland Casino. De uitkomsten van de solvabiliteitstoets zijn opgenomen in de paragraaf 'Risicobeheer'.

Op basis hiervan bedraagt het (minimaal) vereist eigen vermogen op 31 december:

(bedragen x € 1.000)	31-12-2023		31-12-2022	
Algemene reserve Pensioenkring Holland Casino	341.084	23,9%	245.100	18,3%
Minimaal vereist eigen vermogen	59.528	4,2%	55.565	4,2%
Vereist eigen vermogen	329.822	23,1%	308.598	23,1%

De vermogenspositie van de Pensioenkring Holland Casino op basis van de beleidsdekkingsgraad wordt gekarakteriseerd als een situatie met een toereikende solvabiliteit (2022: idem).

Herstelplan

De pensioenkring hoefde in 2023 geen herstelplan meer in te dienen, omdat de dekkingsgraad (123,5%) per 31 december 2022 hoger ligt dan de dekkingsgraad die hoort bij het vereist vermogen (123,1%).

De situatie is eind 2023 ongewijzigd, omdat de beleidsdekkingsgraad per 31 december 2023 (124,8%) hoger ligt dan de vereiste dekkingsgraad per 31 december 2023 (123,1%).

Minimaal vereist vermogen

Indien de beleidsdekkingsgraad gedurende vijf achtereenvolgende jaren (6 peilmomenten) lager is dan het vermogen horende bij het minimaal vereist vermogen, dienen de pensioenaanspraken en -rechten gekort te worden. Dit betreft de korting op basis van de Maatregel minimaal vereist eigen vermogen (de zogenoemde MVEV-korting). Het korten is hierbij onvoorwaardelijk, maar mag worden verdeeld over (maximaal) 10 jaar.

Ultimo 2023 is de beleidsdekkingsgraad (124,8%) hoger dan de dekkingsgraad behorend bij het minimaal vereist vermogen (104,2%). De MVEV-korting is per 31 december 2023 voor Pensioenkring Holland Casino daarom niet aan de orde.

Statutaire regelingen voor de bestemming van het saldo van baten en lasten

Er zijn geen statutaire bepalingen voor de bestemming van het resultaat. Het positieve saldo van de staat van baten en lasten, van 95.984 over het boekjaar, verhoogt de algemene reserve van Pensioenkring Holland Casino.

6. Technische voorzieningen

(bedragen x € 1.000)	31-12-2023	31-12-2022
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico Pensioenkring Holland Casino	1.429.454	1.336.451
Herverzekeringsdeel technische voorzieningen	56	69
Totaal	1.429.510	1.336.520

Voorziening pensioenverplichtingen voor risico Pensioenkring Holland Casino

(bedragen x € 1.000)	2023	2022
Stand per 1 januari	1.336.451	1.816.311
Pensioenopbouw	19.310	28.086
Toeslagverlening	19.011	112.316
Wijziging pensioenregeling	0	0
Rentetoevoeging	43.577	-8.956
Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten	-27.664	-24.180
Wijziging marktrente	45.182	-610.481
Wijziging actuariële grondslagen	171	21.251
Wijziging uit hoofde overdracht van rechten	-3.785	-1.812
Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen	-2.799	3.916
Stand per 31 december	1.429.454	1.336.451

Pensioenopbouw

Onder pensioenopbouw is opgenomen de actuariel berekende waarde van de diensttijdopbouw. Dit is het effect op de voorziening pensioenverplichtingen van de in het verslagjaar opgebouwde nominale rechten ouderdomspensioen en nabestaandenpensioen. Verder is hierin begrepen het effect van de individuele salarisontwikkeling.

Toeslagverlening

Per 31 december 2023 is een toeslag verleend van 1,43% (2022: 6,38%) aan zowel de actieven als de gewezen deelnemers en de pensioengerechtigden van Pensioenkring Holland Casino. De gemiste toeslag bedraagt

voor beide groepen deelnemers 0,0% per 31 december 2023 (2022: 3,45%).

Rentetoevoeging

De pensioenverplichtingen zijn opgerent met 3,264% (2022: -0,486%) op basis van de éénjaarsrente van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur per 31 december 2022 (2022: de éénjaarsrente van de DNB curve van 31 december 2021).

Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten

Verwachte toekomstige pensioenuitkeringen worden vooraf actuair berekend en opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt voor de financiering van de verwachte pensioenuitkeringen in de verslagperiode.

Toekomstige pensioenuitvoeringskosten (in het bijzonder excassokosten) worden vooraf actuair berekend en opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de verwachte pensioenuitvoeringskosten in de verslagperiode.

Wijziging marktrente

Jaarlijks wordt per 31 december de marktwaarde van de technische voorzieningen herrekend door toepassing van de actuele rentetermijnstructuur. Het effect van de verandering van de rentetermijnstructuur wordt verantwoord onder wijziging marktrente.

Rentepercentage per	31-12-2023	31-12-2022
	2,32%	2,54%

Wijziging actuariële grondslagen

Jaarlijks worden de actuariële grondslagen en/of methoden beoordeeld en mogelijk herzien voor de berekening van de actuele waarde van de pensioenverplichtingen. Hierbij wordt gebruik gemaakt van interne en externe actuariële deskundigheid. Dit betreft onder meer de vergelijking van de veronderstellingen voor sterfte, langlevens en arbeidsongeschiktheid met werkelijke waarnemingen, zowel voor de gehele bevolking als voor de populatie van de pensioenkring.

In 2023 heeft Pensioenkring Holland Casino het opbouwpercentage voor 2024 verhoogd van 1,40% naar 1,738%. Dit heeft in 2023 een impact van 171 op de coming service voor arbeidsongeschikte deelnemers. Het effect op de dekkingsgraad is 0,0%-punt.

Wijziging uit hoofde overdracht van rechten

(bedragen x € 1.000)	31-12-2023	31-12-2022
Toevoeging aan de technische voorzieningen	2.618	2.116
Onttrekking aan de technische voorzieningen	-6.403	-3.928
Totaal	-3.785	-1.812

Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen

(bedragen x € 1.000)	31-12-2023	31-12-2022
Resultaat op kanssystemen:		
- Sterfte	-2.378	-496
- Arbeidsongeschiktheid	-313	-345
- Mutaties	1.279	-14
Overige	-1.387	4.771
Totaal	-2.799	3.916

Onder sterfte is de afwijking tussen de werkelijke sterfte ten opzichte van de veronderstelde sterfte weergegeven.

Het resultaat op arbeidsongeschiktheid van -313 ontstaat doordat de werkelijke schade als gevolg van invalidering afwijkt van de in de premiestelling veronderstelde invalidering.

Onder Overige is het effect voor de actualisatie van de kostenvoorziening in de voorziening pensioenverplichtingen opgenomen.

De voorziening pensioenverplichtingen, inclusief het herverzekerde deel van de technische voorzieningen is naar categorieën deelnemers als volgt samengesteld:

(bedragen x € 1.000)	31-12-2023		31-12-2022	
	Voorziening	Aantallen	Voorziening	Aantallen
Actieven	561.064	3.870	521.160	3.740
Pensioengerechtigden	362.451	1.236	321.069	1.151
Gewezen	466.266	5.146	454.159	6.138
	1.389.781	10.252	1.296.388	11.029
Overig	39.729	0	40.132	0
Voorziening pensioenverplichtingen	1.429.510	10.252	1.336.520	11.029

'Overig' bestaat uit de reservering voor toekomstige uitvoeringskosten voor de uitvoering van de pensioenregeling.

Korte beschrijving pensioenregeling

De pensioenregeling is een zogeheten Collectieve Defined Contribution (CDC)-regeling. Het is een middelloonregeling met voorwaardelijke toeslagen met een pensioenleeftijd van 67 jaar. De regeling draagt het karakter van een uitkeringsovereenkomst. Het opbouwpercentage in 2023 bedraagt 1,4% (2022: idem). De pensioengrondslag is gelijk aan 100% van het bruto pensioeninkomen als beschreven in de cao van Holland Casino onder aftrek van een franchise.

Voor de vaststelling van de pensioengrondslag bedraagt het pensioengevend salaris, op voltijdsbasis niet meer dan het op de datum van vaststelling van de pensioengrondslag geldende maximale pensioengevend loon in de zin van artikel 18ga van de Wet op de loonbelasting 1964. Tevens bestaat er recht op arbeidsongeschiktheids-, nabestaanden- en wezenpensioen. Het pensioenreglement voorziet in de mogelijkheid om niet-pensioengevende elementen van de beloning alsnog pensioengevend te maken. Dit gebeurt individueel op vrijwillige basis in de vorm van vorming van een pensioenkapitaal.

De pensioenregeling kent een aantal keuzemogelijkheden te weten het ruilen van ouderdomspensioen voor nabestaandenpensioen op pensioendatum of eerdere ontslagdatum, het vervroegen van de pensioeningangsdatum en een variabele hoogte van de pensioenuitkeringen. Op de pensioendatum kan het pensioenkapitaal besteed worden voor aankoop van extra pensioen. De deelnemer kan de hoogte van de uitkeringen van het ouderdomspensioen variabel laten zijn. Tevens is de mogelijkheid om gedeeltelijk met pensioen te gaan in de regeling opgenomen.

Deelname aan de regeling is mogelijk vanaf de eerste dag van de maand waarin de deelnemer de leeftijd van 21 jaar bereikt. Jaarlijks beslist het bestuur de mate waarin de opgebouwde aanspraken worden geïndexeerd. Overeenkomstig artikel 10 van de Pensioenwet kwalificeert de pensioenregeling als een uitkeringsovereenkomst.

Toeslagverlening

De toeslagverlening voor de pensioenaanspraken en -rechten worden jaarlijks vastgesteld door het bestuur van Stap. Pensioenkring Holland Casino streeft ernaar de pensioenaanspraken en -rechten jaarlijks aan te

passen aan de som van de helft van de procentuele jaarstijging van het consumentenprijsindexcijfer (CPI) alle bestedingen (afgeleid) per 30 september en de helft van het percentage van de algemene loonsverhoging bij de werkgever in het afgelopen jaar.

De toeslagverlening is voorwaardelijk. Er is geen recht op toeslag en er kan op de langere termijn geen zekerheid worden gegeven of en in hoeverre toeslagverlening kan plaatsvinden. Of een toeslag kan worden verleend en hoe hoog de toeslag wordt, is afhankelijk van de Financiële positie van Pensioenkring Holland Casino.

Per 31 december 2023 is een toeslag verleend van 1,43% (2022: 6,38%) aan zowel de actieven als de gewezen deelnemers en de pensioengerechtigden van Pensioenkring Holland Casino. De gemiste toeslag bedraagt voor beide groepen deelnemers 0,0% per 31 december 2023 (2022: 3,45%).

Inhaaltoeslagen

Vanaf een beleidsdekkingsgraad van boven de toekomstbestendige toeslaggrens mag 20% van het vermogen boven deze grens gebruikt worden voor het ongedaan maken van kortingen en of het inhalen van gemiste toeslagen. Het inhalen van een eventuele indexatieachterstand en herstel van kortingen zal als volgt worden toegepast:

- volledige toeslagverlening;
- herstel van kortingen;
- inhaal van indexatieachterstand.

De verjaringstermijn van niet verleende toeslagen is 10 jaar.

Voor de actieve, gewezen deelnemers en de pensioengerechtigden is deze specificatie in de volgende tabellen opgenomen.

Actieve deelnemers	Volledige toeslag-verlening	Toegekende toeslagen	Verschil	Cumulatief verschil (t.o.v. ambitie)
1 januari 2015	0,38%	0,00%	0,38%	0,38%
1 januari 2016	0,21%	0,00%	0,21%	0,59%
1 januari 2017	0,68%	0,00%	0,68%	1,27%
1 januari 2018	1,60%	0,00%	1,60%	2,90%
1 januari 2019	1,74%	0,30%	1,44%	4,38%
1 januari 2020	1,77%	0,00%	1,77%	6,22%
31 december 2020	1,75%	0,00%	1,75%	8,08%
31 december 2021	2,04%	0,38%	1,66%	9,88%
31 december 2022	9,83%	6,38%	3,45%	13,67%
31 december 2023	1,43%	1,43%	0,00%	13,67%

Gewezen deelnemers en pensioengerechtigden	Volledige toeslag-verlening	Toegekende toeslagen	Verschil	Cumulatief verschil (t.o.v. ambitie)
1 januari 2015	0,38%	0,00%	0,38%	0,38%
1 januari 2016	0,21%	0,00%	0,21%	0,59%
1 januari 2017	0,68%	0,00%	0,68%	1,27%
1 januari 2018	1,60%	0,00%	1,60%	2,90%
1 januari 2019	1,74%	0,30%	1,44%	4,38%
1 januari 2020	1,77%	0,00%	1,77%	6,22%
31 december 2020	1,75%	0,00%	1,75%	8,08%
31 december 2021	2,04%	0,38%	1,66%	9,88%
31 december 2022	9,83%	6,38%	3,45%	13,67%
31 december 2023	1,43%	1,43%	0,00%	13,67%

Herverzekeringsdeel technische voorzieningen

Er zijn twee gesloten herverzekeringscontracten op basis waarvan de pensioenkring periodiek uitkeringen ontvangt. Het betreft een uitkering van nabestaandenpensioen door Nationale Nederlanden en uitkeringen voor aanvullend arbeidsongeschiktheidspensioen en premievrijstelling pensioenopbouw door Zwitserleven.

Mutatie overzicht herverzekeringsdeel technische voorzieningen

(bedragen x € 1.000)	2023	2022
Stand per 1 januari	69	104
Wijziging marktrente	2	-7
Onttrekking uitkeringen en pensioenuitvoeringskosten	-22	-36
Overige wijzigingen	7	8
Stand per 31 december	56	69

7. Derivaten

(bedragen x € 1.000)	31-12-2023	31-12-2022
Derivaten	360.624	378.891
Totaal	360.624	378.891

Een toelichting voor de derivatenposities is opgenomen in de paragraaf risicobeheer.

8. Overige schulden en overlopende passiva

(bedragen x € 1.000)	31-12-2023	31-12-2022
Belastingen en premie sociale verzekeringen	590	524
Overige schulden en overlopende passiva	1.022	1.035
Totaal	1.612	1.559

De post 'belastingen en premies sociale verzekering' betreft de nog af te dragen loonheffing aan Stap, die hoort bij de pensioenuitkeringen van december 2023. De betaling van de loonheffing aan de Belastingdienst wordt door Stap gedaan en aan de pensioenkring doorbelast. Deze afdracht heeft in januari 2024 plaatsgevonden.

De Overige schulden en overlopende passiva bestaan uit de overlopende kosten 2023 (611), de nog met Stap af te rekenen exploitatiekosten over het vierde kwartaal van 2023 (69), een schuld voor het weerstandsvermogen (338) en crediteuren (4).

Alle overige schulden hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar.

Risicobeheer

Pensioenkring Holland Casino wordt bij het beheer van de pensioenverplichtingen en de financiering daarvan geconfronteerd met risico's. De belangrijkste doelstelling van Pensioenkring Holland Casino is het nakomen van de pensioentoezeggingen. Het solvabiliteitsrisico is daarmee het belangrijkste risico voor Pensioenkring Holland Casino.

Het risicobeleid is verwoord in de ABTN van Pensioenkring Holland Casino. Het bestuur beschikt over een aantal beleidsinstrumenten ten behoeve van het beheersen van de risico's. Deze beleidsinstrumenten betreffen:

- beleggingsbeleid;
- premiebeleid;
- verzekeringsbeleid;
- toeslagbeleid.

De keuze en toepassing van beleidsinstrumenten vindt plaats na uitvoerige analyses voor te verwachten ontwikkelingen van de verplichtingen en de financiële markten. Daarbij wordt onder meer gebruik gemaakt van de meest recent uitgevoerde Asset Liability Management-studie (ALM-studie) en (aanvangs)haalbaarheidstoets(en). Ook het financieel crisisplan, dat jaarlijks door het bestuur wordt getoetst en waar nodig aangepast aan de actualiteit, is verwerkt in de onderstaande toelichting op de risico's, het risicobeleid en de ingezette beheersmaatregelen/afdekkinginstrumenten.

De uitkomsten van deze analyses vinden hun weerslag in jaarlijks door het bestuur vast te stellen beleggingsrichtlijnen als basis voor het uit te voeren beleggingsbeleid. De beleggingsrichtlijnen geven normen en limieten aan waarbinnen de uitvoering van het beleggingsbeleid door de vermogensbeheerders moet plaatsvinden. Deze uitgangspunten zijn vastgelegd in mandaatovereenkomsten met de vermogensbeheerders.

Solvabiliteitsrisico's

Het belangrijkste risico voor Pensioenkring Holland Casino betreft het solvabiliteitsrisico, ofwel het risico dat het Pensioenkring Holland Casino niet beschikt over voldoende vermogen ter dekking van de pensioenverplichtingen. De solvabiliteit wordt gemeten op basis van zowel algemeen geldende normen als specifieke normen die door de toezichthouder worden opgelegd.

Indien de solvabiliteit van Pensioenkring Holland Casino zich negatief ontwikkelt, bestaat het risico dat Pensioenkring Holland Casino de premie voor werkgevers en deelnemers moet verhogen en het risico dat er geen ruimte beschikbaar is voor een eventuele toeslagverlening op pensioenaanspraken en -rechten. In het uiterste geval kan het noodzakelijk zijn dat Pensioenkring Holland Casino verworven pensioenaanspraken en -rechten moet verminderen.

De aanwezige dekkingsgraad heeft zich als volgt ontwikkeld:

Ontwikkeling dekkingsgraad	2023	2022
Dekkingsgraad per 1 januari	118,3%	125,3%
Premie	0,4%	-0,5%
Uitkeringen	0,4%	0,4%
Toeslagverlening	-1,6%	-7,3%
Wijziging rentetermijnstructuur voorziening pensioenverplichtingen	-3,8%	63,5%
Beleggingsrendementen (excl. renteaftdekking)	10,3%	-37,8%
Wijziging uit hoofde overdracht van rechten	0,1%	0,1%
Kanssystemen	0,2%	0,1%
Overige (incidentele) mutaties	0,1%	-1,7%
Kruiseffecten	-0,5%	-23,8%
Dekkingsgraad per 31 december	123,9%	118,3%

Om het solvabiliteitsrisico te beheersen dient Pensioenkring Holland Casino buffers in het vermogen aan te houden. De omvang van deze buffers (buffers plus de pensioenverplichtingen heten samen het vereist vermogen) wordt vastgesteld met de door DNB voorgeschreven solvabiliteitstoets (S-toets). Deze toets bevat een kwantificering van de bestuursvisie op de pensioenkring specifieke restrisico's (na afdekking).

De bepaling van de procentuele effecten van de diverse resultaatbronnen op de dekkingsgraad zijn conform de richtlijnen van DNB alle uitgedrukt ten opzichte van de dekkingsgraad primo jaar. Dit zorgt ervoor dat de optelling van dekkingsgraad primo jaar plus alle afzonderlijke procentuele effecten niet leidt tot de dekkingsgraad ultimo jaar.

Het verschil tussen deze twee wordt verantwoord onder de noemer kruiseffecten; in het algemeen geldt dat deze post groter wordt naarmate de uitschieters in de afzonderlijke resultaatcomponenten groter worden.

De berekening van het vereist eigen vermogen en het hieruit voortvloeiende tekort aan het einde van het boekjaar is als volgt:

Vereist Eigen Vermogen	2023	2022
S1 Renterisico	3,6%	3,9%
S2 Risico zakelijke waarden	18,1%	18,1%
S3 Valutarisico	6,0%	6,0%
S4 Grondstoffenrisico	0,0%	0,0%
S5 Kredietrisico	3,6%	3,2%
S6 Verzekeringstechnische risico	3,9%	4,1%
S7 Liquiditeitsrisico	0,0%	0,0%
S8 Concentratierisico	0,0%	0,0%
S9 Operationeel risico	0,0%	0,0%
S10 Actief beheerrisico	0,8%	1,0%
Diversificatie-effect	-12,9%	-13,2%
Totaal	23,1%	23,1%

(bedragen x € 1.000)	2023	2022
Vereist pensioenvermogen	1.759.332	1.645.118
Voorziening pensioenverplichtingen -/-	1.429.510	1.336.520
Vereist eigen vermogen	329.822	308.598
Aanwezig pensioenvermogen (totaal activa -/- schulden)	341.084	245.100
Surplus	11.262	-63.498

De buffers zijn berekend op basis van het standaard model, waarbij voor de samenstelling van de beleggingen wordt uitgegaan van de strategische beleggingsmix in de evenwichtssituatie. Het surplus wordt bepaald op basis de vermogensstand ultimo 2023. De beleidsdekkingsgraad (124,8%) is per 31 december

2023 hoger dan de dekkingsgraad op basis van het vereist vermogen (123,9%).

Beleggingsrisico's

De belangrijkste beleggingsrisico's betreffen het markt-, krediet- en liquiditeitsrisico. Het marktrisico is uit te splitsen in renterisico, valutarisico en prijs(koers)risico. Marktrisico wordt gelopen op de verschillende beleggingsmarkten waarin Pensioenkring Holland Casino op basis van het vastgestelde beleggingsbeleid actief is. De beheersing van het risico is geïntegreerd in het beleggingsproces. Bij de uitvoering van het beleggingsbeleid kunnen zich voorts risico's manifesteren uit hoofde van de geselecteerde managers en bewaarbedrijven (zogenoeten manager- en custody risico), en de juridische bepalingen omtrent gebruikte instrumenten en de uitvoeringsovereenkomsten (juridisch risico). Het marktrisico wordt beheerst doordat met de vermogensbeheerder specifieke mandaten zijn afgesproken, die in overeenstemming zijn met de beleidskaders en richtlijnen zoals deze zijn vastgesteld door het bestuur. Het bestuur monitort de mate van naleving van deze mandaten. De marktposities worden periodiek gerapporteerd.

Renterisico (S1)

Pensioenkring Holland Casino loopt renterisico over de verplichtingen, omdat de verplichtingen in waarde veranderen als gevolg van mutaties in de marktrente. Maatstaf voor het meten van rentegevoeligheid is de duration. De duration is de gewogen gemiddelde resterende looptijd in jaren. Met de duration kan worden berekend in hoeverre de waarde van een portefeuille of van de verplichtingen verandert met een verandering in de rente van één basispunt (0,01%). Als de waardeverandering van de portefeuille met vastrentende waarden wordt afgezet tegen de waarde verandering van de verplichtingen, dan wordt hiermee de afdekking van het renterisico bedoeld.

De duration en het effect van de afdekking van het renterisico kan als volgt worden samengevat:

(bedragen x € 1.000)	31-12-2023		31-12-2022	
	Waarde	Duration	Waarde	Duration
Vastrentende waarden (exclusief derivaten)		5,0		4,4
Vastrentende waarden (inclusief derivaten)		21,6		22,7
(nominale) Pensioenverplichtingen	1.429.510	19,4	1.336.520	20,1

Het renteafdeckingspercentage van 68,7% (2022: 68,0%) leidt ertoe dat de duration van de vastrentende waarden na afdekking van het renterisico stijgt met 16,6 naar 21,6.

De samenstelling van de vastrentende waarden naar looptijd is als volgt:

(bedragen x € 1.000)	31-12-2023		31-12-2022	
Resterende looptijd < 1 jaar	21.475	2,6%	45.275	6,0%
Resterende looptijd > 1 < 5 jaar	172.015	20,8%	157.741	20,7%
Resterende looptijd > 5 < 10 jaar	205.021	24,7%	153.678	20,2%
Resterende looptijd > 10 < 20 jaar	266.910	32,2%	262.623	34,5%
Resterende looptijd > 20 jaar	163.342	19,7%	140.900	18,5%
Totaal	828.763	100,0%	760.217	100,0%

De presentatie van de vastrentende waarden naar bovenstaande looptijden hangt samen met het lange termijn karakter van de investeringen van Pensioenkring Holland Casino en het hiermee samenhangende beleid. Ter vergelijking zijn de resterende looptijden van de pensioenverplichtingen (inclusief herverzekerd deel) in onderstaand overzicht weergegeven.

(bedragen x € 1.000)	31-12-2023		31-12-2022	
Resterende looptijd < 5 jaar	145.475	10,2%	129.539	9,7%
Resterende looptijd > 5 < 10 jaar	187.671	13,1%	162.874	12,2%
Resterende looptijd > 10 < 20 jaar	448.128	31,3%	399.632	29,9%
Resterende looptijd > 20 jaar	648.236	45,3%	644.475	48,2%
Totaal	1.429.510	100,0%	1.336.520	100,0%

Risico zakelijke waarden (S2)

Prijrisico is het risico als gevolg van het blootstaan aan wijzigingen in marktprijzen van verhandelbare financiële instrumenten. Voor Pensioenkring Holland Casino heeft dit risico betrekking op de portefeuille met zakelijke waarden.

De portefeuille met zakelijke waarden bestaan uit aandelen. Hierbij vinden de beleggingen in aandelen wereldwijd plaats. Door de spreiding binnen de portefeuille (diversificatie) wordt het prijrisico gedempt en de spreiding is daarmee één van de belangrijkste mitigerende beheersmaatregelen. Daarnaast is de jaarlijkse ALM-studie een belangrijk beheersingsinstrument om vast te stellen of gekozen portefeuille met zakelijke waarden voldoet aan de gewenste afweging van risico versus rendement.

Valutarisico (S3)

Valutarisico betreft het risico dat de marktwaarde van de beleggingen in vreemde valuta daalt door een waardedaling van andere valuta's ten opzichte van de euro.

Voor alle beleggingscategorieën wordt een actief valutabeleid gevoerd. Uitgangspunt is een gedeeltelijke afdekking van de Amerikaanse dollar, het Britse pond en de Japanse yen.

Het totaalbedrag dat in 2023 in euro's is belegd, bedraagt vóór afdekking 893.637 ofwel 50,9% (2022: 51,3%) en na afdekking 1.271.222 ofwel 72,0% (2022: 71,6%).

Per einde boekjaar is de waarde van de uitstaande valutatermijncontracten 10.789 (2022: 18.474).

De valutapositie per 31 december 2023 is vóór en na afdekking door valutaderivaten als volgt weer te geven:

	Totaal voor afdekking	31-12-2023 Valutaderivaten afdekking	Netto positie na afdekking
EUR	893.637	377.585	1.271.222
GBP	26.788	-12.657	14.131
JPY	50.326	-23.458	26.868
USD	569.236	-330.681	238.555
Overige	214.438	0	214.438
Totaal niet EUR	860.788	-366.796	493.992
Totaal	1.754.425	10.789	1.765.214

De valutapositie per 31 december 2022 is vóór en na afdekking door valutaderivaten als volgt weer te geven:

	Totaal voor afdekking	31-12-2022 Valutaderivaten afdekking	Netto positie na afdekking
EUR	798.812	329.709	1.128.521
GBP	22.494	-9.775	12.719
JPY	38.543	-17.769	20.774
USD	489.314	-283.692	205.623
Overige	208.823	0	208.823
Totaal niet EUR	759.174	-311.236	447.939
Totaal	1.557.986	18.474	1.576.460

Prijrisico

Prijrisico is het risico als gevolg van het blootstaan aan wijzigingen in marktprijzen van verhandelbare financiële instrumenten. Voor Pensioenkring Holland Casino heeft dit risico betrekking op de portefeuille met zakelijke waarden.

Het prijrisico wordt gemitigeerd door diversificatie en dat is onder meer is vastgelegd in de strategische beleggingsmix van Pensioenkring Holland Casino. In aanvulling hierop maakt Pensioenkring Holland Casino voor de afdekking van het prijrisico gebruik van afgeleide financiële instrumenten (derivaten).

De segmentatie van de totale beleggingsportefeuille naar regio is, op look through basis, als volgt:

(bedragen x € 1.000)	31-12-2023		31-12-2022	
Europa	807.154	45,7%	724.003	45,9%
Noord-Amerika	562.533	31,9%	487.186	30,9%
Zuid-amerika	53.914	3,1%	42.845	2,7%
Azië-Pacific	203.226	11,5%	194.826	12,4%
Afrika	11.324	0,6%	16.402	1,0%
Gemixt	272	0,0%	0	0,0%
Subtotaal vastgoed, aandelen en vastrentende waarden	1.638.422	92,8%	1.465.262	92,9%
Derivaten	-343.414	-19,5%	-359.910	-22,8%
Overige beleggingen	470.205	26,6%	471.108	29,9%
Totaal	1.765.213	100,0%	1.576.460	100,0%

De segmentatie van de totale beleggingsportefeuille naar sectoren is, op look through basis, als volgt:

(bedragen x € 1.000)	31-12-2023		31-12-2022	
Energie	35.493	2,0%	40.067	2,5%
Bouw- en grondstoffen	38.456	2,2%	33.331	2,1%
Industrie	120.620	6,8%	112.496	7,1%
Duurzame Consumentengoederen	99.880	5,7%	117.082	7,4%
Consumentengebruiksgoederen	138.813	7,9%	107.021	6,8%
Gezondheidszorg	109.884	6,2%	117.450	7,5%
Informatietechnologie	169.888	9,6%	142.726	9,1%
Telecommunicatie	54.811	3,1%	45.194	2,9%
Nutsbedrijven	31.770	1,8%	32.869	2,1%
Overheid en overheidsinstellingen	233.259	13,2%	186.648	11,8%
Hypotheken	332.280	18,8%	327.158	20,8%
Financiële instellingen	227.528	12,9%	169.293	10,7%
Vastgoed	19.992	1,1%	18.445	1,2%
Liquiditeiten	18.267	1,0%	9.477	0,6%
Overige	7.481	0,4%	6.005	0,4%
Subtotaal vastgoed, aandelen en vastrentende waarden	1.638.422	92,8%	1.465.262	92,9%
Derivaten	-343.414	-19,5%	-359.910	-22,8%
Overige beleggingen	470.205	26,6%	471.108	29,9%
Totaal	1.765.213	100,0%	1.576.460	100,0%

Kredietrisico (S5)

Kredietrisico is het risico van financiële verliezen voor Pensioenkring Holland Casino als gevolg van faillissement of betalingsonmacht van tegenpartijen waarop Pensioenkring Holland Casino (potentiële) vorderingen heeft. Hierbij kan onder meer worden gedacht aan partijen die obligatieleningen uitgeven, banken waar deposito's worden geplaatst, marktpartijen waarmee Over The Counter (OTC)-derivatenposities worden aangegaan en aan bijvoorbeeld herverzekeraars.

Een voor beleggingsactiviteiten specifiek onderdeel van kredietrisico is het settlementrisico. Dit heeft betrekking op het risico dat partijen waarmee Pensioenkring Holland Casino transacties is aangegaan niet meer in staat zijn hun tegenprestatie te verrichten waardoor Pensioenkring Holland Casino financiële verliezen lijdt.

Pensioenkring Holland Casino heeft ten aanzien van vastrentende waarden een 'categorieën'-beleid opgesteld omtrent het kredietrisico. De fiduciair beheerder monitort de uitvoering van dit beleid op dagbasis.

Het kredietrisico (S5) in de berekening van het vereist eigen vermogen is een samenloop van allocatie en kredietwaardigheid (rating) van beleggingen.

Er is geen minimum- of target rating bepaald voor nominale staatsobligatieleningen, echter wordt er gewerkt met een landenverdeling als percentage van de discretionaire nominale staatsobligatie portefeuille. De volgende landen zijn toegestaan, met achtereenvolgens de bijbehorende percentages, het minimum en maximum:

Land	Minimum gewicht	Neutraal	Maximum gewicht
Duitsland	32,5%	50,0%	52,0%
Nederland	24,7%	26,7%	43,0%
Finland	11,3%	13,3%	15,3%
Oostenrijk	8,0%	10,0%	12,0%

Voor de beleggingen in discretionaire inflatiegerelateerde obligaties wordt volledig belegd in Duitsland.

Voor de beleggingen in bedrijfsobligaties wordt het kredietrisico middels restricties op de minimale krediet rating van de portefeuille beheerst. Voor de hypotheekportefeuille worden eisen gesteld met betrekking tot de maximale Loan-to-Value (LtV) ratio en minimale percentage van hypotheek met staatsgarantie (NHG).

Ultimo 2023 voldeed Pensioenkring Holland Casino aan het opgestelde beleid ten aanzien van beheersing van het kredietrisico binnen vastrentende waarden categorieën. Het resultaat hiervan is opgenomen in de verschillende onderstaande overzichten met segmentatie naar regio, bedrijfstak en creditrating.

De samenstelling van de vastrentende waarden naar regio's kan, op look through basis, als volgt worden samengevat:

(bedragen x € 1.000)	31-12-2023		31-12-2022	
Europa	672.315	81,1%	605.128	79,6%
Noord-Amerika	87.950	10,6%	86.077	11,3%
Zuid-Amerika	35.876	4,3%	27.389	3,6%
Azie-Pacific	23.337	2,8%	30.903	4,1%
Afrika	9.012	1,1%	10.720	1,4%
Gemixt	272	0,0%	0	0,0%
Totaal	828.763	100,0%	760.217	100,0%

De samenstelling van de vastrentende waarden naar sectoren is, op look through basis, als volgt:

(bedragen x € 1.000)	31-12-2023		31-12-2022	
Energie	16.114	1,9%	21.579	2,8%
Bouw- en grondstoffen	422	0,1%	501	0,1%
Industrie	27.650	3,3%	36.235	4,8%
Duurzame Consumentengoederen	34.777	4,2%	29.918	3,9%
Consumentengebruiksgoederen	24.146	2,9%	33.649	4,4%
Gezondheidszorg	9.891	1,2%	10.484	1,4%
Informatietechnologie	18.077	2,2%	18.455	2,4%
Telecommunicatie	16.876	2,0%	15.941	2,1%
Nutsbedrijven	16.908	2,0%	18.847	2,5%
Overheid en overheidsinstellingen	233.259	28,1%	186.649	24,6%
Financiële instellingen	78.623	9,5%	50.939	6,7%
Hypotheek	332.280	40,1%	327.158	43,0%
Liquiditeiten	12.259	1,5%	3.859	0,5%
Overige	7.481	0,9%	6.005	0,8%
Totaal	828.763	100,0%	760.217	100,0%

Een kredietrating wordt toegekend door een ratingbureau. De drie belangrijkste ratingbureaus zijn Standard & Poor's, Moody's en Fitch.

Indien er meerdere ratings beschikbaar zijn, hanteert de pensioenkring de volgende methodiek:

- Drie ratings: de mediaan is leidend
- Twee ratings: de laagste rating is leidend

Op het moment dat er geen rating beschikbaar is dan zal er een gefundeerde inschatting van de rating worden gemaakt die overeenkomt met het kredietrisico van de desbetreffende obligatie.

De samenvatting van de vastrentende waarden op basis van de ratings zoals eind 2023 gepubliceerd, is als volgt:

(bedragen x € 1.000)	31-12-2023		31-12-2022	
AAA	245.601	29,6%	202.510	26,6%
AA	302.409	36,5%	295.707	38,9%
A	131.094	15,8%	128.148	16,9%
BBB	98.585	11,9%	89.327	11,8%
BB	23.297	2,8%	19.265	2,5%
B	3.013	0,4%	9.024	1,2%
CCC	3.646	0,4%	2.183	0,3%
CC	3.679	0,4%	3.403	0,4%
C	1.314	0,2%	0	0,0%
D	2.937	0,4%	1.659	0,2%
Geen rating	13.187	1,6%	8.991	1,2%
Totaal	828.763	100,0%	760.217	100,0%

De beleggingen met 'Geen rating' betreffen met name cash en nog afgewikkelde transacties in vastrentende waarden.

Verzekeringstechnische risico's (actuariële risico's, S6)

Het verzekeringstechnisch risico is het risico dat voortvloeit uit mogelijke afwijkingen van actuariële inschattingen die worden gebruikt voor de vaststelling van de technische voorzieningen en de hoogte van de premie. De belangrijkste actuariële risico's zijn de risico's van langlevens, overlijden (kortlevens), arbeidsongeschiktheid en het toeslagrisico.

Langlevensrisico

Het langlevensrisico is het belangrijkste verzekeringstechnische risico. Langlevensrisico is het risico dat deelnemers langer blijven leven dan gemiddeld verondersteld wordt bij de bepaling van de technische voorzieningen. Als gevolg hiervan volstaat de opbouw van het pensioenvermogen niet voor de uitkering van de pensioenverplichting. Door toepassing van prognosetafels met een adequaat vastgestelde ervaringssterfte is het langlevensrisico nagenoeg geheel verdisconteerd in de waardering van de pensioenverplichtingen.

Overlijdensrisico

Het overlijdensrisico betreft het risico dat Pensioenkring Holland Casino in geval van overlijden mogelijk een nabestaandenpensioen moet toekennen, waarvoor door Pensioenkring Holland Casino geen voorzieningen zijn getroffen. Dit risico kan worden uitgedrukt in risicokapitalen.

Pensioenkring Holland Casino heeft het risico van overlijden in 2023 niet herverzekerd (2022: idem). Het herverzekeringscontract bij Zwitserleven is op 31 december 2017 beëindigd. Er zijn nog wel uitkeringen vanuit dit oude herverzekeringscontract, die was overgenomen van Pensioenfonds Holland Casino.

Arbeidsongeschiktheidsrisico

Het arbeidsongeschiktheidsrisico betreft het risico dat Pensioenkring Holland Casino voorzieningen moet treffen voor premievrijstelling bij invaliditeit en het toekennen van een arbeidsongeschiktheidspensioen ('schadereserve').

Het arbeidsongeschiktheidsrisico is in 2023 niet herverzekerd (2022: idem). Er zijn wel nog uitkeringen vanuit oude herverzekeringscontracten die zijn overgenomen van Pensioenfonds Holland Casino.

Toeslagrisico

Het toeslagrisico omvat het risico dat de ambitie van het bestuur om toeslagen op pensioen toe te kennen in relatie tot de algemene prijsontwikkeling niet kan worden gerealiseerd. De mate waarin dit kan worden

gerealiseerd is afhankelijk van de ontwikkelingen in de rente, beleggingsrendementen, looninflatie en demografie (beleggings- en actuariële resultaten) en van de hoogte van de dekkingsgraad van Pensioenkring Holland Casino. Uitdrukkelijk wordt opgemerkt dat de toeslagverlening voorwaardelijk is.

De zogenoemde reële dekkingsgraad geeft inzicht in de mate waarin toeslagen kunnen worden toegekend (ook wel aangeduid als de toeslagruimte). Voor het bepalen van de reële dekkingsgraad worden onvoorwaardelijke nominale pensioenverplichtingen verdisconteerd tegen een reële, in plaats van nominale, rentetermijnstructuur. Omdat er op dit moment geen markt voor financiële instrumenten aanwezig is waaruit de reële rentetermijnstructuur kan worden afgeleid, wordt gebruik gemaakt van een benaderingswijze.

Ultimo 2023 bedraagt de reële dekkingsgraad 91,0% (2022: 92,4%). Deze risico's zijn verwerkt in de buffer voor het verzekeringstechnisch risico ultimo 2023.

Liquiditeitsrisico (S7)

Liquiditeitsrisico is het risico dat beleggingen niet tijdig en/of niet tegen een aanvaardbare prijs kunnen worden omgezet in liquide middelen, waardoor Pensioenkring Holland Casino op korte termijn niet aan zijn verplichtingen kan voldoen. Waar de overige risicomponenten vooral de langere termijn betreffen (solvabiliteit), gaat het hierbij om de kortere termijn. Dit risico kan worden beheerst door in het strategische en tactische beleggingsbeleid voldoende ruimte aan te houden voor de liquiditeitsposities. Er moet eveneens rekening worden gehouden met de directe beleggingsopbrengsten en andere inkomsten zoals premies.

Concentratierisico (S8)

Concentraties kunnen ertoe leiden dat Pensioenkring Holland Casino bij grote veranderingen in bijvoorbeeld de waardering (marktrisico) of de financiële positie van een tegenpartij (kredietrisico) grote (veelal financiële) gevolgen hiervan ondervindt. Concentratierisico's kunnen optreden bij een concentratie in de beleggingsportefeuille in producten, regio's of landen, economische sectoren of tegenpartijen. Naast concentraties in de beleggingsportefeuille kan ook sprake zijn van concentraties in de verplichtingen en de uitvoering.

Om concentratierisico's in de beleggingsportefeuille te beheersen maakt het bestuur gebruik van diversificatie en limieten voor beleggen in landen, regio's, landen, sectoren en tegenpartijen. Deze uitgangspunten zijn door Pensioenkring Holland Casino vastgesteld op basis van de ALM-studie. De uitgangspunten zijn vastgelegd in de contractuele afspraken met de vermogensbeheerders en het bestuur monitort op kwartaalbasis de naleving hiervan.

De spreiding in de portefeuille met vastrentende waarden is weergegeven in de tabel die is opgenomen bij de toelichting op het kredietrisico. Grote posten kunnen een post van concentratierisico zijn. Om te bepalen welke posten dit betreft worden per beleggingscategorie alle instrumenten met dezelfde debiteur opgeteld. Als grote post wordt aangemerkt elke post die meer dan 2% van het balanstotaal uitmaakt.

Ultimo 2023 zijn de volgende posten met meer dan 2% van het balanstotaal aanwezig:

(bedragen x € 1.000)	31-12-2023		31-12-2022	
Duitse staatsobligaties	164.651	7,7%	138.602	7,1%
Fidelity Institutional Liquidity Fund PLC	42.394	2,0%	8.878	0,5%
BlackRock ICS Euro Liquidity Fund	41.760	2,0%	0	0,0%
Totaal	248.805	11,7%	147.480	7,5%

De waarde van de beleggingen in MM Dutch Mortgage Fund bedraagt 339.756 en is meer dan 5% van de totale beleggingscategorie. De uiteindelijke beleggingen zijn verspreid over veelvoudige debiteuren.

Operationeel risico (S9)

Operationeel risico is het risico van een onjuiste afwikkeling van transacties, fouten in de verwerking van gegevens, het verloren gaan van informatie, fraude en dergelijke. Deze risico's worden door Pensioenkring Holland Casino beheerst door het stellen van hoge kwaliteitseisen aan de organisaties die bij de uitvoering betrokken zijn.

Het bestuur zorgt voor een zodanige vormgeving van de uitbesteding dat de aansluiting tussen de (informatie over) de uitbestede processen en de overige bedrijfsprocessen altijd gewaarborgd is. En tevens dat de verantwoordelijkheid van het bestuur voor de organisatie, uitvoering en beheersing van de uitbestede werkzaamheden en het toezicht daarop niet worden ondermijnd en in lijn is met het uitbestedingsbeleid.

Het bestuur zorgt voor voldoende waarborgen om volledig in control te kunnen zijn. Deze waarborgen behelzen onder andere het schriftelijk vastleggen van alle gemaakte afspraken en het verkrijgen van uitgebreide management informatie met een schriftelijke verantwoording over de uitvoering door de uitvoerder aan het bestuur.

De pensioenuitvoering is uitbesteed aan TKP. Met TKP is een uitbestedingsovereenkomst en een service level agreement (SLA) gesloten. Het fiduciair beheer is uitbesteed aan AAM en hiervoor is tevens een uitbestedingsovereenkomst en een SLA overeengekomen.

Het bestuur beoordeelt jaarlijks de kwaliteit van de uitvoering door middel van performancerapportages (alleen vermogensbeheerders), SLA-rapportages, het In Control Statement en onafhankelijk getoetste interne beheersingsrapportages (ISAE 3402 rapportages). Pensioenkring Holland Casino valt onder de reikwijdte van de ISAE 3402 controle bij Aegon AM en TKP, waardoor op deze rapportage gesteund kan worden. Voor Stap laat TKP jaarlijks een aparte ISAE 3402 rapportage opstellen. Het bestuursbureau van Stap beoordeelt deze ISAE3402 rapportages jaarlijks en bespreekt de uitkomsten van de analyse met het bestuur van Stap.

Aangezien hiermee sprake is van een adequate beheersing van de operationele risico's worden hiervoor door Pensioenkring Holland Casino geen buffers aangehouden in de solvabiliteitstoets.

Actief risico (S10)

Een actief beleggingsrisico ontstaat wanneer met het beleggingsbeleid binnen de beleggingscategorieën afgeweken wordt van het beleid volgens de benchmark. Een maatstaf voor de mate waarin actief wordt belegd is de zogenoemde 'tracking error'. De tracking error geeft aan hoe groot de afwijkingen van het rendement kunnen zijn ten opzichte van het benchmarkrendement. Hoe hoger de tracking error, hoe hoger het actief risico.

Voor Pensioenkring Holland Casino bedraagt de tracking error per eind december 0,79% (2022: 0,90%) op pensioenkringniveau. Het actief risico is in de berekening van het vereist eigen vermogen opgenomen als S10. S10 heeft een omvang van twee maal de tracking error van de portefeuille (97,5% zekerheid). Er is verondersteld dat het actief risico niet samenhangt met de andere risicofactoren.

Systeemrisico

Systeemrisico betreft het risico dat het mondiale financiële systeem (de internationale markten) niet langer naar behoren functioneert, waardoor beleggingen van Pensioenkring Holland Casino niet langer verhandelbaar zijn en zelfs, al dan niet tijdelijk, hun waarde kunnen verliezen. Net als voor andere marktpartijen, is dit risico voor Pensioenkring Holland Casino niet beheersbaar. Het systeemrisico maakt geen onderdeel uit van de door DNB voorgeschreven solvabiliteitstoets.

Derivaten

Bij de uitvoering van het beleggingsbeleid wordt gebruik gemaakt van financiële derivaten. De hoofdregel die hierbij geldt, is dat derivaten uitsluitend worden gebruikt voor zover dit passend is binnen het beleggingsbeleid van Pensioenkring Holland Casino. Derivaten worden hoofdzakelijk gebruikt om de hiervoor vermelde vormen van marktrisico zo veel mogelijk af te dekken.

Derivaten hebben als voornaamste risico het kredietrisico. Dit risico wordt beperkt door alleen transacties aan te gaan met goed te boek staande partijen en door zoveel mogelijk te werken met onderpand. Daarvoor kan gebruik worden gemaakt van onder meer de volgende instrumenten:

- **Futures:** dit zijn standaard beursgenoteerde instrumenten waarmee snel posities kunnen worden gewijzigd. Futures worden gebruikt voor het tactische beleggingsbeleid. Tactisch beleggingsbeleid is slechts zeer beperkt mogelijk binnen de grenzen van het strategische beleggingsbeleid.
- **Valutatermijncontracten:** dit zijn met individuele banken afgesloten contracten waarbij de verplichting wordt aangegaan tot het verkopen van een valuta en de aankoop van een andere valuta, tegen een vooraf vastgestelde prijs en op een vooraf vastgestelde datum. Door middel van valutatermijncontracten worden valutarisico's afgedekt.
- **Swaps:** dit betreft met individuele banken afgesloten contracten waarbij de verplichting wordt aangegaan tot het uitwisselen van rentebetalingen over een nominale hoofdsom. Door middel van swaps kan Pensioenkring Holland Casino de rentegevoeligheid van de portefeuille beïnvloeden.

Onderstaande tabel geeft een samenvatting van de derivatenposities op 31 december 2023:

(bedragen x € 1.000)					
Type contract	Maximum looptijd	Contract- omvang	Saldo waarde	Positieve waarde	Negatieve waarde
Valutaderivaten	16 februari 2024	377.585	10.790	11.801	1.011
Rentederivaten	20 januari 2072	1.055.600	-355.126	4.480	359.606
Overige derivaten	21 maart 2024	35.530	922	929	7
Totaal		1.468.715	-343.414	17.210	360.624

Ultimo 2023 zijn voor een bedrag van 12.986 zekerheden ontvangen voor de derivatenpositie (2022: 16.641) en voor 343.851 zekerheden gesteld (2022: 372.290).

Onderstaande tabel geeft een samenvatting van de derivatenposities op 31 december 2022:

(bedragen x € 1.000)					
Type contract	Maximum looptijd	Contract- omvang	Saldo waarde	Positieve waarde	Negatieve waarde
Valutaderivaten	9 februari 2023	329.710	18.474	18.960	486
Rentederivaten	20 januari 2072	984.100	-376.927	0	376.927
Overige derivaten	17 maart 2023	55.783	-1.457	21	1.478
Totaal		1.369.593	-359.910	18.981	378.891

14.6 Niet in de balans opgenomen verplichtingen

Langlopende contractuele verplichtingen

Bij de Akte van Overdracht tussen Pensioenfonds Holland Casino en Stap is een Uitvoeringsovereenkomst overeengekomen. De Uitvoeringsovereenkomst heeft een looptijd tot en met 30 juni 2027 en wordt stilzwijgend verlengd. Er is een opzegtermijn van minimaal 6 maanden. Hierbij zijn afspraken gemaakt over de vaste kosten die in mindering worden gebracht op het vermogen. De kosten die hieronder vallen zijn kosten vermogensbeheer (2023: 1.689, 2022: 1.870), uitvoeringskosten pensioenbeheer (2023: 727, 2022: 695) en exploitatiekosten (2023: 275, 2022: 248).

Zolang Pensioenkring Holland Casino is aangesloten bij Stap, is Pensioenkring Holland Casino continu gehouden het benodigd weerstandsvermogen beschikbaar te stellen aan Stap.

Investeringsverplichtingen

Pensioenkring Holland Casino heeft ultimo 2023 voor 7.994 aan investeringsverplichtingen voor private equity. In 2022 was dit eveneens 7.994 duizend voor private equity.

Verbonden partijen

Identiteit van verbonden partijen

Er is sprake van een relatie tussen het bestuur van Stap en Pensioenkring Holland Casino.

Transacties met (voormalige) bestuurders

Behoudens de betaling van vaste bestuursvergoedingen (en overeengekomen premies) vinden er geen andere transacties tussen de verbonden partijen plaats. Er zijn geen leningen verstrekt aan, noch is er sprake van vorderingen op, (voormalige) bestuurders. De bestuurders van Stap hebben geen pensioenaanspraken of -rechten in de pensioenregeling van Pensioenkring Holland Casino.

14.7 Toelichting op de staat van baten en lasten

9. Premiebijdragen voor risico Pensioenkring Holland Casino

(bedragen x € 1.000)	2023	2022
Pensioenpremie huidig jaar	27.763	26.205
Pensioenpremie voorgaande jaren	0	0
Totaal	27.763	26.205

De premieopbrengsten zijn niet gesplitst naar een werkgevers- en een werknemersdeel, omdat de totale premie volgens overeenkomst aan de werkgever in rekening wordt gebracht. Een deel van de premie wordt door de werkgever ingehouden op het salaris van de werknemers. Aangezien er geen directe relatie is tussen het werkgevers- en het werknemersdeel, kunnen deze niet afzonderlijk worden weergegeven.

Vanwege de gewijzigde uitvoeringsovereenkomst worden in 2023 geen pensioenuitvoeringskosten doorbelast aan de werkgever die onder premie huidig boekjaar verantwoord zijn. In 2022 wordt de doorbelasting van de pensioenuitvoeringskosten aan de werkgever meegenomen onder pensioenpremie huidig jaar als onderdeel van de premiebijdragen. Conform afspraak tussen de pensioenkring en werkgever Holland Casino werd er in 2022 72 doorbelast.

De kostendekkende premie is de benodigde premie voor voorwaardelijke toezeggingen gebaseerd op ambitie en inschattingen. Pensioenkring Holland Casino maakt gebruik van de mogelijkheid om de kostendekkende premie te dempen. Pensioenkring Holland Casino voldoet aan de eis dat de feitelijke premie minimaal gelijk moet zijn aan de gedempte premie. De kostendekkende, gedempte en feitelijke premie zijn als volgt:

(bedragen x € 1.000)	2023	2022
Kostendekkende premie	24.570	35.892
Feitelijke premie	27.708	26.153
Gedempte premie	20.962	19.167

De aan het boekjaar toe te rekenen feitelijke premie is als bate in de staat van baten en lasten verantwoord.

De samenstelling van de kostendekkende premie is als volgt:

(bedragen x € 1.000)	2023	2022
Actuarieel benodigd voor onvoorwaardelijke onderdelen pensioenopbouw	19.694	29.392
Solvabiliteitsopslag	4.460	6.227
Opslag voor uitvoeringskosten	416	273
Totaal	24.570	35.892

De samenstelling van de feitelijke premie is als volgt:

(bedragen x € 1.000)	2023	2022
Actuarieel benodigd voor onvoorwaardelijke onderdelen pensioenopbouw	11.761	10.814
Solvabiliteitsopslag	4.460	2.290
Actuarieel benodigd voor voorwaardelijke onderdelen pensioenopbouw	4.325	5.790
Opslag voor uitvoeringskosten	416	273
Premiemarge	6.746	6.986
Totaal	27.708	26.153

De werkgever betaalt een premie als vast percentage van de pensioengrondslagsom in dat jaar. De aan Pensioenkring Holland Casino te betalen premie voor 2023 bedraagt 24% van de pensioengrondslagsom.

De in het boekjaar ontvangen premie bedraagt 27.763. In de premie is de opslag van het weerstandsvermogen opgenomen. De opslag van het weerstandsvermogen bedraagt 55 (2022: 52). In 2022 werd tevens de nota van de doorbelaste pensioenuitvoeringskosten naar werkgever van 72 meegenomen. In 2023 is dit niet van toepassing. De feitelijke premie die betrekking heeft op het boekjaar bedraagt hierdoor 27.708 (2022: 26.153).

De samenstelling van de gedempte premie is als volgt:

(bedragen x € 1.000)	2023	2022
Actuarieel benodigd voor onvoorwaardelijke onderdelen		
pensioenopbouw	11.761	10.814
Solvabiliteitsopslag	2.663	2.290
Opslag voorwaardelijke onderdelen	6.122	5.790
Opslag voor uitvoeringskosten	416	273
Totaal	20.962	19.167

De premie voor 2023 wordt getoetst aan de hand van de voorschriften van het FTK. De gedempte premie is 20.962. De feitelijke premie, exclusief het weerstandsvermogen bedraagt 27.708. De gedempte premie is lager dan de feitelijke premie. Pensioenkring Holland Casino voldoet hiermee aan de wettelijke eisen.

10. Beleggingsresultaten risico Pensioenkring Holland Casino

(bedragen x € 1.000)	Directe beleggings- opbrengsten	Indirecte beleggings- opbrengsten	Kosten vermogens- beheer	Totaal
2023				
Vastgoedbeleggingen	0	-20	0	-20
Aandelen	0	125.037	-429	124.608
Vastrentende waarden	623	34.193	-534	34.282
Derivaten	-27.103	45.329	-7	18.219
Overige beleggingen	18.326	-1.526	0	16.800
Kosten vermogensbeheer	-	-	-1.002	-1.002
Totaal	-8.154	203.013	-1.972	192.887
Mutatie weerstandsvermogen				-275
				192.612

De kosten vermogensbeheer omvatten de kosten die door de vermogensbeheerder direct in rekening zijn gebracht. Daarnaast wordt in het kader van de Aanbeveling Uitvoeringskosten van de Pensioenfederatie een deel van de totale pensioenuitvoeringskosten toegerekend aan vermogensbeheer.

De transactiekosten van het vermogensbeheer zijn inbegrepen in de indirecte beleggingsopbrengsten. Dit geldt ook voor de kosten vermogensbeheer die binnen de beleggingsfondsen worden verrekend.

De mutatie van het weerstandsvermogen, het bedrag dat in 2023 is betaald aan Stap, bedraagt 275 en is onttrokken aan het totale beleggingsresultaat na aftrek van kosten (2022: 1.387 ontvangen van Stap en toegevoegd aan het totale beleggingsresultaat na aftrek van kosten.)

(bedragen x € 1.000)	Directe beleggings- opbrengsten	Indirecte beleggings- opbrengsten	Kosten vermogens- beheer	Totaal
2022				
Vastgoedbeleggingen	0	-1	0	-1
Aandelen	0	-167.949	-455	-168.404
Vastrentende waarden	310	-129.477	-518	-129.685
Derivaten	4.500	-404.016	-102	-399.618
Overige beleggingen	5.656	-3.185	-58	2.413
Kosten vermogensbeheer	-	-	-997	-997
Totaal	10.466	-704.628	-2.130	-696.292
Mutatie weerstandsvermogen				1.387
				-694.905

11. Baten uit herverzekering

(bedragen x € 1.000)	2023	2022
Mutatie herverzekeringsdeel technische voorzieningen	-13	-34
Totaal	-13	-34

12. Overige baten

(bedragen x € 1.000)	2023	2022
Interest baten overig	84	6
Overige baten	0	32
Totaal	84	38

In 2022 is onder overige baten een ontvangst van 32 verantwoord van een afrekening vanuit vermogensbeheer met betrekking tot de voormalige Stichting Pensioenfonds Holland Casino.

13. Pensioenuitkeringen

(bedragen x € 1.000)	2023	2022
Ouderdomspensioen	22.357	19.312
Partnerpensioen	2.948	2.529
Wezenpensioen	156	172
Arbeidsongeschiktheidspensioen	1.192	1.246
Afkopen	64	63
Overige uitkeringen	0	0
Totaal	26.717	23.322

De toename van het bedrag aan uitkeringen is het gevolg van een toename van het aantal pensioengerechtigden in 2023 met 85 deelnemers naar een totaal van 1.236 deelnemers (ultimo 2022: 1.151). Daarnaast speelt de toeslagverlening van 6,38% per 1 januari 2023 een rol.

14. Pensioenuitvoeringskosten

(bedragen x € 1.000)	2023	2022
Administratiekostenvergoeding	786	740
Exploitatiekosten	600	384
Dwangsommen en boetes	0	0
Overige kosten	30	51
Algemene kosten toegerekend aan kosten vermogensbeheer	-179	-114
Totaal	1.237	1.061

De administratiekostenvergoeding bestaat, naast de kosten die voortvloeien uit de uitbestedingsovereenkomst met TKP voor Pensioenkring Holland Casino (721), uit kosten voor meerwerk activiteiten vanuit wet- en regelgeving en aanvullende dienstverlening (66).

De exploitatiekosten betreffen kosten die vanuit de pensioenkring worden betaald aan Stap voor governance (600). Deze kosten bestaan uit een vaste vergoeding voor Stap, kosten voor de werkzaamheden door de externe accountant en de certificerend actuaris, kosten voor de actuariële functie, kosten voor het toezicht door AFM en DNB, kosten voor de Pensioenfederatie en Eumedion, kosten die samenhangen met voorbereidende werkzaamheden voor de Wtp en kosten van het belanghebbendenorgaan. Een deel (30%) van de exploitatiekosten wordt toegerekend aan de kosten vermogensbeheer.

Onder overige kosten zijn bankkosten en kosten voor communicatie-uitingen opgenomen.

Aantal personeelsleden

Bij Pensioenkring Holland Casino zijn geen werknemers in dienst. De werkzaamheden worden verricht door het bestuursbureau van Stap. De hieraan verbonden kosten zijn voor rekening van Stap.

15. Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico Pensioenkring Holland Casino

(bedragen x € 1.000)	2023	2022
Pensioenopbouw	19.310	28.086
Toeslagverlening	19.011	112.316
Wijziging pensioenregeling	0	0
Rentetoevoeging	43.577	-8.956
Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten	-27.664	-24.180
Wijziging marktrente	45.182	-610.481
Wijziging actuariële grondslagen	171	21.251
Wijziging uit hoofde overdracht van rechten	-3.785	-1.812
Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen	-2.799	3.916
Totaal	93.003	-479.860

16. Mutatie herverzekeringsdeel technisch voorzieningen

(bedragen x € 1.000)	2023	2022
Mutatie herverzekeringsdeel technische voorzieningen	-13	-34
Totaal	-13	-34

17. Saldo herverzekering

(bedragen x € 1.000)	2023	2022
Uitkeringen uit herverzekeringen	-22	-36
Totaal	-22	-36

18. Saldo overdrachten van rechten

(bedragen x € 1.000)	2023	2022
Inkomende waardeoverdrachten	-790	-1.287
Inkomende waardeoverdrachten klein pensioen	-1.444	-900
Uitgaande waardeoverdrachten	3.480	3.272
Uitgaande waardeoverdrachten klein pensioen	2.280	726
Totaal	3.526	1.811

19. Overige lasten

(bedragen x € 1.000)	2023	2022
Betaalde interest	14	6
Totaal	14	6

14.8 Gebeurtenissen na balansdatum

Op het moment van vaststellen van het jaarverslag zijn er geen gebeurtenissen na balansdatum bij Pensioenkring Holland Casino.

Stichting Algemeen Pensioenfonds Stap

Het bestuur

Huub Popping

Danielle Melis

Fred Ooms

Marga Schaap

Overige gegevens

19.1 Resultaatbestemming

Bedragen x € 1.000

Regelingen omtrent de bestemming van het saldo van baten en lasten van Pensioenkring Holland Casino

Er zijn geen statutaire bepalingen voor de bestemming van het resultaat. Het positieve saldo van de staat van baten en lasten, van 95.984 over het boekjaar, verhoogt de algemene reserve van Pensioenkring Holland Casino.

19.2 Actuariële verklaring Pensioenkring Holland Casino

Opdracht

Door Stichting Algemeen Pensioenfonds Stap - Pensioenkring Holland Casino te Den Haag is aan Triple A – Risk Finance Certification B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2023.

Onafhankelijkheid

Als waarmerkend actuaris ben ik onafhankelijk van Stichting Algemeen Pensioenfonds Stap - Pensioenkring Holland Casino, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds, anders dan de werkzaamheden uit hoofde van de actuariële functie.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op € 14.295.000. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven € 714.000 te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruik gemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeel van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet. Op grond van overgangsrecht gelden genoemde artikelen, zoals deze tot de inwerkingtreding van de Wet toekomst pensioenen luiden. Aangezien het pensioenfonds gebruik maakt van de versoepelde toeslagregels opgenomen in het Besluit toeslag in bijzondere omstandigheden 2023 is artikel 137 van de Pensioenwet niet volledig van toepassing. Ik heb onderzocht of is voldaan aan de voorwaarden voor het gebruik van de versoepelde toeslagregels. De door de pensioenkring verstrekte basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:

- toereikende technische voorzieningen zijn vastgesteld met betrekking tot het geheel van pensioenverplichtingen;
- het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen conform de wettelijke bepalingen zijn vastgesteld;
- de kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-person regel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van de pensioenkring. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van de pensioenkring in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

Overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten zijn toereikende technische voorzieningen vastgesteld met betrekking tot het geheel van pensioenverplichtingen. Het eigen vermogen van de pensioenkring is op de balansdatum hoger dan het wettelijk vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet. Hierbij merk ik op dat op grond van overgangsrecht de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet gelden, zoals deze tot de inwerkingtreding van de Wet toekomst pensioenen luiden. Hierbij is in aanmerking genomen dat het pensioenfonds gebruik maakt van de versoepelde toeslagregels opgenomen in het Besluit toeslag in bijzondere omstandigheden 2023, waardoor artikel 137, tweede lid, onderdelen a en b van de Pensioenwet niet van toepassing zijn. Het pensioenfonds heeft onderbouwd te hebben voldaan aan de in dat besluit gestelde voorwaarden voor het gebruik van de versoepelde toeslagregels.

De beleidsdekkingsgraad van de pensioenkring op balansdatum is hoger dan de dekkingsgraad bij het vereist eigen vermogen.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting Algemeen Pensioenfonds Stap - Pensioenkring Holland Casino is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening voldoende. Daarbij is in aanmerking genomen dat de mogelijkheden tot het realiseren van de beoogde toeslagen beperkt zijn.

Amsterdam, 7 juni 2024
drs. Pieter Heesterbeek AAG
verbonden aan Triple A – Risk Finance Certification B.V

19.3 Controle verklaring van onafhankelijke accountant

Zie volledig Jaarverslag 2023 van Stichting Algemeen Pensioenfonds Stap.

Bijlage 1: Begrippenlijst

A

ABTN

Afkorting voor Actuariële en Bedrijfstechnische Nota. In deze, door de wet verplicht gestelde nota, wordt het beleid van een pensioenkring beschreven op het gebied van financiering, beleggingen, pensioenen en toeslagverlening.

Actief risico

Een actief beleggingsrisico ontstaat wanneer met het beleggingsbeleid binnen de beleggingscategorieën afgeweken wordt van het beleid volgens de benchmark. Een maatstaf voor de mate waarin actief wordt belegd is de zogenoemde 'tracking error'. De tracking error geeft aan hoe groot de afwijkingen van het rendement kunnen zijn ten opzichte van het benchmarkrendement. Hoe hoger de tracking error, hoe hoger het actief risico.

AG Prognosetafels

Prognosetafels geven de gemiddelde waargenomen overlevings- en sterftefrequenties binnen de Nederlandse bevolking weer over een afgelopen vijfjarige periode en projecteren die naar de toekomst op basis van de in de in het verleden waargenomen en naar de toekomst doorgetrokken trends in deze frequenties. Zij worden gebruikt bij het berekenen van pensioenpremies en de waardering van de pensioenverplichtingen. Er zijn voor mannen en vrouwen aparte prognosetafels afgeleid: GBM en GBV.

Asset Liability Management (ALM)

Analyse van de onderlinge samenhang van pensioenverplichtingen, premiebeleid en beleggingsportefeuille.

B

Beleggingsfonds

Instelling die geld van derden belegt in aandelen of andere beleggingssoorten.

Beleggingsmix

De verdeling van beleggingen over verschillende beleggingscategorieën, zoals bijvoorbeeld aandelen, vastrentende waarden en overige beleggingen. Ook wel beleggingsportefeuille.

Benchmark

Representatieve herbeleggingsindex waartegen de prestaties van de beleggingsportefeuille worden afgezet (bijvoorbeeld AEX-index, MSCI-index).

D

Dekkingsgraad

De dekkingsgraad is de procentuele verhouding tussen de bezittingen, verlaagd met overige schulden en de voorziening pensioenverplichtingen. De dekkingsgraad geeft aan in hoeverre op lange termijn de pensioenverplichtingen kunnen worden nagekomen.

Derivaten

Van effecten afgeleide financiële instrumenten (beleggingsproducten), waarvan de waarde afhankelijk is van de waarde van andere meer onderliggende variabelen als valuta's, effecten en rentes. Voorbeelden zijn futures en swaps.

Discretionaire portefeuille/mandaat

De beleggingen vinden plaats in andere financiële instrumenten dan deelnemingsrechten in beleggingsinstellingen (discretionaire account).

DNB

De Nederlandsche Bank.

Duration

De gevoeligheid van een waarde voor fluctuaties in de kapitaalmarktrente, rekening houdend met de resterende looptijd van die waarde.

E**Eigen vermogen**

Buffer om mogelijke waardedalingen van de in de pensioenkring aanwezige middelen op te vangen. Pensioenkringen zijn verplicht om te beschikken over een voldoende grote buffer.

Emerging markets (opkomende markten)

Markten die eerder achterbleven bij de economische ontwikkeling, maar waarvan de vooruitzichten nu goed zijn. Het gaat daarbij bijvoorbeeld om markten in Midden- en Zuid-Amerika, Midden- en Oost-Europa, het Verre Oosten en Zuid-Afrika.

Euro OverNight Index Average (Eonia)

De Eonia is het eendaags-renteniveau voor het eurogebied. De Eonia is een rente die veel als referentierente gehanteerd wordt binnen de financiële wereld, bij de handel in afgeleide producten.

Ervaringssterfte

Omdat aangenomen wordt dat de werkende bevolking gezonder is dan de niet werkende bevolking wordt op basis van ervaringscijfers op de sterftekansen zoals ontleend aan de prognosetafel een leeftijdsafhankelijke afslag toegepast. Door rekening te houden met deze ervaringssterfte hoeven geen leeftijdscorrecties te worden toegepast.

F**Feitelijke premie**

De feitelijke premie is de premie zoals deze daadwerkelijk wordt geheven in het boekjaar.

Financieel Toetsingskader (FTK)

De door de toezichthouder uitgevoerde methodiek voor de toetsing van de financiële opzet en toestand van pensioenfondsen die vanaf 1 januari 2007 verplicht is en per 1 januari 2015 is aangepast (nFTK).

FIRM

FIRM is een methode voor de analyse van risico's bij alle typen ondernemingen waarop DNB toezicht houdt.

Franchise

Het deel van het salaris dat niet wordt meegenomen bij het berekenen van de pensioengrondslag.

Futures

Termijncontract, waarin toekomstige aankoop en verkoop van financiële waarden zijn vastgelegd. Futures worden gebruikt om beleggingsrisico's af te dekken, maar ook voor de uitvoering van tactische asset allocatie.

G

Gedempte kostendekkende premie

De gedempte premie wordt berekend door de rente of het rendement te baseren op een voortschrijdend gemiddelde uit het verleden of het rendement op een verwachting voor de toekomst.

Governance risico

Risico dat door de ingerichte governance structuur en governance eisen die verbonden zijn aan de licentie en aan de doelstelling van Stap t.a.v. een integere en beheerste bedrijfsvoering afbreuk wordt gedaan.

Grondstoffen

Grondstoffen en goederen waarvan de prijs in hoge mate wordt bepaald door de actuele vraag en aanbod. Voorbeelden zijn olie, graan en metalen.

H

Haalbaarheidstoets

De wettelijk voorgeschreven periodiek door de pensioenkring uit te voeren haalbaarheidstoets geeft inzicht in de samenhang tussen de financiële opzet, het verwachte pensioenresultaat en de risico's die daarbij gelden.

Herstelplan

In het geval dat de dekkinggraad van een pensioenkring lager is dan de vereiste dekkinggraad dient de pensioenkring een herstelplan op te stellen. In dit plan zijn maatregelen opgenomen waardoor de pensioenkring binnen de wettelijke kaders kan herstellen.

High yield

Obligaties met een kredietwaardigheid lager dan BBB.

I

ICAAP

Internal Capital Adequacy Assessment Process. ICAAP is een methodiek om te beoordelen in hoeverre de risico's waaraan Stap is blootgesteld, de mate waarin de risico's worden gemitigeerd en de hoeveelheid kapitaal die nodig is om netto risico's af te dekken, inzichtelijk

Indexatie

Zie toeslagverlening.

IRM

Integraal Risicomanagement (IRM) is het interactieve proces van:

1. Het opstellen van de strategie en hieraan gekoppeld het risicoprofiel en de risicobereidheid,
2. Het identificeren van risico's,
3. Het opstellen en implementeren van het beleid voor risicobeheersing, tot
4. De uitvoering, monitoring en terugkoppeling over risico's en beheersmaatregelen.

ISDA/CSA overeenkomst

Een ISDA overeenkomst is een standaard contract dat OTC-transacties (transacties die niet via de beurs verlopen, maar die direct tussen twee partijen afgesloten worden) tussen institutionele financiële partijen mogelijk maakt. CSA is een bijlage bij het ISDA-contract waarin partijen afspraken maken over het wederzijds te leveren en te accepteren onderpand.

Integriteitsrisico

Het risico dat de integriteit van Stap dan wel het financiële stelsel wordt beïnvloed door niet integere, onethische gedragingen van de organisatie, medewerkers, leiding en derden.

IT risico

Het risico dat bedrijfsprocessen en informatievoorziening onvoldoende integer, niet continu of onvoldoende beveiligd worden ondersteund door IT.

J

Juridische risico

Het risico samenhangend met wet- en regelgeving, het mogelijk bedreigd worden van haar rechtspositie, met inbegrip van de mogelijkheid dat contractuele bepalingen niet afdwingbaar of niet correct gedocumenteerd zijn.

K

Kostendekkende premie

De kostendekkende premie fungeert als (wettelijk) ijkpunt bij de beoordeling van de feitelijke premie die Stap in rekening brengt. De kostendekkende premie bestaat uit de actuariel benodigde premie voor de pensioenverplichtingen, een opslag die nodig is voor het in stand houden van het vereist eigen vermogen, een opslag voor uitvoeringskosten van de pensioenkring en de premie die actuariel benodigd is voor de voorwaardelijke onderdelen van de regeling.

Kredietrisico

Het risico dat een tegenpartij contractuele of andere overeengekomen verplichtingen niet nakomt.

L

Liquiditeitsrisico

Risico als gevolg van (al dan niet plotseling) optreden van verschillen in timing van ingaande en uitgaande kasstromen.

Lopende Kosten Factor

De Lopende Kosten Factor geeft aan hoeveel doorlopende kosten aan een beleggingsfonds worden toegerekend.

M

Marktrisico

Het risico als gevolg van het blootstaan aan wijzigingen in marktprijzen van verhandelbare financiële instrumenten en wijzigingen in relevante marktomstandigheden voor klanten van (Stap) t.a.v. prijsvolatiliteit (markt en beweging ten opzichte van de markt), concentratie en correlatie (Asset Classes, derivaten en fysieke portefeuille) en concurrentie.

Marktwaaarde

De marktwaaarde is het bedrag waarvoor een recht of een verplichting kan worden afgewikkeld tussen goed geïnformeerde partijen, die tot een transactie bereid en onafhankelijk van elkaar zijn.

Matching- / renterisico

Risico als gevolg van het niet gematcht zijn van activa en passiva ten aanzien van rente-, valuta- en inflatierisico.

Middellood(regeling)

Het middellood is de hoogte van het gemiddelde salaris gedurende de hele loopbaan. Bij de middelloodregeling hangt het uiteindelijke pensioen af van het aantal jaren dat een deelnemer bij de werkgever in dienst is geweest en het salarisverloop tijdens deze werkzame periode. Het op te bouwen pensioen is bij deze regeling een gewogen gemiddelde van alle pensioengrondslagen over de gehele periode van deelname aan de regeling.

Minimaal vereist vermogen

Het minimaal vereist vermogen is de ondergrens van het vereist vermogen. Het minimaal vereist vermogen beweegt in een nauwe ruimte tussen de 104% en 105%. Een pensioenkring mag niet te lang op deze ondergrens zitten. Dit staat in de Pensioenwet.

O**Omgevingsrisico**

Het risico als gevolg van buiten Stap komende veranderingen op het gebied van concurrentieverhoudingen, belanghebbenden, reputatie en ondernemingsklimaat.

Operationele risico

Het risico samenhangend met ondoelmatige of onvoldoende doeltreffende procesinrichting dan wel procesvoering.

Opkomende markten

Markten die eerder achterbleven bij de economische ontwikkeling, maar waarvan de vooruitzichten nu goed zijn. Het gaat daarbij bijvoorbeeld om markten in Midden- en Zuid-Amerika, Midden- en Oost-Europa, het Verre Oosten en Zuid-Afrika.

Overlay

Overlay zijn de beleggingen in derivaten posities waarmee het renterisico en/of het valutarisico wordt afgedekt.

P**Pensioengrondslag**

Het gedeelte van het salaris dat de grondslag vormt voor de pensioenopbouw van een deelnemer. De pensioengrondslag wordt berekend door het pensioengevend jaarsalaris te verminderen met de franchise.

R**Raad van toezicht**

In het kader van de Principes voor Goed Pensioenfondsbestuur is voor het intern toezichthoudend orgaan gekozen worden voor een raad van toezicht die het functioneren van het bestuur toetst en jaarlijks daarover aan het bestuur rapporteert.

Renterisico

Renterisico is het risico dat de waarde van de portefeuille vastrentende waarden en de waarde van de pensioenverplichtingen veranderen als gevolg van ongunstige veranderingen in de marktrente.

(Rente)swap

Ruil van rendement op een vastgestelde lange rente tegen een variabele korte rente gedurende een vastgestelde looptijd.

Rentetermijnstructuur (RTS)

Maandelijks door DNB gepubliceerde marktrente met een looptijd van 1 tot 60 jaar, waarmee de toekomstige kasstromen van de pensioenverplichtingen worden verdisconteerd.

Risicopremie

Dit is de premie voor risicodekking.

S**SRI beleggingsfondsen**

SRI staat voor Social Responsible Investments. Bij dergelijke beleggingsfondsen worden expliciet maatschappelijk verantwoorde beleggingsaspecten meegewogen in het beleggingsbeleid en/of de benchmark.

Stichtingskapitaal en reserves

Zie eigen vermogen.

Swap

Een swap is een derivaat waarbij een partij een bepaalde kasstroom of risico wisselt tegen dat van een andere partij. Deze twee componenten worden ook wel de 'legs' van de transactie genoemd. Swaps zijn derivaten, dat wil zeggen dat ze afgeleide producten zijn.

T**Technische voorzieningen (voorziening pensioenverplichtingen)**

Technische voorzieningen worden gevormd om alle uit de pensioenregeling of andere overeenkomsten voortvloeiende pensioenverplichtingen te kunnen nakomen.

Toekomst bestendig indexeren (TBI)

De grens voor Toekomst Bestendig Indexeren (TBI) is de grens waarop de pensioenkring op basis van toekomstbestendige toeslagverlening de volledige toeslag kan toekennen. Deze grens wordt jaarlijks bepaald en is afhankelijk van de rentestand van dat moment.

Toeslagverlening (indexatie)

Om de koopkracht van pensioenen niet achteruit te laten gaan, kunnen pensioenen worden aangepast. Dit houdt in dat een toeslag kan worden gegeven op het pensioen. Het bestuur neemt jaarlijks een besluit over het al dan niet verhogen van de pensioenaanspraken. De toeslagverlening bij de pensioenkring is voorwaardelijk. Er wordt slechts toeslag verleend voor zover de middelen van de pensioenkring dit toelaten.

U**Uitbestedingsrisico**

Het risico dat de continuïteit, integriteit en/of kwaliteit van de aan derden uitbestede werkzaamheden dan wel door deze derden ter beschikking gestelde apparatuur en personeel wordt geschaad, door het in gevaar komen van continuïteit van de bedrijfsvoering, geschade reputatie en/of financiële positie en ontoereikende kwaliteit dienstverlening.

Ultimate Forward Rate (UFR)

De UFR is een risicovrije rekenrente voor langjarige contracten, waarin wegens de lange looptijd onvoldoende handel plaatsvindt. Bij looptijden langer dan 20 jaar wordt de lange termijnrente vastgesteld richting een convergentiepunt.

V

Vereist eigen vermogen

Het vermogen dat nodig is om te bewerkstelligen dat met een zekerheid van 97,5% wordt voorkomen dat de pensioenkring binnen een periode van één jaar over minder waarden beschikt dan de hoogte van de voorziening pensioenverplichtingen. Het wordt berekend conform de daarvoor geldende wettelijke regels.

Vermogenstekort

Onder het FTK is er niet langer sprake van de termen dekkingstekort en reservetekort. Indien een pensioenkring per kwartaaleinde een beleidsdekkingsgraad heeft die lager is dan het vereist eigen vermogen (bepaald op basis van de strategische beleggingsmix), dan is er sprake van een vermogenstekort. Stap dient voor de desbetreffende pensioenkring uiterlijk binnen drie maanden na het vaststellen van het vermogenstekort een herstelplan in te dienen bij DNB. In het herstelplan moet worden aangetoond hoe de beleidsdekkingsgraad van de pensioenkring binnen de gekozen hersteltermijn herstelt tot het vereist eigen vermogen.

Verzekeringstechnische risico's

Het risico dat uitkeringen niet gefinancierd kunnen worden vanuit premie- en/of beleggingsinkomsten als gevolg van onjuiste en/of onvolledige technische aannames en grondslagen bij de ontwikkeling en premiestelling van de pensioenovereenkomst.

W

Waardeoverdracht(en)

Het naar een andere pensioenregeling overdragen van de waarde van het opgebouwde pensioenrecht.

Weerstandsvermogen

Stap houdt per pensioenkring ten minste een weerstandsvermogen aan van 20 basispunten van het beheerd pensioenvermogen. Het beheerd pensioenvermogen bestaat hierbij uit het balanstotaal van een pensioenkring, waarbij een eventuele negatieve waarde van de derivatenposities gesaldeerd bij de activa is opgenomen. Op grond van de voorschriften van DNB wordt dit liquide belegd. Conform wettelijke voorschriften is het totale minimum weerstandsvermogen € 0,5 miljoen en het totale maximum weerstandsvermogen is € 20 miljoen.

Werkgeverschaprisico

Het risico dat door Stap geen invulling wordt gegeven aan de wettelijke en maatschappelijke eisen van goed werkgeverschap.

Z

Zakelijke waarden

Zakelijke waarden zijn risicodragende beleggingen. Voorbeelden zijn bijvoorbeeld aandelen, vastgoed, afgeleide producten en grondstoffen.